

T.C
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE KAMU POLİTİKASI
ANALİZİ

TUĞBA SALMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. İSMAİL SEVİNÇ

KONYA-2020

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba Salman		
	Numarası	17810401035		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
	Tezin Adı	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kamu Politikası Analizi		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası
Tuğba Salman

Tuğba S.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Tuğba Salman		
	Numarası	17810401035		
		Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	*	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. İsmail Sevinç		
	Tezin Adı	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kamu Politikası Analizi		

Kamu politikası devlet ile toplum arasındaki ilişkinin somut olarak görülebildiği alandır. Toplumsal sorunlar karşısında hükümetler mevcut olan sorunu çözmek için çözüm önerileri geliştirir. Kadına yönelik şiddet son zamanlarda kamuoyunda güncelliğini koruyan toplumsal bir sorundur. Bu sorun karşısında hükümet yasalar, yönetmelikler, kararlar ve eylemlerle kamu politikasını oluşturur. Kamu politikası herhangi bir sorun karşısındaki hükümetin gerçekleştirdiği bu tür faaliyetlerin yanı sıra hiçbir şey yapmayıp sessiz kalarak da gerçekleştirdiği faaliyettir. Bu çalışmada Türkiye'nin izlediği kadına yönelik şiddetle mücadele politikası, politika analiz yöntemlerinden biri olan süreç modeline göre, gündeme geliş aşamasından değerlendirilme aşamasına kadar incelenmekte ve politika çözümlemesi yapılmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası; sorunun tanımlanması ve gündeme geliş, formüle ediliş, kanunlaştırma, uygulama ve değerlendirme başlıkları altında ele alınmaktadır. Bu analiz sonucunda büyük oranda politikanın sürece uygun olan bir şekilde işlediği görülmüştür. Politikanın oluşturulma ve uygulanma aşamasında ise hükümet etkin rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Kadına Şiddet, Süreç Analizi, Hükümet

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	
---	--	---

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Tuğba Salman		
	Student Number	17810401035		
		Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	*	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. İsmail Sevinç		
	Title of the Thesis/Dissertation	Public policy analysis in combating violence against women		

Public policy is the area where the relationship between the state and society can be seen as concrete. In the face of social problems, governments develop solutions to solve the existing problem. Violence against women is a social problem that has been keeping up to date in the public opinion. In the face of this problem, the government creates public policy through laws, regulations, decisions and actions. Public policy is the activity of the government in the face of any problem, besides such activities, it also carries out with nothing but silence. This policy work in combating violence against women in Turkey's watch, according to one of the policy analysis process models are examined from coming to the agenda stage until the evaluation stage and policy analysis is performed. The policy of combating violence against women; definition of the problem and its coming to the agenda, its formulation, enactment, implementation and evaluation covered under these headings. In this analysis, it was seen that the policy was largely handled in a way that suits the process. The government plays an active role in the formulation and implementation of the policy.

Keywords: Public Policy, Violence Against Women, Process Analysis, Government

İÇİNDEKİLER

<u>GİRİŞ</u>	1
--------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU POLİTİKASININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Politika ve Kamu Politikası Kavramı	3
1.2.Kamu Politikası Aktörleri.....	5
1.2.1.Ulusal Aktörler.....	6
1.2.1.1.Resmi Aktörler.....	6
1.2.1.1.1.Yasama – Parlamento.....	7
1.2.1.1.2.Yürütme	8
1.2.1.1.3.Yargı	10
1.2.1.2.Gayri Resmi Aktörler.....	11
1.2.1.2.1.Siyasi Partiler.....	12
1.2.1.2.2.Vatandaşlar	12
1.2.1.2.3. Medya	13
1.2.1.2.4.Baskı Grupları.....	14
1.2.1.2.5.Düşünce Kuruluşları	14
1.2.1.2.6. Sivil Toplum Örgütleri.....	15
1.2.2.Uluslararası Aktörler.....	16
1.3.Kamu Politikası Analizi.....	17
1.4. Kamu Politikası Analiz Modelleri	19
1.4.1. Kurumsal Model.....	20
1.4.2.Rasyonel (Ussal) Model	21
1.4.3. Eklemeli Model	23
1.4.4.Siyasal Grup Modeli	24
1.4.5.Seçkin (Elit) Model	25
1.4.6. Kamu Tercihi Modeli.....	26
1.4.7. Oyun Kuramı Modeli	27
1.4.8. Sistem Modeli	27

1.4.9. Yönetişim Modeli.....	28
1.4.10. Ağ Yönetişim Modeli.....	29
1.5. Kamu Politikası Süreç Modeli	29
1.5.1.Kamu Politikası Sorunun Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi	32
1.5.2. Kamu Politikasının Şekillendirilmesi (Formüle Edilmesi)	35
1.5.3. Politikanın Kanunlaştırılması	36
1.5.4. Politikanın Uygulanması	38
1.5.4.1. Yukarıdan Aşağıya Uygulama Modeli	39
1.5.4.2. Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modeli	40
1.5.4.3. Melez Uygulama Modeli	41
1.5.5. Politikanın Değerlendirilmesi	42

İKİNCİ BÖLÜM

KADINA ŞİDDET KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Şiddet Kavramı	46
2.2. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet.....	47
2.3. Kadın Olgusu	50
2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Temeli ve Kadına Yönelik Şiddet Kavramı	54
2.5. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Teoriler	56
2.6. Kadına Yönelik Şiddet ile Ataerkil Kültürün Birlikteliği.....	58
2.7. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri	61
2.8. Kadına Yönelik Şiddet Türleri.....	64
2.8.1. Fiziksel Şiddet	65
2.8.2.Ekonomik Şiddet.....	67
2.8.3.Psikolojik Şiddet	69
2.8.4. Cinsel Şiddet	71
2.9. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetin Boyutları	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE MEVCUT
DURUM: SÜREÇ MODELİ ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Sorunu, Amacı ve Önemi	75
3.2. Kamu Politikası Sorunun Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi	76
3.3. Kamu Politikasının Şekillendirilmesi (Formüle Edilmesi).....	81
3.4. Politikanın Kanunlaşması	85
3.5. Politikanın Uygulanması.....	91
3.5.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	91
3.5.2. Adalet Bakanlığı.....	93
3.5.3.İçişleri Bakanlığı	95
3.5.4.Sağlık Bakanlığı	97
3.5.5. Diyanet İşleri Başkanlığı.....	97
3.6. Politikanın Değerlendirilmesi	98
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	107
ÖZGEÇMİŞ	117

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Kamu Politikası Süreci için Bazı Yaklaşımlar	31
Tablo 1.2. Yukarıdan Aşağıya ve Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modellerinin Karşılaştırılması.....	41
Tablo 3.1. Şiddet Mağduru Kadının Başvuru Süreci ve Takibi.....	95

GİRİŞ

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu hem toplumsal hem de bireysel alanda karşılaştığımız bir olgudur. Şiddet hem fiziksel hem de ruhsal acı ve zarar veren davranış olarak tanımlanabilir. Kadına yönelik şiddet ise, erkeğin kadın üzerinde baskı kurmak için başvurduğu eylemlerin hepsini kapsamaktadır. Kadına yönelik şiddetin fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olmak üzere farklı türleri bulunmaktadır. Dünyanın neredeyse her yerinde kadına yönelik şiddet sorunu var olduğu için hem ulusal alanda hem de uluslararası alanda mücadele edilen bir sorundur. Kadına yönelik şiddete karşı uluslararası örgütler tarafından alınan kararlar, sözleşmeler ve yapılan konferanslarla soruna uluslararası farkındalık yaratılırken bu farkındalığın ulusal düzeylerde gerçekleşmesi, kadına karşı şiddetle mücadele etmek amacıyla üretilen politikalara ve yasal düzenlemelere bağlıdır.

Toplumun değerlerinin oluşmasında ve toplumun şekillenmesinde önemli bir rol üstlenen kadınlara erkekler tarafından uygulanan şiddetin sonucu ortaya çıkan sorunlar toplumsal sorun oluşturmaktadır. Bu sorun karşısında ise hükümetlerin sessiz ve seyirci kalmasını beklemek imkânsızdır. Türkiye’de ise son yıllarda kadına yönelik şiddet artış göstermiş devlet ise bu artışın beraberinde getirdiği sorunları toplumsal yaşamda önlem alınması gereken bir sorun olarak görmeye başlamıştır. Devletler toplumda ortaya çıkan sorunlarla mücadele edip sorunu önleyebilmek amacıyla kamu politikaları oluşturur. Türkiye’ de kadına yönelik şiddetin bir sorun olarak görülmesi ve bunun sonucunda sorunun kamu politikası olarak algılanması 1990’lı yıllarda başlamıştır. Türkiye’ de kadının karşılaştığı şiddet sorununa yönelik olarak ortaya konulan kamu politikası kapsamındaki; yasal düzenlemeler, uygulamalar, eylem planları, projeler karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada; ülkemizde son zamanlarda artarak devam eden ve bir sorun haline gelen kadına yönelik şiddet konusundaki politikalar nelerdir? Bu sorun cümlesinden hareket edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmada, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ülkemizde uygulanan kamu politikalarının kamu politikası analiz modellerinden biri olan Süreç Modeli kapsamında analiz edilmesi bu çalışmanın amacıdır.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de kadına yönelik şiddet politikası kapsamında yürütülen çalışmalar ve belgeler oluşturmaktadır. Bu tezde yöntem olarak ise birinci ve ikinci bölümde literatür taramasına başvurulmakta, üçüncü bölümde ise kamu politikası analiz yöntemlerinden biri olan süreç modeli kapsamında kadına yönelik şiddet konusu analiz edilip değerlendirilmektedir. Bu araştırmanın temel amacı ise kadına şiddet konusu süreç analizi yöntemiyle analiz edilip uygulanmakta olan politikaların hedeflerine ulaşma derecesinin incelenmesidir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kamu Politikası kavramı hakkında temel bir çerçeve oluşturulup kamu politikası oluşum sürecindeki aktörler hakkında bilgi verilip kamu politikası analiz edilirken kullanılan modeller anlatılıp Süreç Modeli detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise şiddet kavramı ile birlikte kadına şiddet kavramı ele alınıp kadına yönelik şiddeti tetikleyen nedenlerden bahsedilip, kadına şiddet kapsamında ele alınan davranışları ve bu davranışların hangi şiddet türü kapsamında değerlendirilebileceği anlatılıp Dünya’da ve Türkiye’de ki şiddetin boyutuna değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Kamu politikası açısından Türkiye’de kadına yönelik şiddet konusu ele alınmış. Süreç modeli kapsamında kadına yönelik şiddet konusunun sorunun tanımlanması ve gündeme gelme, formüle edilme, kanunlaşma, uygulanma ve değerlendirme süreçleri analiz edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU POLİTİKASININ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Politika ve Kamu Politikası Kavramı

Kamu politikası kavramını anlayabilmek için ilk önce politika sözcüğünün anlamının bilinmesi gerekmektedir. Türkçede kullanılan “politika” sözcüğü; İngilizcede political, politics, policy; Fransızcada la politique, le politique, politique publique sözcükleri karşılığında farklı anlamlarda kullanılmaktadır (Usta, 2013: 81). Politika; bir hükümet, bir şirket ya da bir ailenin başındaki kişi ya da kişiler tarafından alınan bir karar ya da elde edilecek bir hedef olarak ifade edilmektedir (Akman, 2019: 5). Genel kullanımda, politika kavramı, herhangi bir faaliyet alanındaki bir aktörün ya da bir dizi aktörün, bir resmi kurumun ya da yasama organının davranışını belirtir (Anderson, 2003: 2).

Kamu politikası ise devletin, hükümetin ve kamusal organların gerekli kaynakları harekete geçirmesi, yönetmesi ve/veya yönlendirmesine yönelik bir dizi karar ve eylemlerden oluştuğu ifade edilmektedir (Gül vd, 2018:676). Kamu politikası denildiğinde akla gelen mevcut olan hükümetin uygulamaya koymayı planladığı hedefler ya da icraatlar olarak algılansa da asıl kastedilen, devletin tüm kamu kurumlarıyla birlikte hedeflediği ve uygulamaya koyduğu plan, program ve stratejileri kapsamakla birlikte (Çalı, 2012: 4) hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı seçtiği şey olarak nitelendirilebilir (Dye, 2013: 3). Buradan anlaşılması gereken çözüm konusunda halen uygulanmakta olan mevcut yöntemler dışında bir şeyin uygulanmayacağıdır (Keser ve Özbek, 2018: 108).

Politika yapımı, iki anlamda bir süreci ifade eder. Bu ilk olarak, birbiriyle ilişkili eylemler ya da olaylar dizisini kapsamaktadır. Bunlar fikirlerin tohumlanması ve önerilerin sunulmasıyla başlamakta, belirli tarzlardaki müzakere, çözümleme ve değerlendirmeye devam etmekte, ikinci olarak ise resmi kararların alınması ve bu kararların, tasarlanan eylemlerle uygulanmaya konulmasıyla sonuçlanmaktadır (Heywood, 2019: 519).

Kamu politikası hem hükümetlerin amaçlarını gerçekleştirir hem de vatandaşların taleplerini yaşama geçirmektedir. Hükümetlerin aracı olarak kamu politikası, hükümetlerin zaman zaman farklı noktalarda birbirleriyle çelişen istek ve talepleri arasında orta noktayı bularak bir uzlaşıya ulaşmasını sağlar (Bulutvd,2017: 25). Toplumun istek ve beklentilerinin yerine getirilmesi noktasında ise toplum tarafından çözülmesi istenilen bir sorunun çözüm noktasında hangi aktörlerin sürece dahil olduğu alternatifler arasından kimlerin tercihte bulunduğu tercihlerin kimleri etkilediği ve sonuçta yapılan tercihin amacına ulaşp ulaşmadığının takibi noktasında birçok karar serisinin ve birçok politik aktörün devreye girdiği görülmektedir (Akıncı, 2018: 2133).

Kamu politikasının özellikleri tanımlardan yola çıkarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Birkland, 2010: 8-9; Dilaveroğlu, 2017: 40):

- Politika halkın adına yapılır ve bir plan dahilinde gerçekleşmektedir.
- Amaç toplumsal sorunları çözmeye yönelik olabileceği gibi bir hedefe ya da istenen duruma yönelik de olabilir.
- Politika toplumun ihtiyacına göre şekillendiği için politika konuları ve alanları değişmektedir.
- Politika süreçlerinde hem resmi aktörler hem de resmi olmayan aktörler rol oynamaktadır.
- Politika fikirleri hükümet dışından gelse bile hükümetler tarafından yapılır.
- Politikalarla amaçlanan toplumsal düzeni sağlamaktır.

Sonuç olarak kamu politikasını, evrensel özellikleri bulunan devletin yasalardan gelen gücüyle oluşturulan, kapsamı sınırlı ya da çok geniş olabilen, bağlayıcı, kısıtlayıcı ve zorlayıcı niteliklere sahip olan, tesadüfi değil belli bir amaçla ortaya konan, hemen aniden oluşmayan bir çok aktör tarafından geliştirilen ve uygulanan hareketler serisinden oluşan faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir (Gürcüoğlu, 2019: 31; Çevik ve Demirci, 2008: 13).

Kamu politikası denildiğinde akla gelmesi gereken, kararların alınması ve bu kararların işlemsel şeklini oluşturan yasaların meclisten geçirilmesini, bunların uygulanmasını ve bunun gibi faaliyetleri içeren bir süreç olmalıdır. Fakat bu

karmaşık olaylar kendiliğinden oluşmadığı gibi belirli bir sıra içinde de ortaya çıkmayabilir. Çünkü aşamalar arasındaki soyut bağlantı kamu politikasının yapıldığı siyasal sisteme, diğer bir anlatımla sistemin totaliter ya da demokratik olup olmadığına göre şekillenip formüle edilebileceği gibi toplumun ekonomik gelişme seviyesine göre de değişik yöntemlerle şekillendirilip formüle edilebilir ve farklılaştırılabilir (Çevik ve Demirci, 2008: 13). Ülkelerin gelişmişlik düzeyi de kamu politikası sürecinde politikanın niceliğini ve niteliğini etkileyerek politikanın oluşum sürecinde etkili olabilmektedir (Gül, 2015: 11). Aynı zamanda her biri farklı anayasalarla yönetilen ülkelerin yönetim usullerindeki farklılıktan dolayı politikanın yapılma ve uygulanma yöntemleri de birbirinden farklı olabilir. Bu gibi farklılıktan dolayı kamu politikası için evrensel ve eksiksiz bir tanım yapmanın kolay olmadığı ifade edilmektedir (Ulutaş ve Ulutaş, 2019: 2567).

1.2.Kamu Politikası Aktörleri

Siyasal iktidarın birçok görevi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları vatandaşların istek ve arzularını karşılamak, vatandaşla devlet arasında uzlaşi tesis etmek ve toplumsal çatışmaları uzlaştırmak olduğu söylenebilir. Bu görevleri yerine getirmek için iktidarın en temel çıktılarından biri kamu politikasıdır(Yıldız ve Sobacı, 2015: 17). Bu çıktı ise belirli bir süreç içinde oluşur. Bu süreç oluşturulurken birçok farklı aktör sürece dâhil olup etki etmektedir. Bu aktörlerden bazıları sadece politikanın inşası noktasında müdahil olabilirken bazıları ise politika uygulama ya da statüleri gereği etkileme konusunda müdahil olmaktadır. Bu aktörlerin hangileri olduğunu belirtmek ve sınırlandırmak, politika sürecini daha anlaşılır hale getirmekle birlikte zihinlerdeki netliği artırmaya yardımcı olacağı ifade edilmektedir (Eren ve Kahraman, 2018: 76).

Kamu politikaları, görünümü itibari ile resmi kişi ve kuruluşların etkisi ile oluşmaktadır. Ancak bir sorunun kamu politikacılarının gündemine gelmesi, bununla ilgili alternatif seçeneklerin ortaya konulması, bunun formüle edilmesi, kanunlaştırılması, seçeneklerden birinin belirlenip uygulanması ve daha sonra bunun hem kısa hem de uzun vadede etki ve sonuçlarının değerlendirilmesinde ulusal diğer

bir anlatımla resmi ve gayri resmi aktörler ve uluslararası aktörlerin etkisi ile gerçekleşmektedir (Demirhan, 2016: 59).

Literatürde kamu politikasının aktörleri konusunda çok farklı tasnifler yapılmakla birlikte aşağıda ulusal ve uluslar arası aktörler şeklinde kabul gören ikili yaklaşım esas alınmıştır. Ulusal aktörler ise kendi arasında resmi ve gayri resmi aktörler olarak ikiye ayrılıp analiz edilmiştir.

1.2.1.Ulusal Aktörler

Demokratik ülkelerde her kamu kurumunun varlık nedeni, belli bir kamu hizmetini hazırlayıp, belli bir kesimin hizmetine sunmak ve sunulmasını sağlamaktır. Kamu kuruluşlarının çevresinde öncelikle ulusal düzeydeki kişi, grup, kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. Politika yapıcılar ve uygulayıcılar, öncelikle bu aktörlerin beklentilerine cevap vermek durumundadırlar. Sonuç olarak kamu politikaları, sonuçlarıyla etkiledikleri kesimlerin etkisiyle şekillenirler. Böylece yerel düzeyde uygulanan politikalar yerel aktörlerin etkisiyle, ulusal düzeyde uygulanan politikalar ulusal düzeydeki aktörlerce ve uluslar arası düzeyde uygulanan politikalarda uluslar arası aktörlerce belirlenebilmektedir (Eren, 2012: 273).

1.2.1.1.Resmi Aktörler

Devleti oluşturan erkler kamu politikalarının belirlenmesinde ve uygulanmasında en güçlü aktörlerdir. Bu bağlamda kamu politikalarının hedeflenen amaca ulaşması için oluşturulma ve uygulanma sürecinde bu erkler önemlidir (Örselli vd.,2018: 307). Resmi aktörler, kamu politikası sürecinde etkili olan hem devlet içindeki hem de devletin dışında olup devlete bağlı olan kişi ve kurumları kapsar. Bu tanımdan hareketle, başta yasama, yürütme ve yargı organları ile özerk kamu kurumları ve bu kurum ve kuruluşlarda çalışan seçimle veya atamayla göreve gelmiş kişiler resmi aktör sayılabilir (Eren, 2012: 274). Bu çalışmada resmi aktör başlığı altında yasama, yürütme ve yargı fonksiyonun yerine getiren kişi ve kurumlar üzerinde durulacaktır.

1.2.1.1.1.Yasama – Parlamento

Yasama organı, yasa yapma, değiştirme ve yürürlükten kaldırma gücünü elinde tutan organdır. Üniter devlet biçimlerinde yasama organı merkezileşmiştir ve yasa yapma, değiştirme ve yürürlükten kaldırma yetkisini ülke sınırları içinde başka bir organla paylaşmamaktadır. Federal yapıya sahip olan devletlerde ise, yasama organı merkezi düzeyde örgütlendiği gibi, yerel düzeyde de örgütlenmiştir. Yerel konularla ilgili yasalar, belli kurallar altında federe meclisler tarafından çıkarılmaktadır(Eren, 2012: 274).

Kamu politikaları karmaşık hale geldikçe aydınlatıcı ve kapsamlı analizlerin önemi artmaktadır. Aldıkları kararlarla ulusun hem bu gününü ve hem de geleceğini şekillendirmeye yardımcı olan milletvekillerinin sağlam politikalar oluşturabilmeleri ve tartışmalı hususlarda doğru kararlar alabilmeye yardımcı olabilmek içinyaratıcı çözümler üretilmekte ve aktörlerinde kurallarına uyacağı bir oyun belirlemektedirler. Yasama organı, kamu politikasının önemli bir bölümünü oluşturan yasalar, kurallar ve düzenlemelerden sorumludur. Yasama organının politika yapımına katkılarını; vatandaşlığın güvenliği ve refahı ile ilgili yasalar yapma ve yürürlüğe koyma, bir ülkenin iyi yönetimi için yasalar yapma veya yürürlüğe koyma, gözetim işlevinin, belirli bir projeler için tahsis edilen paraların / fonların gerçekte aynı amaçla kullanılıp kullanılmadığının belirleyerek gerçekteştirilmesini sağlama, ülke hükümeti tarafından girilen herhangi bir uluslararası antlaşmayı diğer uluslar ya da ikili / çok taraflı örgütlerle ilişkilendirme olarak ifade edilmektedir (Dilekçi, 2015: 115; Oni, 2019: 339).

Türkiye’de uygulanan parlamenter sistemde gündem belirleme konusunda en etkin olan organ olan yürütmeden sonra yasama organıydı. Yasama organı politikanın yasallaşması konusunda da önemli katkılar sunmaktaydı. Yürütme organı tarafından hazırlanan kanun tasarılarına yasama organı tasarıların komisyon ya da genel kurulda görüşölme esnasında sürece dahil olabilmekteydi. Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmesi ile kanun tasarısı sistemden kaldırılmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yasama organının etkinliği kanun teklifi vererek politika yapımına dahil olmaktadır. Kanun teklifleri genel

kurula gelmeden önce komisyonlarda görüşülmektedir. Bu görüşmelere yürütmeyi temsilen Cumhurbaşkanı yardımcısı ya da bir bakan katılabilmektedir Yürütmenin yalnızca komisyon aşamasında dâhil olduğu kanun teklifi yapım sürecine yasama genel kurul aşaması ile devam etmektedir (Akman, 2019: 42-43). Özetle çağdaş devletler ve demokrasiler için olmazsa olmaz bir kurum olan parlamento, kamu politikasının en etkili resmi aktörlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Mülazımoğlu, 2018: 35).

1.2.1.1.2.Yürütme

Yürütme organı, yönetimin yasaların ve politikaların uygulanmasından sorumlu olan dalıdır. Yönetimin yürütme, yasama ve yargı kurumlarına bölünmesi, güçler ayrılığı doktrini tarafından desteklenmiş ve Montesquieu'dan bu yana yönetimi çözümlemenin geleneksel zemini olmuştur (Heywood, 2019: 425-428). Yürütme organları yetki ve sorumluluklarını anayasalardan almaktadırlar. Kamu politikalarının hem oluşumunda hem de uygulanmasından birçok aktör rol oynasa da en belirleyici konumda yürütme erki bulunmaktadır (Akman, 2019a: 51). Politikanın uygulanmasından hükümetin yürütme organı sorumludur. Bu hükümet organındaki kilit aktörler arasında başkan, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanı yardımcısı, başkan yardımcısı, bakanlar, özel danışmanlar ve diğer atanmış kamu görevlileri bulunmaktadır. Yürütme erki, politika sürecinde; politika yönlendirmesi başlatma yani hükümetin ne yapmak istediğini, ne zaman ve nasıl tanımladığını açıklar, eylem için kabul edilen politika direktiflerini ve eylemlerini uygular, beklenen sonuçlara ulaşıp ulaşılmadığını belirlemek için uygulanan programları değerlendirmektedir (Oni, 2019:339-340).

Parlamente sistemde halkın iradesine dayalı seçim sonucunda meşruiyet elde eden yürütme erki, kamu politikalarının sahibi ve uygulayıcısı olduğu kabul edilmektedir. Yürütmenin başında bulunan başbakan ve kabineyi oluşturan diğer bakanlar, iktidarda bulundukları müddetçe devlet idaresi ile ilgili tüm politikaların belirleyicisi konumundadırlar. Seçim kazanıldıktan sonra yürütmenin sahibi olan hükümet, programını Resmi Gazete 'de yayınlarak iktidarda olduğu sürece uygulayacağı politikaları önceden belirlenmiş olmaktadır (Akman, 2019: 52).

Türkiye’de ise 24 Haziran 2018 tarihindeki cumhurbaşkanlığı seçimi ile birlikte bu bahsedilen parlamenter sistemden vazgeçilip Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistem değişikliği ile birlikte çeşitli amaçlarla politika kurulları ve ofisler kurulmuştur (Örselli vd, 2018: 316).

Kurullar ve ofisler Cumhurbaşkanlığının 1No’lu kararnamesi ile oluşturulmuştur. Kurulan cumhurbaşkanlığı politika kurulları; Bilim, Teknoloji ve Yenilik; Eğitim ve Öğretim; Ekonomi; Güvenlik ve Dış Politikalar; Hukuk; Kültür ve Sanat; Sağlık ve Gıda; Sosyal Politikalar ve Yerel Yönetimler olmak üzere dokuz adettir. Bunun yanı sıra ve dört adet kamu tüzel kişiliğine sahip “ofis” kurulmuştur (Babaoğlu ve Akman, 2018: 8).

Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle kurulan politika kurulları politika oluşturma sürecinde temelde üç görevi yerine getirmektedir. Bunlardan ilki, herhangi bir alanda politika belirlenmesinden önce politikayla ilgili gerekli bilgilerin toplanması ve toplumsal sorunlarla ilgili olarak hem resmi hem de resmi olmayan politika aktörleri ile fikir alışverişinde bulunup gerekli bilgiyi toplamaktır. İkinci olarak ise toplumsal sorun gündeminden yer alan sorunlar için cumhurbaşkanına danışmanlık yapmaktır. Üçüncüsü ise uygulanan politikanın değerlendirme aşamasını gerçekleştirerek politikayla ilgili olarak geri bildirimi sağlamaktır(Akıncı, 2018: 2140).

Ofisler ise, Cumhurbaşkanı tarafından talep edilen çeşitli bilgi, analiz ve raporları hazırlamaktır. Ayrıca aldıkları kararlar ya da ortaya koydukları yaklaşımlar politikalarda belirleyici bir güç olmaktadır. Yeni oluşan bu iki yapımında kamu politikasının hazırlanma aşamasında etkili olduğu görülmektedir (Akman, 2019a: 40). Ayrıca, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi de politika oluşturma sürecinde, yeni bir uygulama aracı olarak ortaya çıkmıştır (Akman, 2019: 37). Bu değişimle birlikte cumhurbaşkanının rolü politika belirlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde artmıştır. Böylece siyasetin ve yönetimin merkezine cumhurbaşkanlığı alınmıştır (Örselli vd, 2018: 316).

Özetle kamu politikası oluşumu ve gelişiminde doğal ortaklarından olan teknik bilgi, uzmanlık gibi güç kaynaklarını elinde bulunduran yürütme erki etkin bir aktör olarak kamu politikası sürecine katılmaktadır (Mülazımoğlu, 2018: 36).

1.2.1.1.3.Yargı

Modern devlet anlayışında günümüzde yasama, yürütme ve yargı arasında kuvvetler ayrılığı gereği bir denge bulunmaktadır Bu üç kuvvetten her biri duruma göre daha etkili olduğu için gerçekte bu denge teoride olduğu kadarıyla yoktur. Yürütme ve yasama üzerinde yargı denetimi önemlidir (Çevik ve Demirci, 2008: 35). Yargı organı kamu politikalarını denetleme noktasında ortaya çıkmaktadır. Politika uygulayıcısı olarak karşımıza çıkan yürütme organının ve bürokratik örgütlerin yasalara uygun olarak politikaların işletilip işletilmediğini denetler (Dilaveroğlu, 2017: 45).

Yargı, vatandaşın hakları ve yürütme organı ile yasama organı arasında yer alan bir dengeleme tekerleği olarak görülür. Bu kurum, hukukun yorumlanması veya yargılanmasında hayati bir role sahiptir. Yargı, hükümet yapıları, bireyler, gruplar ve şirketler arasında mevcut yasaların uygulanmasından kaynaklanan çatışmalara çözüme aracılık etmektedir. Yargı, politika sürecinde; bir ülkenin anayasasının yada yasalarının yapılmasında veya yazılmasında önemli profesyonel rol oynar, mevcut yasaları doğrulayan veya geçersiz kılan adli açıklamalar yapar ve böylece toplumsal davranış için yeni standartlar belirlemek vb. işlevleri bulunmaktadır (Oni, 2019: 340).

Kamu politikasında yargının rolü politikanın bir çıktı olarak formüle edilmesinden sonra uygulanma aşamasında rol alabilmektedir. Bunun nedeni ise politika uygulanırken ortaya çıkabilecek olumsuzluklar karşısında politikadan etkilenenler yargı yerine başvurabilecekler ve pek çok parlamento kararına karşı da yargı yerlerine başvurulabilmektedir (Demirhan, 2016: 59). Bu başvuru sonucunda eğer bir kamu politikası yargı tarafından iptal edilirse yürürlüğe giremez ve yönetmeliklerle programlanan ve şekillendirilen kamu politikası yok sayılmış olur (Çevik ve Demirci, 2008: 35).

Bu nedenle yargının kamu politikası oluşturma ve uygulama sürecindeki rolü önemlidir. Ülkemizde kamu politikasında rol oynayan yargısal aktörler Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Bölge idare Mahkemeleri ile İdari Mahkemeleridir (Akman, 2019a: 57). Türkiye’de bir kamu politikasını ilgilendiren kanun üzerinde son hükmü kanunların anayasa uygunluğunu denetleyerek Anayasa Mahkemesi verebilmektedir. Ayrıca idari yargı kolunun ilk derece mahkemeleri, Danıştay ve Bölge İdare Mahkemeleri de işlemleri neticesinde bir kamu politikasının uygulanmasına etki yapabilmektedir (Mülazımoğlu, 2018: 36). Sonuç olarak yargı kurumları yapılan başvurular sonucunda ilgili kamu politikasını ilgili davalar aracılığıyla iptal etme yetkisinden dolayı kamu politikasının oluşum sürecinde oldukça etkili olduğu ifade edilebilir (Çevik ve Demirci, 2008: 35).

1.2.1.2. Gayri Resmi Aktörler

Modern toplumda özellikle demokrasinin yerleşmiş olduğu toplumlarda örgütlenmeler çok gelişmiş olup bireyler hem bireysel olarak hem de bir araya gelerek amaç birliği oluşturmuş gruplar olarak kendilerinin ilgilendiren kamu politikalarında en geniş anlamda devlette ya da hükümetle veya ilgili kamu kurumuyla temasa geçerler. Kamu politikasında yukarıda bahsedilen resmi aktörlerin yanı sıra politikanın belirlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde devletin resmi kurumsal yapısı ile bir bağı olmayan sivil aktörler şeklinde ifade edilen kurumlarda rol oynamaktadır (Çevik ve Demirci, 2008: 40).

Resmi politika yapıcılarına politika yapım sürecindeki, siyasi partiler, vatandaşlar, medya, baskı grupları, düşünce kuruluşları, sivil toplum kuruluşları vb. birçok katılımcı da eklenmektedir. Vatandaşlar, yasama organlarını ve yöneticileri seçer; medya, gündem belirleme işlevi yoluyla politikayı etkiler; siyasi partiler programları ve aday gösterdikleri vekillerle adayların hazırlanmasında ve seçilmesindeki rolleriyle, baskı grupları lobicilik faaliyeti ile seçilmiş yetkililer ve seçilmemiş politikacılar etkiler. O halde politika, resmi olmayan aktörlerden de etkilenen kurumsal süreçlerin bir sonucudur (Cahn, 1995: 203). Bunların gayri resmi aktör olarak adlandırılmalarının nedeni yasal olarak yaptırım gücüne sahip

olmamasıdır. Ancak çeşitli koşullarda önemli bir güç olarak karşımıza çıkmakta olup etkindirler (Akman, 2019a: 62).

1.2.1.2.1.Siyasi Partiler

Partiler, merkezi ve-veya yerel düzeyde siyasal iktidarın kullanımına doğrudan katılmak amacıyla destekleri harekete geçiren, nispeten istikrarlı örgütlerdir. Siyasal parti, seçim ya da başka yollarla yönetim iktidarını kazanma amacıyla örgütlenen insan grubudur (Braud, 2017: 493). Siyasi parti grupları iktidarı kazansa da kazanmasa da halkın taleplerini siyasi parti programına taşıyarak politik gündeme taşımış olup kamu politikası kararı haline gelmesinde aracı bir rol üstlenmektedir (Biçer ve Yılmaz, 2015: 54). Bunun yanı sıra hem muhalefetteki siyasi parti hem de iktidardaki parti ya da partiler kamu politikası sürecine doğrudan katılmaktadır. İktidardaki parti süreçte aktif rol oynarken muhalefetteki partiler de iktidardaki partiyi etkilemeye çalışmaktadır (Çevik ve Demirci, 2008: 42).

Siyasi partiler ile halk arasındaki bağlantı ise doğrudan sağlanabileceği gibi dolaylı olarak sivil toplum örgütleri, ticaret odaları, sendikalar, kültürel ve sosyal dernekler ile vakıflar gibi kurumlar aracılığı ile dolaylı olarak da sağlanabilir (Biçer ve Yılmaz, 2015: 54). Özetle, iç ve dış politikadan ekonomiye, sağlıktan eğitime geniş ve ciddi bir etkinlik alanına sahip olan siyasi partiler, kamu politikası oluşturma ve uygulama sürecine etki yapabilme gücü ile gayri resmi aktörlerin başında gelmektedir (Mülazımoğlu, 2018: 38).

1.2.1.2.2.Vatandaşlar

Kamu politikaları toplumun belli bir kesimini etkileyen bir sorun üzerine yoğunlaşmıştır. Böyle bir yoğunlaşma bireysel olarak kamu politikaları konusundan vatandaşın katılımının olmadığı anlamına gelmemektedir (Dilaveroğlu, 2017: 45). Demokratik siyasi rejimlerde devletin varlık sebebi vatandaşlardır. Siyasi rejimler meşruiyetini kazanmak için aldıkları kararları ve benimsedikleri politikaları halkın tercihinine dayandırmak zorundadır. Bu tercih dört ya da beş yıllık zaman diliminde yapılan seçimlere bağlıdır. Halk isteklerini ve tercihlerini ifade edip tercihlerini

iktidara duyurmasının yolu seçimlerdir. Ancak, son zamanlarda hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerde demokratik süreçlere ilginin azaldığı ifade edilebilir. Bu çerçevede, birçok devlet vatandaşların karar alma ve politika oluşturma süreçlerine katılımını sağlayacak ve teşvik edecek politik ve yönetsel sistemlerine alternatif katılım mekanizmalarını eklemeye çalışmaktadırlar (Yıldız ve Sobacı, 2015: 21). Bu katılım mekanizmaları; dilekçe hakkı, şikayet hakkı, bilgi edinme hakkı, sosyal medya kullanımı gibi demokratik katılım kanallarıdır. Bunlardan istifade ederek sorunun tanımlanma ve gündeme gelme aşamasından değerlendirme aşamasına kadar olan süreçte dahil olabilmektedir (Dilaveroğlu, 2017: 45). Özellikle son dönemlerde Türkiye’de sosyal medya aracılığıyla sivil inisiyatif başlatma vatandaşların kamu politikası süreç ve kararlarını etkileyebilecekleri araçlardan birisi haline geldiğini söyleyebilir (Akman, 2019a: 91).

1.2.1.2.3. Medya

Modern çoğulcu demokrasilerin en önemli unsurlarından biri özgür basın olarak kabul edilir. Bu özgürlük her türlü iletişim aracı ile birlikte medyayı da kapsamaktadır (Çevik ve Demirci, 2008: 53). Kamu politikası sürecinde medyanın hem vatandaşlar hem de kamu yönetimi üzerinde etkili olması, ciddi bir bilgi ağı oluştururken aynı zamanda önemli bir baskı aracı olarak da işlev görmektedir (Mülazımoğlu, 2018: 39). Bu etkileşimde medya hükümetin yaptıklarını halka ileterek hükümete, bir taraftan da halkın talep ve ihtiyaçlarını da hükümete ileterek halka yardımcı olmaktadır. Medyanın tarafsız bir rol oynadığı demokratik özgür toplumlarda devlet ve toplum arasındaki bağlantının sağlanmasında önemli bir unsur olduğu ifade edilebilmektedir (Çevik ve Demirci, 2008: 53-54).

Politikacılar ve politika yapıcılar, konuların medyada nasıl ele alındığına özellikle duyarlıdırlar çünkü önerilen bir eylem planı hakkındaki bir medyada olumsuz bir hareketlenme, bir politika teklifini neredeyse anında durdurabilir. Bu nedenle medyanın gündem belirleme işlevi hükümet gündemini şekillendirmede önemlidir (Birkland, 2010: 52).

1.2.1.2.4.Baskı Grupları

Baskı grupları hükümet politikalarını etkilemeye veya kontrol etmeye çalışan ancak hükümet haline gelmek istemeyen özel ve gönüllü örgütlerdir. Baskı grupları, çıkar gruplarını ve amaç gruplarını kapsayan genel bir terimdir. Çoğu baskı grubu yalnızca bir politika alanıyla ilgilidir. Baskı gruplarının yönetim organını etkilemeye yönelik faaliyetlerine lobicilik denir (Newton and Deth, 2014: 200-203). 1990'lı yıllarda bu aktörlerin öneminin yönetim düşüncesiyle birlikte arttığı ifade edilmektedir (Eren, 2012: 280).

Bir ülkede kamu politikaların oluşturulması ve uygulanması o ülkenin sosyal örgütlenme kültürü siyaset ve yönetim kültürü kadar önemlidir. Şunu da belirtmek gerekir ki, demokratik ülkelerde bile teori ve uygulamada farklılıklar söz konusudur. Bir ülkede baskı grupları çok etkin olurken bazı ülkelerde bu etkinlik daha az olabilmektedir (Çevik ve Demirci, 2008: 47-48).

1.2.1.2.5.Düşünce Kuruluşları

Türk diline “think tank” çevirisi ile giren ve literatürde düşünce kuruluşları, düşünce üretim kuruluşları, araştırma merkezleri şeklinde ifade edilen bu yapılanmalarda uzman kişiler tarafından siyaset, politika, ekonomi vb. alanlarda bilgiler toplanıp toplanılan bilgilerin analiz edilmesi ve bilgileri paylaşılmasını içermektedir(Dilaveroğlu, 2017: 46). Düşünce kuruluşu denilen örgütlerin kesin bir tanımı yapılamamakta birlikte bazen ideolojik olarak tarafsız tanımlanmakla birlikte isminden de anlaşılacağı üzere bilgi üretmek amacıyla ortaya çıkmıştır (Yıldız vd, 2013: 192). Düşünce kuruluşu kavramının tanımı üzerinde bir uzlaşma olmadığı gibi bu kuruluşların ne yaptığı ya da ne yapmaları gerektiği üzerinde de bir uzlaşma bulunmamaktadır. Düşünce kuruluşlarının rolü ve politika alanındaki fonksiyonları da faaliyette bulundukları politik sisteme göre değişmektedir. Bununla birlikte, düşünce kuruluşları genelde akademik dünya ile siyaset ya da bilgi ile politik güç arasında bir köprü olarak görülürler (Durna, 2019: 203).

Düşünce kuruluşlarıyla ilgili en sıkıntılı sorulardan biri, politikaya etkisi olup olmadıklarıdır. Aynı zamanda karar vericileri politika analizi yapmaya teşebbüs

etmesi ve gelecekteki mevzuat veya yürütme üzerinde doğrudan politikaya etkileri olup olmadığı tartışmalıdır. Nispeten az sayıda düşünce kuruluşu yerel, ulusal veya bölgesel küresel forumlarda karar vermeye önemli katkılarda bulunur veya politika düşünmesine paradigmatik etki gösterdiği söylenir. Bunun yerine, onları yönetim kavramının içinde politika analizinin yanı sıra, bu kuruluşlar ayrıca kamusal sorunları gündeme getirmeye yardımcı olan ve bazen politikada karar alma çevrelerine iten bir dizi yardımcı faaliyet yürüten bir çark olarak düşünebiliriz. Ayrıca, düşünce kuruluşu araştırmaları ve raporları, üniversitelerdeki diğer bilgi aktörlerinin dikkatinden kaçmazken, hükümetler, şirketler ve uluslararası kuruluşlar tarafından göz ardı edildiği söylenebilir. Ancak bu, bu kuruluşların entelektüel otorite veya politika etkisi olmadığı anlamına gelmez (Stone, 2007: 149-154).

Bir kamu politikası aktörü olarak düşünce kuruluşlarının rolü ve etkisi tarihsel gelişme dönemlerine göre değişiklik göstermiştir. İlk dönemlerde siyasalkarar vericiler için objektif ve akademik araştırmalara dayalı bilgi üretme amacı sonraki dönemlerde ideolojik kimliğin ön plana çıktığı savunuculuk ve fikirlerin pazarlanmasına dönüşmüştür (Durna, 2019: 208).

Düşünce kuruluşları, dünyada uzunca bir süredir etkin olmalarına rağmen Türkiye’de son yıllarda yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Türkiye’de düşünce kuruluşlarının yaygınlaşmasına ve etkilerinin artmasına neden olan etmenler arasında; Soğuk Savaş’ın sona ermesi, demokratikleşme reformları, anayasal değişimler, sivil toplumun etkinliğinin artması ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşması vb. gelişmeler sayılabilir. Türkiye’ de bulunan düşünce kuruluşlarından bazıları ise; Bilgesam, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA), Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı (TESAV), Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Stratejik Düşünce Enstitüsü (SDE), Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) vb. kuruluşlardır (Yıldız vd, 2013: 201-205)

1.2.1.2.6. Sivil Toplum Örgütleri

Bireyin herhangi bir politika yapım sürecine etki etmesi çok mümkün olmadığı için birden fazla bireyin bir araya gelerek gruplaştırması sonucu bir sorunu

gündeme taşınması daha muhtemeldir. Bu bağlamda bireyler bir araya gelerek sorunlarını gündeme taşımaya çalışırlar (Dilaveroğlu, 2017: 45). Sivil toplum kuruluşları, bireylerin bazı ortak amaçları gerçekleştirmek için bir araya gelerek örgütlenmesi olarak nitelendirilir (Yıldız vd, 2013: 192).

Sivil toplum kuruluşları gerek kamu hizmetlerinin sunulmasında, gerekse kamu hizmetlerine vatandaşın katılımın sağlanmasında çok kritik roller üstlenebilmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarının gerek kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde etkin olmaları, hizmetlerin etkinliği ve verimliliğini artırdığı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda gerekse kamu hizmetlerine vatandaşın katılımın sağlanmasında çok kritik roller üstlenebilmektedirler (Demirkaya, 2018: 25). STK'lar, devletin terk ettiği ya da ihmal ettiği alanlar da karşımıza çıkmaktadır. Bu alanlarda ise sivil toplum kuruluşları; toplumun mevcut koşullarından kaynaklı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlarını siyasal sisteme iletmek, herhangi bir alanda oluşturulacak olan politikalarda siyasal sisteme yardımcı olmak gibi görevler üstlenmektedir. Bununla beraber STK'ların Türkiye'de değişik alanlarda oluşturulacak olan politikalar hakkında fikir beyan ederek politika oluşum sürecini etkiledikleri söylenebilir (Bulut vd, 2017: 31-32).

1.2.2.Uluslararası Aktörler

Küreselleşmenin yaygınlık kazandığı günümüzde egemenlik anlayışı klasik anlamından sıyrılıp, ulusüstü kuruluşların ve küresel politikaların yaygınlaştığı günümüzde artık kamu politikalarının oluşturulmasında ulusal aktörler kapsamında değerlendirilen resmi ve sivil aktörler yeterli olmamakta uluslararası aktörler de büyük rol oynamaktadır (Eroğlu, 2015: 148). Uluslararası alanda faaliyet gösteren BM, UNICEF, NATO, WHO, IMF, AB, OECD, Dünya Bankası vb. birçok kuruluş bulunmaktadır. Kurulma amaçlarına bağlı olarak toplumsal alanlarda güvenlik, çocuk hakları, sağlık, ekonomi vb. politika oluşturulması noktasında kararlar almakta ve tavsiyelerde bulunmaktadırlar (Dilaveroğlu, 2017: 46)

Uluslararası aktörler hem devlet egemenliğini paylaşmış hem de ulusal ve uluslararası politikalarda belirleyici konumdadır (Eren, 2012: 281). Ülkeler kamu

politikalarını belirlerken bu kuruluşlara üyelikleri ya da bunların küresel etkileri nedeniyle onları dikkate almak, politikaları onların da beklentilerine uygun biçimde yapma ihtiyacı hissederler. Özellikle üye devletler açısından karar ve tavsiyelere uygun politikaların oluşturulması gerekmektedir (Demirhan, 2016: 60).

Avrupa Birliği ve OECD bunun klasik örneklerini oluştururlar. Siyasal aktörler üzerindeki etkilerine bağlı olarak bu gibi aktörler bazen yerel aktörlerin karşı çıktığı konuları bile gündeme getirme ve kamu politikasına dönüşmesini sağlama potansiyeline sahiptirler (Demir, 2018: 14). Birleşmiş Milletler gibi kuruluşlar ise ürettikleri politikalarla eğitim, uyuşturucu madde kullanımının engellenmesi, insan ticareti, kadın hakları vb.konularda farkındalık oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bu alanlarda yapılacak olan kamu politikalarına finansman sağlayarak politikaların yayılmasını hızlandırmaktadır (Gürer vd, 2016: 32).

1.3.Kamu Politikası Analizi

Kamu politikası analizi ise tasarlanan kamu politikasının yazılı hale gelmesi, değerlendirilip revizyon edilmesi,karar almadan kararlara katılıma kadar geçen bütün süreçleri analiz etmektir (Çalı, 2012: 4). Diğer bir ifadeyle kamu politikası bir bütün olarak kabul edilirse bir bütünün anlaşılması için önce bütünün parçalara bölerek ayrıştırılması ve her bir parçanın veya bölümlerin detaylarının incelenerek bütün hakkındaki detaylara hakim olup bunlar hakkında fikir sahibi olma faaliyetine kamu politikası analizi denilebilir (Çevik ve Demirci, 2008: 127).

Kamu politikası analiz edilirken ele alınan temel konular aşağıdaki gibi sıralanabilir (Gül, 2015: 9-10):

- Kamu politikası oluşturma aşaması ,
- Mevcut olan problemi çözmek için oluşturulan kamu politikası seçenekleri ve özellikleri,
- Kamu politikasına yön veren ilke, hedef ve değerlerin neler olduğu ve bunların kamu politikasını ve süreçlerini neden, nasıl ve ne ölçüde şekillendirdiği,

- Kabul edilen kamu politikasının özellikleri (ne, neden, nerede, ne zaman, nasıl ve kim tarafından ve kim için?) ,
- Kamu politikasının uygulanmasının nasıl olduğu ve uygulayıcıları hakkında bilgi almak,
- Kamu politikası uygulamalarından; kimlerin ne ölçüde, nasıl, ne zaman, nerede ve ne kadar süreyle yararlandığı ya da etkilendiğini inceler.

Politika analizi, belirli politikaların avukatlığının yapılması olmamakla birlikte arasında bağlantı bulunmaktadır. Politikanın avukatlığını yapabilmek için politika analizi gerçekleştirilmesi gerekir. Politika avukatlığı, söylem, ikna, örgütlenme ve siyasi aktivizm vb. beceriler gerektirir. Politika analizi ise konulara sistematik sorgulama ile yaklaşmaya teşvik etmektedir (Demir, 2011: 108).

Kamu politikası analizi hükümetlerin politika seçimleri yapmak, politikaya ilişkin bilgi üretmek ve dönüştürmek üzere disiplinler arası araştırma ve tartışma metotları kullanmak, politikaların çıktılarını ölçümlemeye yardımcı olmak gibi temel fonksiyonları bulunmaktadır (Babaoğlu ve Akman, 2018: 2).

Bu temel fonksiyonlarının yanında kamu politikası analizinde karar vericilerin danışmanlık yapma işlevi bulunmaktadır. Danışmanlık yapma işlevi sayesinde daha önceden herhangi bir politika oluşturulurken hataya düşülmüşse bu aşamaya dahil olan aktörlerin aynı ya da benzer hataya düşmeleri önlenilecek ve daha önceden uygulanmış bir politika başarısız olmuşsa politikanın analizinin yapılmasından dolayı başarısız olma nedenleri saptanabilecek ve gerekli önlemler alınabilecektir. Türk yönetim tarihinde de kamu politikası analizinin bu işlevinden önemli ölçüde yararlanıldığı bilinmektedir (Gürcüoğlu, 2019: 33).

Kamu politikası analizine dahil olan konular, süreç karmaşık ve çok aktörlü olduğu için kamu politikası analiz çalışmalarında ve araştırmalarında, birden çok araştırma yöntemi ve tekniğinin yanı sıra birçok araştırma türünün bir arada kullanıldığı görülebilmektedir. Yöntem ve teknik birçok faktöre bağlı olarak değişmektedir. Bu faktörler ise başta araştırmacının tercihi ya da politika karar vericilerin tercihi olmak üzere, araştırılan konu ve soruna göre araştırmada kullanılan kuram, kavram ve değişkenler ve politikanın özellikleridir (Gül, 2015: 13).

1.4. Kamu Politikası Analiz Modelleri

Birçok araştırmacı kamu politikasının analiz sürecini; birçok yönünün bulunması, sürece etki eden faktörlerin dinamik olması ve süreç işleyişinin karmaşık olması vb. durumlardan dolayı karmaşık bulmaktadır. Bu karmaşıklığı anlaşılır kılabilmek için sistematik bir yaklaşımın gerekliliğine vurgu yapıp kamu politikasının analizlerinin basitleştirerek anlaşılması için teorik/kavramsal modeller ortaya konulmuştur (Usta, 2013: 85). Bunun yanı sıra Oni (2019: 342) ve Dye (2013: 15) kamu politikası analiz modellerinin kullanım amaçlarını özetle şu şekilde ifade etmektedir:

- Kamu politikası analizinin teorik modelleri, siyaset ve kamu politikası hakkındaki düşünce ve anlayışımızı basitleştirmek ve netleştirmek,
- Politika sürecinin derinlemesine anlaşılmasını sağlamakla kalmayıp, siyaset ve kamu politikası arasındaki bağlantının anlaşılmasında da yardımcı olmak,
- Hükümet eylemlerinin nedenlerini ve sonuçlarını uygun bir şekilde incelemek ve politikaların ne ve nasıl olması gerektiğini de ifade etmek,
- Politika sorunlarının önemli yönlerini belirleyerek kamu politikası için açıklamalar önermek ve sonuçlarını tahmin etmek,
- Neyin önemli olup olmadığını tasvir ederek bir kamu politikasının daha iyi anlaşılması için ortaya çıkan çabalara yön vermeye yardımcı olmak şeklinde ifade edilebilir.

Bu modeller arasında kurumsal model, rasyonel model, eklemeli model, siyasal grup modeli, seçkin model, kamu tercihi modeli, oyun kuramı modeli, sistem modeli, yönetim modeli, ağ yönetim modeli ve süreç modeli bulunmaktadır. Bu modellerin hiçbiri özellikle kamu politikasını incelemek için türetilmemiştir, ancak her biri politika hakkında ayrı bir düşünme yöntemi sunmakta ve hatta kamu politikasının genel nedenlerini ve sonuçlarını öne sürmektedir. Bu modellerin herhangi birini "en iyi" olarak değerlendirebilmemiz söz konusu değildir ve her biri siyasi hayata ayrı bir odaklanma sağlar ve kamu politikası hakkında farklı şeyleri anlamamıza yardımcı olabilir (Dye, 2013: 15-16, Anderson, 2003: 109).

Bu modellerin tamamı kamu politikasına farklı noktaları öne çıkararak yaklaşmayı tercih etmişlerdir. Bu modellerden herhangi biri genellikle diğer modellerin özelliğini taşıyan taraflarını sergilemekten geri kalmadığı için bu modellerin birini diğerinden tamamen ayırmanın oldukça zor olduğu ifade edilmektedir (Eren ve Kahraman, 2018: 83).

1.4.1. Kurumsal Model

Siyaset biliminin en eski uğraş alanı devlet kurum ve kuruluşlarının incelenmesidir. Bu şaşırtıcı değildir, çünkü siyasi yaşam genellikle yasama organları, yöneticiler, mahkemeler ve siyasi partiler gibi devlet kurumları etrafında döner; dahası, kamu politikası bu kurumlar tarafından yetkili olarak belirlenir ve uygulanır (Anderson, 2003: 13).

Kamu politikaları analizi çalışmalarının ilgilendirdiği kadarıyla kurumsal düzenleme, yapı ve işlemlerin kamu politikaları analizinde göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir. Çünkü kamu politikalarının hem kamu politikalarının ortaya çıkışını hem de sonuçlarını doğrudan etkilemektedir (Çevik, 1998: 108).

Siyasal faaliyetler kamu kurumları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle kamu politikası ile kamu kurumları arasında belirgin bir ilişki bulunmaktadır. Model kamu politikalarının oluşumunda kurumsal düzenleme ve kuralların önemine vurgu yaparak, politika oluşturma ve uygulama sürecinde rol oynayan kurumlarının resmi yapısı, yasal yetkileri, usul kuralları ve işlevleri veya faaliyetleri tanımlamaya odaklanmıştır. Örneğin, çevre politikaları incelenirken ilgili bakanlığın örgütsel yapısı ve mevzuatı ele alınmakta, bu yapı ve mevzuatla oluşturulan ve uygulanan politikalar arasındaki ilişki ön plana çıkarılmaktadır (Eren, 2012: 282).

Kurumsal model ile demokratikleşme politikası sürecinde etkili olan kurumlara ve bu politika sonucunda yapılan mevzuat değişikliklerine, dolayısıyla kurumsal değişikliklere odaklanmak amaçlanmıştır. Türkiye gibi resmî kurumların sivil topluma nazaran daha güçlü olduğu merkezîyetçi ülkelerde kamu politikalarını analiz etmede kurumsal modelin açıklayıcı gücünün daha fazla olacağı varsayılmıştır (Kurum, 2017: 91). Dolayısıyla kurumların karakterleri, davranışları ve kültürleri,

kamu politikası sürecinin birçok yönünü etkileyebilmektedir. Politika süreci bu ilgili kurumların oluşturduğu psikolojik ve siyasal ortam içerisinde işletilmektedir. Zira kamu politikalarında bu kurumlar pay sahibi olarak görülmektedir (Çevik ve Demirci, 2008: 141). Fakat kurumların yapısı ve mevzuatı politikalarının içeriği ve uygulanmasında etkili olsa da, politika oluşumunun bütününe açıklamada yetersiz kalmaktadır (Eren, 2012:282). Çünkü genellikle kurumların nasıl işletilmesi gerektiğini açıklamaktan ziyade nasıl çalıştığını açıklamakta ve kurumsal yapı ile kamu politikaları arasındaki ilişkiyi tam olarak açıklayamamaktadır (Anderson, 2003: 14).

1.4.2.Rasyonel (Ussal) Model

Rasyonel model Herbert Simon tarafından geliştirilmiştir. Simon'a göre yönetim teorisi uygulama, hareket, süreç ve işlemleri ile ilgilenmek zorunda olan bir yapı iken politika yapımı ise mümkün olan en iyiye karar vermeye çalıştığımız bir süreç olarak nitelendirebilir. Bu süreçte maksimum sonuç elde etmek amaçlanır ve bu amacı gerçekleştirmek için akıl ve aklın getirdiği bilim kullanılır (Deegan, 2017: 3). Bu anlayışa göre, politika analizcileri ve yapıcıları, tüm politika alternatiflerini değerlendirme ve politikanın oluşması için gerekli olan tüm bilgileri toplama ve değerlendirme yeteneğine sahiptir bundan dolayı politika analizcileri ve yapıcılarının en iyi seçeneği belirlemeleri de mümkün hale gelecektir (Çelik, 2010: 219). Bu seçeneği belirlerken karar alıcılar gözlem, istatistiksel analiz veya modelleme ile gerekli bilgiyi elde edip çeşitli alternatifler arasında seçim yapabilmek için sistematik analiz yaparlar (Günel, 2018: 53). Bu analize göre, karar alıcılar, maliyetleri faydalarını aşan kararları eledikten sonra en düşük maliyetle en yüksek faydayı gerçekleştiren politikayı tercih ederler ve uygularlar (Köseoğlu, 2015: 247).

Bu model kamu politikası için en ideal yöntem midir? sorusuna cevap verebilmek için modelin avantajlarını ve dezavantajlarını ele almak gerekir. Avantajlarından bahsedecek olursak, öncelikle kararlara rasyonel yaklaşım, bilinçli karar almayı mümkün kılan, hataların, çarpıkların, varsayımların, tahminin, öznelliğin ve kötü ya da adaletsiz yargıların tüm önemli nedenlerini azaltan bilimsel olarak elde edilen verilere dayanmaktadır. Böyle veriler sayesinde, tutarlı ve yüksek

kaliteli kararlar oluşur ve oluşan kararlarda ilgili risk ve belirsizlikleri azaltır. Sorun tanımlamayı ve karar kriterlerini tespit etmeyi çeşitli alternatifleri listelemeyi, her bir alternatifin mevcut ve gelecekteki sonuçlarını tartışmayı ve her bir alternatifi var olan tüm kriterlere göre derecelendirmeyi gerektiren adım adım ilerleyen bir yaklaşım olduğu için karar alıcıların en uygun kararı alacağı bunu da karar almadan önce tüm olası çözümleri inceleneceği ve ona uygun karar alınacağı söylenir (Günel, 2018: 54).

Yaklaşımaya yönetilen en büyük eleştiride bu noktada ortaya çıkmaktadır. Kamu politikası oluştururken ve karar verirken tüm olası sonuçların değerlendirilmesinin imkansız olduğu ve her türlü rasyonel çabaya rağmen tahmin edilemeyen sonuçların ortaya çıkması, değer yargılarının önüne geçilememesi rasyonel karar vermenin önündeki en büyük engeller olarak sayılabilir (Eren, 2012: 283).

Dye (2013:19)'a göre ise; ne sosyal bilimler ne de davranış bilimlerinin öngörme kapasiteleri tüm politika alternatiflerini ve her birinin sonuçlarını bilmek için gerekli olan tüm bilgileri toplanması için yeterli olmadığı, politika yapıcılarının en gelişmiş bilgisayarlı analitik tekniklere sahip olsa bile çok sayıda farklı siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel değer söz konusu olduğunda doğru maliyet ve faydaları hesaplamak için yeterli olmayacağına, politika yapıcılarının en iyi yolu bulana kadar arama yapmayacağına bunun yerine işe yarayacak bir alternatif bulduklarında aramalarını durduracaklarını ifade etmiştir.

İfade edilen tüm bu eksiklikler doğrultusunda bu model temel alınarak oluşturulan politika eylemlerinin başarı şansını azaltmaktadır. Bunun sonucunda oluşturulan politikalardaki başarı şansını arttırmak için örgütsel yapıyı ve kamu sorunlarını daha iyi tanımlayan ve sosyal değişime uyum sağlayacak yeni bir model ihtiyacı oluşmuştur. (Çelik, 2010: 222). Bu ihtiyacı gidermek için eklemeli model görüşü ortaya atılmıştır.

1.4.3. Eklemeli Model

Eklemeli model, Charles Lindblom (1959) tarafından Rasyonel Model'in önerilerine tepki olarak popüler hale geldi. Lindblom, rasyonel modelin, sorunları çözmek için insanın sınırlı kapasitelerini kabul edememesi ve alternatiflerin analizinin maliyeti nedeniyle makul bir karar verme yöntemi olarak uygulanamayacağını savunur (Oni, 2019: 348). Politika yapıcılar, tüm politika alternatiflerini keşfetmek için zamana, mali ve zihinsel kaynaklara sahip değildir. Geçerli tüm politika seçeneklerini ve bunların sonuçlarını bilmek mümkün olmadığından, politika yapıcılar, bulunabileceği yerde anlaşma talep etme eğilimindedir. Çoğu durumda, politika yapıcılarının mevcut politikalarda kapsamlı değişikliklerin aksine, mevcut bir hükümet politikasında küçük eklemeler yaptıklarını söyler (Smith and Larimer, 2009: 62). Bunu yapmalarının nedeni mevcut politikaya tüm alternatifleri araştırarak zamana, bilgiye veya paraya sahip olmamalarıdır. Tüm bu bilgileri toplamının maliyeti çok büyüktür. Politika yapıcılar, her bir alternatifin tüm sonuçlarının ne olacağını bilmek için yeterli tahmin kapasitesine de sahip değildirler. Pek çok farklı politik, sosyal, ekonomik ve kültürel değer söz konusu olduğunda alternatif politikalar için maliyet-fayda oranlarını da hesaplayamazlar. (Dye, 2013: 21).

Bu yaklaşıma göre karar vericiler bir problemi tanımlarken devam eden bir süreçte yeniden tanımlar karar verme sürecini ise ilave değişikliklerle gerçekleştirir. Politika oluşturulma noktasında karar vermeye yetkili olan aktörleryürürlükte olan politikalarla işe başlamaktadırlar(Çevik, 1998: 110). Sorunların bir bağlamda ortaya çıktığı, sorunların birbirinden ayrı olmadığı kabul edilir ve bundan dolayı büyük değişikliklere ihtiyaç duyulmadığı düşünülmektedir. Ortaya çıkan bir sorunu diğer sorunlardan ayrı olarak ele alınan rasyonel modelden bu noktada da ayrılır. Bir politika oluşturulurken eklemeli karar alma modeli, program hedeflerini rehber olarak kullanır. Nihayetinde ulaşılması gereken hedeflere ulaşılacak yollar bu model için önemlidir. Oysaki rasyonel model tüm bu hedef ve amaçları birbirinden ayırarak hepsinin teker teker analiz edilmesini savunmaktadır(Günel, 2018: 55).

Burada ağırlığın daha çok politika uygulayıcılarına yöneldiği söylenebilir. Çünkü var olan politikanın devamı söz konusudur. Yeni bir sorun ortaya çıktığında nasıl baş edebileceği noktasındaki eksiklik ve yeniliklere kapalı yapısı, ani gelişen meselelerde yeterli hareket kabiliyetine imkân tanımaması kriz anında herhangi bir politika işe yaramaması işe yaramayan bir politikaya ise küçük adımlarla değiştirilememesi vb. sorun alanları nedeniyle eleştirilmiştir (Babaoğlu, 2017: 522; Günal, 2018: 58).

1.4.4.Siyasal Grup Modeli

Bu yaklaşıma göre siyasal sistemin parçası ve birey ve hükümet arasındaki temel köprü olan gruplar, kamu politikasının oluşturulmasında ve uygulanmasında büyük öneme sahiptir. Siyasi sistemin görevi, grup mücadelesinde oyunun kurallarını oluşturarak, uzlaşmaları düzenlemek ve ilgileri dengelemek, kamu politikası biçiminde uzlaşmaları yürürlüğe koymak ve bu uzlaşmaları uygulamaktır. Yaklaşım, kamu politikasını grup mücadelesinin bir sonucu olarak görmektedir. Buna göre kamu politikası, belli bir anda bu grup mücadelesinde ulaşılan denge olarak görülebilir. Bireyler siyasette yalnızca grup çıkarlarının bir parçası olarak ya da onların adına hareket ettiklerinde önemlidir. Politika gerçekten gruplar arasında kamu politikasını etkileme mücadelesidir. Dolayısıyla kamu politikası, mücadele eden grupların amaçlarını gerçekleştirmek için devamlı çabalarının biri ürünüdür (Dye, 2013: 22).

Siyasal sistemi ve kamu politikalarını, göreceli olarak etkili çalışmakta olan baskı gruplarını ve sivil toplum örgütlerini, kurumları, ideolojileri ve personel gibi diğer birçok faktöre dikkatimizi vermeden yalnızca grup mücadelesiyle açıklamaya çalışırsak, bu eksik bir çalışma olabilir (Çevik, 1998: 108). Ayrıca gruplar dışında kalan güç noktalarının analiz kapsamına dâhil edilmemesi sonuçların kısıtlı kalmasına neden olabilir. Bu da politika analizcisi için bir tehlikedir. Grup modeli fizik biliminden aktarımla denge yaklaşımı olarak da adlandırılmaktadır. Bu yaklaşımda etki düzeyleri ve karşılıklı dengeleri kamu politikalarını etkiler. Etki düzeylerini ise grubun mali gücü, üye sayısı, karar alıcılara yönelik etkinlikleri gibi faktörler belirlemektedir (Babaoğlu, 2017: 523).

1.4.5. Seçkin (Elit) Model

Elit teorisinin bakış açısıyla yaklaşılacak kamu politikasının yöneten bir elitin değerlerini ve tercihlerini yansıttığı ifade edilir. Elit teorisinin temel argümanı, kamu politikasının insanların veya "kitlelerin" talepleri ve eylemleri tarafından değil, yönetici elitler tarafından belirlendiğidir (Anderson, 2003: 12).

Teoride vurgulanan en önemli nokta, siyasal sistem içerisinde bir yönetici seçkinlerin varlığıdır. Bu seçkinlerin sahip olduğu değerler ve düşünceler şekillendirir. Böylece kamu politikalarını halkın istemleri ve gereksinimleri değil, yönetici elit sınıfın istekleri ve çıkarları belirler. Fakat seçkinler teorisinden anlaşılması gereken oluşturulan kamu politikaları halkın çıkar ve istekleri ile çatışması değildir. Tam aksine bütün halkın refahı seçkinlerin omuzlarındadır. Çoğu siyasal sistemlerde seçkinler değişik şekillerde var olabileceği gerçeğine rağmen, elit teorisi demokratik ülkelerde daha çok totaliter ve komünist rejimlere uygun düşmektedir (Çevik, 1998: 108-109). Bununla birlikte yönetim biçimi ne olursa olsun her ülkede seçkinler kamu politikaları üzerindeki etkisi inkar edilemez bir gerçektir (Eren, 2012: 283).

Bu modele göre, kamu politikası oluştururken genellikle eksik ve yanlış bilgilendirilen halkın politika oluşturanları etkilemesinden ziyade politika oluşturan kesimlerin halkın görüşlerini şekillendirmesi ön plana çıkmaktadır (Eren ve Kahraman, 2018: 88).

Elit teori kısaca şu şekilde özetlenebilir (Dye, 2013: 24):

- Toplum iktidarda olan ve olmayanları olarak ikiye ayrılır. İktidar olmayanlar başka bir anlatımla kitleler kamu politikasına karar veremezler,
- Seçkinler, toplumun üst sosyoekonomik katmanlarından orantısız bir şekilde seçilen gruptur. Seçkinler, sosyal sistemin temel değerleri ve sistemin korunması adına fikir birliğini paylaşırlar,
- Halkın gereksinimleri yerine bu egemen kitlenin istekleri ve menfaatleri ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla; elit modele göre bu seçkin grubun amaçları ve hedefleri belirlenerek kamu politikası analizi yapılmaktadır,

- Kamu politikası kitlelerin taleplerini değil, seçkinlerin egemen değerlerini yansıtmaktadır,
- Seçkinler kayıtsız kitlelerden nispeten daha az doğrudan etkiye maruz kalırlar. Seçkinler kitleleri daha fazla etkiler.

1.4.6.Kamu Tercihi Modeli

Bu modele göre; hükümetin kendisi, yasalara uymak ve hükümeti kendi hayatlarını, özgürlüklerini ve mülklerini korumak karşılığında desteklemek için karşılıklı menfaatlerini kabul eden bireyler arasındaki sosyal bir sözleşmeden doğar ve hükümetler serbest piyasanın baş edemediği durumlara çözüm getirmekle görevlidirler. Hükümetler öncelikle kamu hizmetlerini üstlenmelidirler, çünkü bu hizmetleri sunmak girişimciler için hem pahalıdır hem de halkın tamamına sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte hükümetlerin toplum refahı ve sağlığını tehlikeye sokacak dışsallıkların engellenmesinde görev alması da beklenmektedir (Eren ve Kahraman, 2018: 90).

Kamu tercihi, piyasa dışı karar verme sürecinin, özellikle ekonomik analizlerin kamu politika yapımına uygulanmasının çalışmasıdır. Geleneksel olarak, ekonomi bilimi piyasa davranışları incelemiş ve bireylerin özel çıkarlarını gözettiklerini varsaymıştır; siyaset bilimi de kamusal arenada davranışları incelemiş ve bireylerin kendi ilgi alanlarına ilişkin fikirlerini takip ettiklerini varsaymıştır. Böylece, ekonomi ve siyaset biliminde insan motivasyonunun ayrı versiyonları geliştirilmiştir. Kişisel yararları en üst düzeye çıkarmaya çalışan, kendine ilgi duyan bir aktör olarak gelişen homo economicus fikri, toplumsal refahı en üst düzeye çıkarmaya çalışan kamusal aktör olarak homo politicus olarak kabul edilmiştir (Dye, 2013: 25).

Bu modele göre ekonomik insan ile siyasi insan benzeşmektedir. Bireyler ekonomik davranışlarında kendi çıkarlarını düşünüp bencilce hareket ediyorsa siyasal davranışlarında da durum farklı olmayıp kendi çıkarını gözetiyordur. Bundan dolayı siyasal sitemin parçası olan seçmen, politikacı ve bürokratlar kendi çıkarlarını

gözetiyordur. Kendi çıkarlarını gözettikleri için amacın kamu yararı değil bireysel çıkar olduğu söylenebilir (Eren, 2012: 284).

1.4.7.Oyun Kuramı Modeli

Oyun teorisi rasyonel karar verme anlayışının bir parçası olarak düşünülebilir. İki veya daha fazla rasyonel katılımcının seçim yapabileceği ve sonucun her birinin yaptığı seçimlere bağlı olduğu durumlarda yapılan kararların incelenmesidir. Politika yapımında, "en iyi" sonuçların diğerlerinin ne yaptığına bağlı olduğu, bağımsız olarak "en iyi" seçeneğin bulunmadığı alanlara uygulanır. Kamu politikasının oyuncuları bağımsız değildir. Bir "oyuncu", bir birey, bir grup veya ulusal bir hükümet olabileceği gibi rasyonel eylem yapabilen iyi tanımlanmış hedefleri olan herkes olabilir. Bu yüzden oyuncular davranışlarını sadece kendi arzularını ve yeteneklerine göre değil diğerlerinin ne yapacağına dair beklentilerini de dikkate alacak şekilde ayarlamalıdır. Yaklaşımda rakiplerin olası hareketlerini dikkate aldıktan sonra optimum sonuca ulaşmak için rasyonel karar vermeyi sağlayacak strateji uygulanır. Oyun kuramı modeli gerçek hayatta nadiren karşılaşılır ve politika seçeneklerini matris içinde tam olarak görmek zordur. Ancak bunun tam tersi de geçerlidir: oyun teorisi savaş ve barış, nükleer silahların kullanımı, uluslararası diplomasi, Birleşmiş Milletler 'de pazarlık ve koalisyon inşası ve diğer çeşitli siyasi durumlarla ilgili kararlara uygulanabileceği ifade edilmektedir (Dye, 2013: 27).

1.4.8.Sistem Modeli

Kamu politikalarını politik sistem üzerinden inceleyen bir başka yaklaşım ise David Easton'ın sistem yaklaşımıdır. Sistem modeli; girdiler, siyasal sistem, çıktılar ve çevreden oluşur. Bu yaklaşımında; bireyler ya da gruplar üzerinden gelen talepler, istekler ve çıkar beklentileri ve bunların oy verme, vergi ödeme, kurallara uyma gibi destekler girdileri oluştururken, bunların işlendiği yere siyasal sistem, siyasal sistemin sınırlarının dışında olan bütün olayları ve koşulları içeren çevre, kamu politikasını ise siyasal sistemin bir çıktısı olarak tanımlanmaktadır (Anderson, 2003: 11).

Bu sistem içerisinde siyasal katılma yoluyla siyasal olmayan rollere sahip bireyler siyasal rollere geçiş yapabilir. Siyasal katılma vasıtasıyla bireyler, toplumsal ve bireysel taleplerini ve umutlarını siyasal sisteme göndermektedir. Siyasal sistem, bu sisten girdileri çıktıları için hem varlık hem de hammaddesi olduğu için bu girdiler karar almayı etkilemekte ve eylemi belirlemektedir. Bir diğer unsuru olan toplumsal sisteminin içerisinde bulunan siyasal sistem ise içsel ve dışsal çevre arasındaki etkileri çift yönlü olarak gerçekleştirmektedir. Bu durumlarda siyasal sistemdeki canlılığın, geride kalan toplumsal sistemler üzerinde önemli sonuçlar ortaya çıkartabileceği gibi olumsuz sonuçlar çıkarması da söz konusu olabilmektedir (Topbaş, 2010: 81-86).

Sistem modeli kapsamında analiz yapmak isteyen bir araştırmacı sistemi oluşturan girdi ve çıktı arasındaki bağlantıyı göz ardı etmeden ve sistemi çevresinden ayırmadan analiz yapmaktadır. Sisten teorisinde çevreyi oluşturan toplumun kendisidir(Çevik ve Demirci, 2018: 150). Dolayısıyla analiz edilecek bir kamu politikası alanı bu yaklaşım bağlamında işleyen bir sistem olarak kabul edilmekte ve sistemin unsurlarına göre çözümleme yapılmaktadır Sistem yaklaşımı, kamu politikası çalışmalarını çevreden bağımsız ele almanın mümkün olmadığı düşüncesine dayanmaktadır. Buna göre politika sürecinin tamamı, içinde bulunan çevre ile sürekli etkileşim halinde işlemektedir. İçinde bulunan çevreye, coğrafya, doğal kaynaklar iklim, teknoloji demografi, politik kültür, toplumsal yapı, ekonomik sistem gibi birçok faktör girmektedir. Kamu politikasının bunlardan bağımsız yapılamayacağı ifade edilmektedir (Eren, 2012: 284).

1.4.9.Yönetişim Modeli

Yönetişim (governance), yönetmek (to govern) ya da yönetim kavramlarından türemiştir. Bu kavramı İlk defa 1989 yılında Dünya Bankası yayınlamış olduğu raporda kullanmıştır. Yönetişim son otuz yıldır popüler hale gelmiş ve yönetim kavramına alternatif olarak literatürde ve günlük yaşamda yaygın olarak kullanılmaktadır (Eryılmaz, 2016: 60). Yönetişim kavramı, dünyanın geldiği yeni yönetim anlayışının devlet idaresine ve devlet dışı kesimlerle etkileşimine dair bir öneridir. Devletin tek tip otorite kullanımı yerine, kamusal yetkilerin farklı idari,

siyasi, sosyal aktörler arasında bölüşümü söz konusudur. Yönetişim anlayışına göre kamu ve özel sektör arasındaki sınırlar incelmekte, hükmetme ve politika yapma farklı aktörler arasında dağılmaktadır (Parlak ve Doğan, 2016: 97). Bu aktörler arasında devletin yanında ve aynı konumda olan sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşlarda eklenmektedir. Bu kuruluşlar kamu politikası oluşturma sürecine dahil olmaktadır. Dolayısıyla bu yaklaşım kamu politikası sürecinde toplumla yönetsel ve politik olarak etkileşim içinde olmayı gerektirmektedir. Yönetişim yaklaşımı, aktörlerin uzmanlık bilgisine sahip olmaması, hesap verme noktasında çıkan sorunlar ve temsil sorunu üzerinden eleştirilmektedir (Eren, 2012: 285).

1.4.10.Ağ Yönetişim Modeli

Bu yaklaşım, politika sürecini etkilemesi muhtemel yapılanmaları güç dağılımı açısından eşit görmektedir. Bu yaklaşımda amaç, merkezi yönetimin politika yapımını etkilemek değil, kamu politikalarının tüm ağların karşılıklı etkileşimi içinde ortaya çıkmasını sağlamaktır. Hatırlanacağı üzere yönetim yaklaşımı da kamu politikalarının üç aktör tarafından karşılıklı oluşturulmalarını savunmaktaydı. Ancak yönetim yaklaşımı, üç aktörden hangisinin dümen tutacağı bilindiği için diğer aktörlerin görevi “yönlendirme ve etkileme” ile sınırlı kalmaktaydı. Oysa ağ yönetişimi yaklaşımı, kamu politikalarının çok sayıda ağsal yapılar ve onların altında da yer alan ağsal yapıların karşılıklı etkileşimiyle kendiliğinden oluşmasını savunmaktadır (Eren, 2012: 285). Bundan dolayı kamu politikalarını özel çıkar gruplarının etkilediği de ifade edilebilir. Ayrıca bu ağların nitelikleri kamu politikalarının koşullarını belirlemektedir (Usta, 2013: 89).

1.5.Kamu Politikası Süreç Modeli

Politika sürecinin aşamalar açısından modellenmesi fikri ilk olarak Lasswell tarafından ortaya atılmıştır. Çok disiplinli ve kuralcı bir politika bilimi kurma girişiminin bir parçası olarak, Lasswell (1956) politika sürecini haber alma, tanıtma, formüle etme, başlatma, uygulama, sonlandırma, değerlendirme olmak üzere yedi aşamadan oluşan bir model olarak inşa etmiştir. Modelin kendisi politika çalışmaları alanı için temel bir çerçeve olarak oldukça başarılı olmuştur ve politika sürecinin

çeşitli tipolojilerinin başlangıç noktası olmuştur (Jann and Wegrich, 2007: 43). Politika oluşturma süreci aşama aşama incelendiği için aşamacı model olarak da tanımlanır. İncelenme sürecine aktörlerde dahil edilip ya politika üretilir yada mevcut olan politika çözümlenmek için uğraşılır (Babaoğlu, 2017: 526).

Kamu politikası sürecinin uygulanma anında, öncesinde ya da sonrasında kamusal bir eylem ya da eylemsizlik olarak kamu politikalarının özelliklerinin ne olduğunu, neden, nerede, ne zaman, kim(ler) tarafından ve nasıl oluşturulduğunu ve uygulandığını anlamayı ve incelemeyi hedefler (Gül, 2015: 8). Ayrıca farklı menfaatlerin uzlaşmasını da içeren bu süreç politik etkileşimlerle kararların alındığı, programların şekillendirildiği ve uygulandığı organizasyonlar arası bağılıkların ve etkileşimlerin yer aldığı bir ağ içerisinde meydana gelmektedir. Böylece politika yapımı basit değil daha ziyade çeşitli grupların farklı aşamalardaki çeşitli menfaatleri ile bir dizi eylem ya da eylemsizliklerini içeren karmaşık ve dinamik bir süreci içermektedir (Akman, 2019a: 93).

Bu süreçteki aktörler sadece politik aktörler olarak kamu kurumlarını ya da kamu çalışanlarını değil yasama, yürütme ve yargı organları dışındaki gruplarda da kamu politikası yapımında oldukça aktif rol oynarlar. Bu durum bir taraftan kamu ve özel kesim etkileşimini ortaya çıkarırken, diğer taraftan da politik aktörlerin politika sürecini etkilediği politik sistem yapısını inşa etmektedir (Akman, 2019a: 93).

Süreç yönetiminin birçok avantajı bulunmaktadır. Bunların başında farklı kamu politikalarının oluşturulmasına uygunluğu ve basitliği gelmektedir. Söz konusu kamu programı, beklenen amaçları, kullanılacak kaynakları ve sorumluları göstermekte olup ayrıca bir grup yöneticinin yönettiği kamusal eylemlerin tasvirini sağlamak ve hukuksal düzenlemelerin alt yapısını oluşturmaktadır (Usta, 2013: 88). Bu bilgilerin ışığında literatürde bulunan süreç modelinin aşamaları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1.1. Kamu Politikası Süreci için Bazı Yaklaşımlar

Lasswell (1971)	Dye (1987: 14)	Parson(2001: 77)	Jenkins (1987: 36)
Haber Alma	Problemi Tanıma	Problemi Tanımlama	Başlatma
Tanıma	Gündeme Getirme	Çözümleri Tanımlama	Bilgi
Formüle Etme	Formüle Etme	Seçenekleri Değerlendirme	Düşünme
Başlatma	Yasallaştırma	Seçim Yapma	Karar Verme
Uygulama	Uygulama	Uygulama	Uygulama
Sonlandırma	Değerlendirme	Değerlendirme	
Değerlendirme			
Anderson (2003)	Stewart, Hedge, Lester (2008)	Howlett,Ramesh (1995)	Jann,Wegrich (2007)
Tanıma ve Gündem Belirleme	Gündem Belirleme	Gündem Belirleme	Gündem Belirleme
Formüle Etme	Formüle Etme	Formüle Etme	Formüle Etme ve Karar Verme
Yasallaştırma	Uygulama	Karar Verme	Uygulama
Uygulama	Değerlendirme	Uygulama	Değerlendirme ve Sonlandırma
Değerlendirme	Değiştirme ve Sonlandırma	Değerlendirme	

Kaynak: (Aktaran Arap ve Erat, 2015: 79)

Bu çalışmada kamu politikası çalışması alanında öncüleri sayılabilecek olan James E. Anderson ve Thomas R. Dye'nin uygun gördüğü kamu politikası süreç modelinden hareketle çeşitli aşamaların süreç modelini oluşturduğu söylenebilir. Bu aşamalar; herhangi bir politikanın uygulanmasına yol açan sorunun tanımlanması ve gündem oluşturma (politika yapımcıların dikkatini çekme), sorun gündeme geldikten sonra politika seçeneklerinin belirlenip seçilmesini için gerekli formülasyonların oluşturulması, oluşan formülasyonların kanunlaştırılması, kanunlaşan politikanın

uygulanması ve son aşamada da politikanın etkinliğinin değerlendirilmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu süreç döngüseldir (Sabatier, 1999: 7; Dye, 2013: 17).

Uygulamada söz konusu aşamalar birbiriyle iç içe ve bir arada yürümekte olduğu için süreç bu şekilde sıralanır ama bu sıraya uygun işlediği anlamına gelmez. Örneğin bir kamu politikasının uygulanması ya da değerlendirilmesi aşamalarında da benimsenen alternatifin doğruluğu üzerine tartışmalar sürmektedir (Eren, 2012: 270).

1.5.1.Kamu Politikası Sorunun Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi

Politika sorunu nedir, bu sorun hükümet gündemine nasıl gelir, hükümetin güçleri nelerdir, hükümetin harekete geçmesi için gerçekten talepler var mıdır gibisoruların cevapları aranır. Toplumsal sorun, toplumsal huzursuzluğa veya hoşnutsuzluğa neden olan durum olarak tanımlanabilir. Birçok toplumsal sorun olmasına rağmen, hükümetlere yoğun baskı ve istem yapılan sorunlar kamusal sorun olarak nitelendirilebilir (Çevik ve Demirci, 2008: 62- 63).

Kamuya ilişkin bir sorun eğer kamu politikası sorununa dönüşürse ilgili aktörlerce çözülmek üzere bir amaç haline gelmektedir. Fakat bir sorunun tanımlanması ve çözümlemek üzere gündeme alınması, politika yapıcılarının konuya yaklaşımına bağlıdır. Kamu politikasının gündeme gelebilmesi için ilgili aktörlerin konuyu sorun olarak görmesi veya kamuoyunun hassasiyetinin politika yapıcılarının görmezden gelme eşiğini aşması gerekmektedir (Eren, 2018: 271).

Politika konuları birdenbire ve kendiliğinden ortaya çıkmaz. Birçok örnekte bir konunun yaratılması, dramatize edilmesi, ona dikkat çekilmesi ve hükümete bu konuyla ilgili bir şeyler yapması için baskı yapılması, önemli siyasal taktikler olarak ifade edilmektedir. Bu gündem belirleme taktiklerini vatandaşlar, parlamentonun içinde ya da dışında yer alan muhalif siyasal partiler, sivil ve askeri bürokrasi, çıkar grupları, baskı grupları, sivil toplum kuruluşları ve medya tarafından kullanılmaktadır (Demir, 2011: 111).

Önemli olan vatandaşların gerçekte talep ettiği ve ihtiyaç duyduğu konuların politika gündemine taşınmasıdır. Yoksa politika gündemi her daim farklı yollarla meşgul edilmek istenebilir (Akman, 2019: 105). Ele alınması gereken sorunlar listesini bir tür gündem olarak düşünülebilir. En acil sorunlar listenin en tepesinde

yer alır ve en fazla ilgiyi onlar toplar. Siyasi mücadelenin önemli bir bölümü farklı grupların ve çıkarların kendi meselelerini gündemin tepesine yerleştirme ya da en azından gündemin daha üst sıralarına itirme girişimleridir. Bu şekilde kendi meselelerini dikkate alınma ihtimalini artırmaya çalışırlar (Newton and Deth, 2014: 319). Fakat birçok kamuoyu oluşturarak ulusal boyut kazanmış ve gündem olmuş sorunlar resmi aktörlere ulaştırılması halinde bile hükümetin gündemine girmeyebilmektedir. Sorunların problem akışı içerisinde girebilmesi için ilk önce bireysel sorun alanında çıkıp ulusal gündem haline gelmesi ve bu sorunun genel bir kamusal sorun olarak tanımlanması gerekmektedir (Akıncı, 2018: 2134).

Gündem belirleme belli bir konunun kamuoyunda tartışılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda gündem belirleme sürecinin unsurları şu şekilde sıralanabilir (Atabek, 1998: 164-170):

Medya Gündemi: Kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerin bu kuruluşlar tarafından nasıl seçildiği nasıl üretildiği ve kitle iletişim araçları içeriğinde nasıl vurgulandığını içerir. Bu haberler gerçek hayatta ortaya çıkan ve gündem maddesi olabilecek kadar önemli olaylardır. Çevre kirliliği, terör, enflasyon ve hayat pahalılığı gibi çeşitli konuları yer alır ve bu konular medya gündemini oluşturur.

Kamuoyu Gündemi: Medya gündemi, kamuoyu oluşturan bireylerin kişisel birikimleri ve kişisel ilişkileri, kamuyu oluşturan bireylerin doğrudan deneyimle öğrendikleri gerçek yaşamda oluşan olaylar olmak üzere üç kategori kamu gündeminin belirlenmesi üzerinde etkilidir. Medya ele aldığı haberlerle kamuoyunun dikkatini büyük ölçüde üzerine çeker ve toplumu oluşturan bireylerin kişisel bilgi ve birikimlerine göre ülkenin en önemli sorun ve veya sorunları tespit edilmeye çalışılır.

Politika Gündemi: Demokratik toplumlarda politikayı belirleyen kesimin kararları ve eylemleri üzerinde kamuoyunun doğrudan etkisi olduğu varsayılır. Bu alandaki yapılan araştırmalar; hükümet organları, seçilmiş kişiler veya yasa yapıcı organlar tarafından ele alınan başlıca sorunlar ile bu sorunların kitle iletişim araçları içeriğiyle veya süreçleriyle bağlantılarını ele alır. Hükümetlerin gündeminde ele alınmayı bekleyen birçok sorun bulunmaktadır. Ancak bunların hepsinin politika gündemine yükselmesi söz konusu değildir. Politika gündeminde yer alması için

hükümetin ilgisini çekmesi gerekir. Medyada yer alan gündem konularının belirli aşamalardan geçerek politika gündemine taşınması söz konusudur. Bu aşamalar ise ilk önce haber yani sorun kitle iletişim araçları arasında kendine yer bulur. Bu haberler, adı geçen sorunları izleyici bireylerin dikkatini çeker ve önem kazanır. Kamunun gündemindeki sorunların öncelik sırasında meydana gelen değişikliğin de hükümetlerin politika tercihlerini etkilediği varsayılır.

Sonuç olarak bu aşama çok önemlidir. Çünkü sorun doğru tanımlanmadığında çözüm çabaları sonuç vermeyecektir. Sorunun tanımlanma aşaması içinde çözümü barındırmakla birlikte sorunun derinleşme potansiyelini de barındırır. Yanlış tanımlama politikadan etkilenenlerin iletişim kapılarını kapatmakla kalmayıp desteklerinden de yoksun kalmalarına neden olabilmektedir. Kamu politikasının gündeme gelmesi için ilgili aktörlerin sorun olarak görmesi ve görmezden gelme eşiğini aşması gerekmektedir (Eren, 2012: 271). Toplumda mevcut olan sorunların ve taleplerin seçilmesiyle gündem oluşturma meydana gelir. Her ülkede hükümetler ve politika belirlenmesinde etkili olan kamu kurumları genel olarak kendi ilgi alanlarına giren konuları gündeme taşımaktadırlar (Kulaç ve Çalhan, 2013: 211).

Kamu politikası her ne şekilde de gündeme gelirse gelsin, mutlaka sorunlu kabul edilen spesifik bir olayla başlar. Bu spesifik bir olayın insanın kendi özel alanından çıkıp toplumsal bir özellik kazanması gerekmektedir. Bunun için de bu olayın sadece maruz olan kişiyi etkilemekle kalmayıp toplumun geniş bir kısmını tehdit etme potansiyeli olmalıdır (Demir, 2018: 22). Bu ihtimal sonrasında toplumun farklı kesimlerini oluşturan toplumsal gruplar tarafından gündeme alınması muhtemel konu veya sorunlarla ilgili olarak siyasal sistemden çeşitli taleplerde bulunmaları doğal karşılanmalıdır. Siyasal sisteme yönelik talepler gündemi belirlemeye ilişkin siyasa sonuçlarının karar biçiminde topluma iletilmesi için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır. Kamuoyunun medya ve sivil toplum vb. örgütlü gruplarla işbirliği içinde bulunulması da gündemde kalacak ve siyasal mekanizmaları etkileyecek konu ve sorunların dikkate alınmasında etkilidir (Şengül, 2018: 29).

1.5.2.Kamu Politikasının Şekillendirilmesi (Formüle Edilmesi)

Politikanın hedefleri nedir, politika şekillendirmesine kim katılmaktadır, politika olarak kabul edilen yasal düzenlemeler nedir, bu düzenlemelere mevcut olan sorunu ne ölçüde çözecek veya azaltacaktır, politika niçin ve nasıl benimsenmiştir, teklif yasal olarak kabul edilebilir mi, yasama organlarının veya diğer kamu görevlilerinin gerekli desteğini kazanabilir mi, teklif yasalaşırsa, halk için kabul edilebilir mi gibi sorularına cevap bulmaktır. Formüle ediliş aşamasının sonucunda bazen yasa tasarısı oluşabileceği gibi yeni bir oluşum ya da yapılanma da ortaya çıkabilmektedir (Çalı, 2012: 18; Sabertier, 2005: 104).

Bir sorunun kamu politikası oluşturma sürecinde gündemin bir parçası olarak kabul edildikten sonra, mantıklı soru ne yapılması gerektiğidir. Süreç modelinde politikanın formülasyonu nedir? Sorusunun cevabı da bu aşamada başlar (Peter, 2019: 70). Politika formülasyonu, kamu sorunlarıyla başa çıkmak için uygun ve kabul edilebilir önerilen eylem tarzlarının (genellikle alternatifler, teklifler yada seçenekler olarak adlandırılır) geliştirilmesini içerir (Sabertier, 2005: 103).

Bir problem gündeme geldikten sonra siyasi güçler ki bunlar; hükümet, parlamento ve bürokrasiden oluşurlar, kamu politikasının ele aldığı problemi çözmek için farklı seçenekler ve çözümler geliştirmekten sorumludur. Siyasal güçlerin yanı sıra politikanın formüle edilme noktasında; medya, sivil toplum kuruluşları, düşünce kuruluşları gibi kurumlarda yer almaktadır. Dolayısıyla, bir dizi alternatifin formüle edilmesi, kamuoyunun gündemindeki sorunun farklı çözüm yollarına ilişkin farklı alternatif seçeneklerin, yol ve yöntemlerin, hareket tarzlarının ve takınılacak tavırların geliştirilmesi ile ilgilidir. Her bir alternatif için yasama ve düzenleme çalışmalarının tasarlanması, her bir alternatifin kime ya da kimlere etki edeceğinin ve nasıl etki edeceğinin hesaplanması ve ne zaman etkilerini göstereceklerinin öngörülmesi, bu sürecin önemli unsurlarıdır (Demir, 2018: 39 -40).

Politika formülasyonu başka bir ifadeyle iki tür faaliyet içerir. Birincisi, genel olarak bir sorun hakkında herhangi bir şey yapılması halinde ne yapılması gerektiğine karar vermektir. Bu tür soruya uygun cevaplar verilmesi halinde, ikinci faaliyet türü devreye girer. Kabul edildiğinde, üzerinde anlaşmaya varılan ilke veya

ifadeleri uygun şekilde yürürlüğe koyacak mevzuat veya idari kurallar hazırlanmalıdır (Sabertier, 2005: 109). Ama bu formülasyon süreci her zaman bir mevzuatın hazırlanması ile sonuçlanmayabilir. Hükümetler, bazı durumlarda sessiz kalarak ta aslında bir kamu politikası izlemiş olurlar (Kulaç ve Çalhan, 2013: 211). Fakat yeni mevzuat hazırlanmaya karar verildi ise mevcut yasalara uygun şekilde bağlanmalıdır. Bu teknik ve sıradan ama yine de son derece önemli bir görevdir. Bir tasarının yazılma şekli ve içerdiği özel hükümler idaresini ve kamu politikasının gerçek içeriğini önemli ölçüde etkileyebilmektedir (Sabertier, 2005: 109).

Kamu politikalarının içeriği analiz edildiğinde özellikle kamu politikasının amaçları, bu amaçlara ulaşmak için uygulanacak olan eylem araçları ve bu araçları uygulamaktan sorumlu aktörlerin yürürlüğe koyacakları kurumsal ya da örgütsel düzenlemeler olmak üzere üç unsurun ön plana çıktığı görülmektedir (Demir, 2018: 39). Politikaların gündeme geliş aşamasında etkili olan aktörler, şekillendirme aşamasında da etkilidir (Kulaç ve Çalhan, 2013: 212).

1.5.3.Politikanın Kanunlaştırılması

Bundan önceki iki aşamada çoğu zaman yazılı olmayan süreçlerken, gündeme gelen ve formüle dilen sorunlar ya da ihtiyaçlar kanunlaşma aşamasında yazılı hale gelir (Çalı, 2012: 19). Kamu politikalarını oluşturma, genellikle resmi bir düzenlemeye dayanır fakat tüm kamu politikalarında yasallaşma aşaması varlık kazanan bir aşama olmayabilir. Literatüre baktığımızda karar verme ve politika oluşturma analizi daha fazladır çünkü politikanın şekillenmesi aşamasıyla birlikte yasallaşma sürecini ele alan çalışmalar mevcuttur. Bunun böyle olması yasallaştırma sürecinin tek başına ele alınmayacağı anlamına gelmez (Erat ve Özkaya, 2017: 264).

Kanunlaştırma aşamasına gelinebilmesi için çeşitli politika seçeneklerinden birinin ilk olarak hükümetin ve yasama organının politika gündemine girmesi gerekir. Hükümetin ve yasama organının genelde gündemleri önceden belirlenmiştir. Hükümetlerin politikalarını gerçekleştirmede kullanacakları başlıca araçlar olan yasalar, genellikle önceden birtakım belgelerde öngörülmüşlerdir. Hükümet programları, uluslararası taahhütler (AB üyelik süreci, GATT ve ILO sözleşmeleri gibi), şura kararları, kalkınma planları, hükümet programları, siyasal partilerin seçim

beyannameleri, master planları vb, politika belgeleri ve istikrar programları gibi belgeler sayesinde hükümetin hangi konularda yasa çıkaracağı önceden görülebilir. Fakat bu belgelerin yaptırım gücü aynı değildir. Örneğin kalkınma planları daha çok yol gösterici olurken, şura kararları ve master planları gibi bakanlıkların politika belgeleri aynı düzeyde bağlayıcı olmamaktadır (Biçer ve Yılmaz, 2009: 56). Ayrıca kanunlaştırma sadece yasama organının yetkisinde olan bir faaliyet olarak görülse de birçok aktör rol oynamaktadır. Başta yürütme organı ve kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere, yargı organları ve diğer ilgili gruplar ve kamunun kendisi dâhil bir dizi etken bu sürece dâhil olmaktadır (Erat ve Özkaya, 2017: 268).

Kanunlaştırma aşaması; kanun üretme mekanizması olarak düşünülmemeli herhangi bir otoritenin uygulamaya yönelik verdiği kararlar, genelge, yönetmelik, prensip kararlarını da kapsamaktadır. Kanunlaştırma süreci kamu politikasında “en basit fakat en zor süreç” olarak tanımlanmaktadır (Akgül ve Kaptı, 2010: 82-83). Çünkü yasa metni hazırlanırken hazırlayan teknik ekibin bakışı açısına göre şekillendiği için mecliste hukukçu milletvekillerinin çokluğu vb. nedenler ile yasa metinleri salt hukukçu bakış açısı ile hazırlanabilir. Bu gibi durumlarda ise oluşan politikaların toplum tarafından algılanması zorlaşabilir. Toplum tarafından algılanılmayan politikalar ise toplumun sorunu çözme konusunda yetersiz kalacağı aşıkardır. Doğal olarak yasalaşma süreçlerinde kamu politika metinlerinin konunun tüm paydaşlarının görüş ve önerileriyle katılabildiği iyi metinler şeklinde oluşturulduklarını söylemek oldukça zordur (Acar ve Akman, 2019: 210). Yasalaşma aşamasında bir başka sorun ise siyasal faktörlerin önemli rol oynadığı gerçeğidir. Bazı durumlarda elitist politikalar yani toplumun çok küçük bir kısmını ilgilendiren politikalar kanunlaşırken, toplumun daha fazla kesimini kapsayan ve kamu yararı oldukça yüksek ve zaruri olan politikalar kanunlaşmamaktadır (Kulaç ve Çalhan, 2013: 212).

Bu yasalaşma sonucunda, bazı vatandaşların seçim nedeniyle dezavantajlı olduklarına inanırlar çünkü hangi politika yasallaşırsa belli bir maliyeti olacaktır. Bunun sonucunda doğrudan fayda görmeyip vergi veren vatandaşlar politika kendilerine zarar verdiğini düşünme ihtimali bulunmaktadır. Politika seçimleri kaçınılmaz olarak bazı vatandaşlara yarar sağlamadığı için, demokratik bir

hükümette kararların alınma sürecine çok dikkat etmesi gerekmektedir (Peter, 2009: 81).

Bu süreçte yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişki oldukça önemlidir. Yasama organını çoğunluğuna sahip olan iktidar partisi ile yürütme organının başında bulunan Cumhurbaşkanı karşıt siyasi görüşlere sahip olması durumunda hazırlanan yasa tasarıları geri çevrilirken, aynı siyasal görüşe sahip olunması durumunda ise kanun tasarıları daha hızlı kabul edilip kanunlaşmaktadır. Sonuç olarak, politikanın uygulanmaya geçilmeden önceki son aşaması olan bu aşama siyasal çatışmanın yaşandığı yer olmasından dolayı politika süreç analizi yapılırken büyük önem atfedilmesi gereken bir aşama olarak ifade edilmektedir (Kulaç ve Çalhan, 2013: 212).

1.5.4.Politikanın Uygulanması

Belirli amaçları gerçekleştirmeyi isteyen politikalar için uygulama aşaması kilit rol oynamaktadır. Kamu politikasının nasıl ve niçin uygulandığına dair bir anlayış, Pressman ve Wildavsky(1973)'ün çalışmalarını bilimsel olarak bir başlangıç noktası olan uygulama teorisi başlığı altında kavramsallaştırılabilir (SchofieldandCharlotte, 2004: 235). Bur aşamada kamu politikası nasıl ve hangi kurumlar ya da kuruluşlar tarafından yürütülmelidir? Politika nasıl yorumlanmalı ve bütçeler nasıl dağıtılmalıdır? Kamu politikasının uygulanmaya geçirilmesinde tercihler nelerdir? (Jann and Wegrich, 2007: 51-52). Bu soruların cevaplarına bakıldığında hükümetin ilgili karar organlarından geçen sorunlara yönelik olarak alternatif çözüm önerileri üzerinden hangisinin kamu yararını daha çok sağlayacağı kararlaştırılır. Bu kararlaştırma sürecinde politikanın olumlu ve olumsuz tarafları dikkatlice analiz edilmesi gerekir bu analiz sonucunda karar verilir. Karar verildikten sonra yapısal altyapısı da tamamlanarak politikanın uygulanmasına geçilebilecektir (Akıncı, 2018: 2134).

Günümüze kadar kamu politikaları çalışmaları uygulama aşamasını anlatırken farklı bakış açılarıyla bakılmış ve bu süreçle ilgili teorik perspektifler ortaya konulmuştur. Kamu politikası süreci içerisinde politika hedeflerinin uygulanış biçimlerindeki değişimleri ortaya koyan bu bakış açıları 1980'li yıllarda karar

vericilerin kesin politika hedefleri üretme kabiliyetine ve uygulama aşamasını kontrol etmeye büyük önem veren yukarıdan aşağıya uygulama modeli ve yerel bürokratları politika dağıtımında ana aktörler olarak gören ve uygulamayı, uygulayıcıların ağlarındaki müzakere süreçleri olarak algılayan aşağıdan yukarıya uygulama modeli olarak ortaya çıkmış ve daha sonraki gelişmeler bir üçüncü model olarak yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya modellerin unsurlarını birleştirerek diğer iki yaklaşım arasındaki ayrımın üstesinden gelmeye çalışan melez teori modeli ortaya çıkmıştır. Bu üç model uygulama sürecini daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmanın yanı sıra uygulama sürecinin nasıl daha etkin hale gelebileceğine dair önemli çıkarımlar sunmaktadır (Kaptı ve Alaç, 2015: 230).

1.5.4.1.Yukarıdan Aşağıya Uygulama Modeli

Bu modele göre uygulama apolitik idari bir süreçtir. Politikalar ve gözlemlenen sonuçlar arasında doğrudan bir nedensellik bağının olduğunu ifade ederler. Politikayı girdi ve çıktı faktörleri olarak yorumlayan kuralcı bir yaklaşımı izlerler. Yukarıdan aşağıya teoriler, politika uygulamasının merkezi hükümet tarafından alınan bir kararla başladığı varsayımıyla başlar ve uygulayıcılara doğru aşağıya inerler (PülzlandTreib, 2007: 91).

Politika yapıcılar politikaların kendi istedikleri hedefler doğrultusunda uygulanmasında en üst makamı sorumlu olarak gördüğünden en üst makamdan hesap sorma eğilimindedirler ve yasa çerçevelerine özel önem verirler. Üst taraf sorumlu olarak görüldüğünden uygulama ile ilgili tüm ayrıntılar yine üst kademe tarafından belirlenmekte ve tüm süreç kontrol altında tutulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla model katı hiyerarşik kurumlarda daha çok belirgin olabilmekte ve kamu bürokrasisinin oluşturduğu hiyerarşik geleneğe de vurgu yapmaktadır (Kaptı ve Alaç, 2015: 231).

Eğer üst yönetimin verdiği kararlar politika hedefleri ve sonuçları arasında uyumu sağlayacak şekilde başarılı olursa uygulamanın başarılı olacağı, aksi takdirde olmayacağı ileri sürülür. Örneğin modele göre bir politikanın uygulanmasında politika uygulama sorumlusu olan Genel Müdürlüğün başında bulunan Genel Müdürün uygulamayı şekillendirmede en temel rol alacaktır. Bu etki sırasıyla Genel

Müdür Yardımcıları, Daire Başkanları, Şube Müdürleri, Büro Amirleri ve Büro Memurlarına kadar inecektir. Fakat model bu süreçteki büro memurunun etkisinin çok az olduğunu ve Genel Müdürün etkisinin en çok olduğunu savunmaktadır (Kaptı ve Alaç, 2015: 231).

1.5.4.2. Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modeli

1970'li yılların sonunda ve 1980'li yılların başında, aşağıdan yukarıya teorileri yukarıdan aşağıya modele kritik bir yanıt olarak ortaya çıktı. Birçok çalışma, politik sonuçların her zaman orijinal politika hedefleri ile yeterince ilişkili olmadığını ve varsayılan nedensellik bağının bu nedenle sorgulanabilir olduğunu söylemişlerdir. Bu araştırma türüne ait çalışmalar, politikaların merkezi düzeyde tanımlandığı ve uygulayıcıların bu hedeflere olabildiğince özenle uymaları gerektiği fikrini reddedip yerel bürokratların gerçek sorunlara merkezi politika yapıcılardan çok daha yakın olduğu söyleyip, politika sunumu aşamasında takdir yetkisinin bulunması yararlı bir faktör olduğunu ifade etmiştir (Pülzl and Treib, 2007: 92).

Bu yaklaşıma göre yukarıdan aşağıya modelin uygulama sürecini eksik ve yanlış tanımladığı ve metodolojik olarak sorunlu olduğu gerekçesiyle eksik ve yanlış olarak nitelendirmişleridir. Süreci tam tersi olarak halka yakın olan bürokratların, vatandaşların neye ihtiyaçları olduğuna dair daha iyi bir anlayışa sahip oldukları düşündükleri için en alt kesime odaklanarak açıklamaya çalışmışlar ve üst otoritenin etkisini ihmal etmişlerdir (Kaptı ve Alaç, 2015: 236). Halkla etkileşim noktasında en sondaki kamu politikası uygulamacılarının esas rol oynayan kişiler olduğunu söylerler. Diğer yandan kamu politikasını yasalar, uygulamalar, kurallar ve değerler bütünü olarak düşünmekte tek bir yasa veya düzenleme tarafından tanımlanmadığını ifade etmektedir (Çevik ve Demirci, 2008: 74).

Tablo 1.2: Yukarıdan Aşağıya ve Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modellerinin Karşılaştırılması

	Yukardan Aşağıya Uygulama Modeli	Aşağıdan Yukarıya Uygulama Modeli
Araştırma Yöntemi	Yukardan Aşağıya; siyasi kararlardan yönetsel uygulamaya	Aşağıdan Yukarıya; bireysel bürokratlardan yönetim ağına
İnceleme Amacı	Tahmin/ Politika önerisi	Tanımlama/ Açıklama
Politika Süreci Modeli	Kademeli	Birleşmeci
Uygulama Sürecinin niteliği	Hiyerarşik Rehberlik	Ademi merkezizetçi sorun çözümü
Dayandığı Demokrasi Modeli	Elitist	Katılımcı

Kaynak: (Püzl and Treib, 2007: 94)

1.5.4.3.Melez Uygulama Modeli

Bu iki temel bakış açısını ve uygulama konusundaki diğer bakış açılarını birleştirmek için sınırlı sayıda girişimde bulunulmuştur. Bir grup araştırmacı, iki modeli aynı modelde birleştirmenin farklı yollarını önermiş ve başka bir grup ise bir yaklaşımın diğerlerinden daha uygun olduğu koşulları araştırmıştır (Matland, 1995: 150). Yukarıdan aşağıya modeli ve aşağıdan yukarıya olan modeli savunanlar arasındaki artan tartışmalara tepki olarak, Elmore (1985), Sabatier (1986) ve Goggin ve ark. (1990) her iki yaklaşımı da sentezlemeye çalışmışlardır. Bu araştırmacılar tarafından sunulan yeni modeller, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşımların kavramsal zayıflıklarından kaçınmak için tartışmanın normatif yönlerini bir kenara bırakarak, bunun yerine uygulama süreçlerinin uygun şekilde kavramsallaştırılması hakkındaki ampirik argümanlara odaklanmışlar ve her iki modelin olumlu unsurlarını birleştirmişlerdir (Püzl and Treib, 2007: 95-97).

Bu modelin temelinde uygulama sürecini bütüncül bir açıdan ele almak bulunmaktadır. Bütüncül açıyla değerlendirme faaliyetinden kast edilen ise süreci

sadece üst kesime ya da alt kesime odaklanmayıp her aktörün önem derecesine göre değerlendirme yapmaktır (Kaptı ve Alaç, 2015: 237). Bu durumda yerel politika uygulamacıların da kamu politikası oluşturulurken ve uygulanırken sürece dahil olması, değerlerin göz önüne alınması ve uygulamacıların önemli aktörler olduğunun benimsenmesi gerekir (Çevik ve Demirci, 2008: 76).

1.5.5.Politikanın Değerlendirilmesi

Kamu politikasını yapan aktörler herhangi bir konuda kamu politikasının girişimine karar vermeleri, gerekli finansmanın sağlanması ve uygulanmasının yapılması genelde bir politikanın tamamlanması için yeterli görünmektedir ama yapım süreci ilgili politikanın uygulanması ile sona ermemektedir. Uygulama aşamasından sonra gelen değerlendirme aşaması da önemli aşamalardan bir tanesidir (Genç, 2018: 75). Uygulanan politikanın bir etki yaratarak ilgili olduğu toplumsal sorunu çözmesi veya ihtiyacı karşılaması gerekmektedir. Bu noktada değerlendirme aşaması, kamu politikasının etkisinin ölçülmesi ve analiz edilmesini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bu aşama, kamu politikası sürecinin başında belirlenen amaç ve hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını ölçülmesini içermektedir (Yıldız ve Sobacı, 2015: 25).

Teoride politika süreci söz konusu politikanın sürdürülmesine, devamının getirilmesine ya da sona erdirilmesine ilişkin kararlara yol açan politikanın değerlendirilmesi ve gözden geçirilmesiyle sonuçlanmaktadır. Bu aşama, değerlendirme yoluyla elde edilen bilgilerin politika başlatma ve politika oluşturma aşamalarına geri dönüş sağlaması anlamındaki politika döngüsünü tamamlamaktadır (Heywood, 2019: 531).

Politikaların değerlendirilmesi bir geri bildirim döngüsü sağlar ve karar alıcıların diğer bir anlatımla aktörlerin deneyimlerinden bir şeyler öğrenmesine olanak sağlar. Politikalar verimlilikleri ve etkililikleri bakımından değerlendirilmelidir (Newton and Deth, 2014: 324).

Gidişatın değerlendirilmesi ardından varsa eğer sıkıntılı noktalara müdahaleler yapılarak başlangıçta belirlenmiş olan amaçlara ulaşmaya çalışılır.

Ancak mevcut olan politikaya yapılan düzeltmelere rağmen istenilen başarıya ulaşılmadığı durumda, mevcut durumda olan politika terk edilerek sürecin en başına geri dönülür ve yeniden bir politika belirlenmesinde geçilebilir (Akıncı, 2018: 2134). Sorunun yeniden tanımlanması, uygulanan politika sonucu çözüm bulunmuş ya da bulunamamış bir sorunun geldiği son noktanın belirlenmesi ya da ürettiği yeni sorunun tespit edilmesine dayanmaktadır (Göçoğlu ve Aydın, 2018: 225).

Değerlendirme aşamasının sağlıklı bir çerçevede gerçekleştirilebilmesi için kamu politikası sürecinin şeffaf bir şekilde yürütülmesine, aktörler arasında bir güven ilişkisinin varlığına ve iyi işleyen geri bildirim mekanizmalarına ihtiyaç bulunmaktadır (Yıldız ve Sobacı, 2015: 25). En önemsiz kamu politikası kararlarının bile domino etkileri olduğundan, hemen her zaman değerlendirmeden öğrenilecek bir şey bulunmaktadır (Newton and Deth, 2014: 324).

Bu süreç yeni politika önerileri üretebilmekte ve mevcut politikaları iyileştirmeye ve geliştirmeye yardımcı olabilmektedir. Değerlendirme aşamasında, genelde fayda-maliyet analizinin kullanımı yoluyla yürütülen, kamu politikalarının uygunluğunu ya da verimliliği biçimindeki esasa ilişkin konulara değinmenin yanı sıra, uygulanan kamu politikasının çözmeyi hedeflediği sorunu ne ölçüde çözdüğü, gerçekleştirmeyi hedeflediği amaçlarını ne ölçüde gerçekleştirdiği, hizmet götürmek istediği hedef kitleye ne ölçüde ulaştığı, hedef kitledeki insanların ne kadarının sorununu çözdüğü, politika oluşturma aşamasının nasıl düzenlendiği, kime danışıldığı ve uygulamanın ne zaman ve nasıl denetlendiği gibi sorulara yanıtlar aranmaktadır (Heywood, 2019: 531; Gül, 2015: 17).

Bu soruların cevabı için girdiler ile çıktılar arasında bir değerlendirme süreci başlamaktadır. Ancak bu durumun politikanın son aşamasında ortaya çıktığı anlamını taşımamaktadır (Dilaveroğlu, 2017: 43). Aynı zamanda değerlendirme çalışmaları politika döngüsünde belirli bir aşama ile sınırlı değildir; politika oluşturma sürecinin tamamına ve zamanlama açısından farklı perspektiflerden uygulanır (Jann and Wegrich, 2007: 53).

Oldukça ayrıntılı çalışma gerektiren bu süreç, literatürde uygulama öncesi (ex- ante/ formative evaluation), orta vadeli değerlendirme (mid – term evaluation)

ve uygulama sonrası (ex – post/ summative evaluation) olarak üç temel aşamada incelenecektir:

Uygulama öncesi değerlendirme: gerekli kaynakların belirlenmesi için politika başlamadan önce yapılan değerlendirme türüdür. Bu tür değerlendirme programın başarıyla tamamlanacağından ve kullanılan araçların uygun maliyetli olacağından emin olmak için bilgi toplamayı, politikaların etkileri ve sonuçlarını öngörmeyi yani önceden değerlendirmeyi amaçlar. Ayrıca bu ilk değerlendirme, daha sonraki değerlendirmeler için gerekli safhaların planlarının yapılmasına da yardımcı olmaktadır (Genç, 2018: 84). Alternatif politika tercihleri arasında analitik olarak daha şeffaf, daha tahmin edilebilir ve siyasi olarak daha tartışılabilir olanın seçilmesi için bir gereç olup müdahalenin içeriğini analiz etmektedir (Demir, 2011: 116). Uygulamanın koşullarını ve olası başarımlarını inceler ve beklenen sonuçları ve etkileri ortaya koyup geliştirilmekte olan bir plan veya programın nihai kalitesini geliştirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Demir, 2018: 120).

Orta vadeli değerlendirme: Dönem ortasında yapılan bu değerlendirme ön değerlendirme aşaması üzerine inşa edilip programın uygulanmaya başlamasından bitimine kadar olan süreçte yapılan tüm değerlendirmeleri kapsar. Bu değerlendirme türü eş zamanlı olarak programın amaçlarının başarılmaması ve uygulama sürecindeki programın değerlendirilmesi için sürekli ve sistematik bir yaklaşımın oluşturulduğu aşamadır. Temel amaç; hedeflenen sonuçların ve etkilerin elde edilip edilmediğini doğrulamayı amaçlama, programın idaresini desteklemek, performansını geliştirmek ve daha sonraki değerlendirmelere zemin hazırlamak, politikanın etkinliğinden ziyade tutarlı ve ilgili olup olmadığını tespit etmeye çalışmaktır (Genç, 2018: 85; Demir, 2018: 120)

Uygulama sonrası değerlendirme: Hükümetin politikayı oluştururken başta belirlediği hedeflerle uygulamaya koyduktan sonra ortaya çıkan sonuçların ne düzeyde benzeştiğini anlamayı içerir. Uygulanan politikanın toplum üzerindeki etkisini, faydası ve maliyeti arasındaki ilişkiyi, politikanın etkili olup olmadığını mevcut olan politikanın yerine daha az maliyetli ve daha etkin bir alternatif politikanın uygulanıp uygulanamayacağı gibi sorulara cevap aranır. Bir politikanın etkili olduğunun değerlendirilebilmesi için, ölçülebilir sonuçlar ortaya koyması

gerekir (Demir, 2011: 116-121). Bu süreçte politikanın veya programların güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilir. Değerlendirme parametleri projenin sonuç aşamasına uygun şekilde kamusal eylemin tamamlanmasından sonra devreye girer ve orta veya uzun vadedeki etkilerle ilgilenir (Demir, 2018: 121).

Sonuç olarak değerlendirme aşaması aynı zamanda öğrenme aşamasıdır. Politikanın başarısını ve eksikliklerinin görülmesine imkan veren ve bunlardan ders alınarak oluşturulacak olan yeni politikaların uygulanmasında kılavuzluk sağlayan bir aşamadır (Memişoğlu, 2016: 72). Ayrıca şu konularda veri elde edilmesini sağlar (Gül, 2015: 18):

- Uygulanan politikanın planlanan zamanda yürüyüp yürümediği ve istenilen biçimde olup olmadığı hakkında
- Uygulamanın nasıl, ne zaman, nerede ve kim tarafından yapıldığı
- Planlanan hedeflere ve hedef kitleye ulaşıp ulaşılmadığı
- Eğer hedef kitleye ulaştı ise onlar üzerinde beklenen sonuçları ve değişimi oluşturup oluşturmadığı yada oluşturduysa da be ölçüde Öngörülen hedeflere ulaşmada yetersizliklerin varsa neler ve neden olduğu
- Öngörülmeyen sonuçlara ve dışallıklara yol açılıp açılmadığı noktasında bilgi edinmemizi sağlar.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINA ŞİDDET KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

2.1.Şiddet Kavramı

Kadına yönelik şiddete kavramına kavramsal bir netlik getirebilmek için “şiddet” kavramından ne anlamalıyız? sorusunun cevabının verilebilmesi gerekmektedir. Şiddet kavramı insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Bu kavram birden çok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koyduğu için tanımlamak kolay olmamaktadır. Şiddet küresel bir olgu olup zamana ve topluma göre değişebilmekte, şiddetin temelinde var olan saldırganlık dürtüsü toplumsallaşma süreci içinde öğrenilebilmektedir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 33-34).

Şiddetin ne olduğuna ilişkin mevcut hukuksal durum ve uygulamaların, belirsiz olduğu düşünülmektedir. Gerçekte bu belirsizlik, eril devlet otoritesinin sürekli olarak yeniden inşasına hizmet etmektedir (Çelebi vd, 2014: 15). Şiddetin sözlük bulunan anlamları “sertlik, kaba ve katı kaba davranış, bedene zor uygulama ve zedelenmeye neden olma, haşnılık, saldırı, bedensel ya da psikolojik acı çektirme kişisel özgürlüğü zorlayıcı yollarla kısıtlama getirme yönündeki davranışları” işaret etmektedir (Karal ve Aydemir, 2012: 21). Bunun yanı sıra bir kişiye istediğini yaptırmak amacıyla güç ve baskı uygulama olarak da tanımlanır. Ancak şiddet davranışı başkasını sakat bırakma, öldürme ya da yaralama yoluyla zarar verilmefiilerini de kapsamaktadır (Kocacık ve Çağlayandereli, 2005: 2). Bu bilgiler ışığında şiddeti insanın bedensel ya da ruhsal bütünlüğüne karşı yapılan manevi ve maddi her türlü olumsuzluk olduğu ifade edilebilir (Ayan, 2006: 192).

Şiddet kavramının temelinde güç kavramı bulunmaktadır. Psikolojik ya da fiziki ölçütlere göre de güç, hem iyiliğin hem de kötülüğün aracıdır. Bunların dışında şiddet davranışı, toplumda iki farklı görünüm karşımıza çıkar. Bunların ilki kişinin kendi bedenine yönelik zarar verici davranışlar (özkıym) ikincisi ise canlı ya da cansız varlığa dönük amaçlı ya amaçsız davranışlarıdır. Toplumda var olan bu iki şiddet biçiminin görünümü de ayrı ayrı ciddi bir sorun olma özelliği taşımaktadır (Güleç vd, 2012: 114).

Şiddet, genelde toplumların özelde ise bireylerin hayatını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. İlkel çağlardan beri tarih sahnesinde savaş, uzlaş ve yıkım vb. birçok olay ortaya çıkarak günümüz modern dünya oluşmuştur. İnsanlık bu ilk aşamadan son aşamaya gelinceye kadar şiddeti de beraberinde getirmiştir. Bunun en büyük kanıtı ise bugün şiddetin giderek artan bir ivme göstermesi, çeşitlenmesi ve yıkıcı etkilerinin hala dünyayı büyük ölçüde etkilemesidir (Altıparmak, 2019: 56). Günümüzde her ne kadar bilim, teknoloji, hukuk, sanat vb. alanlarda ilerlemeler yaşansa da “şiddet” hala yerini toplumda yerini koruyan “yıkıcı” bir olgudur. 21. yy da gerek dünya da gerekse Türkiye’de yaşanan olaylar nedeniyle çok konuşulan “şiddet”, hem kolektif hem de bireysel olarak ifade edilmektedir (Afşar, 2015: 716).

Tüm bu söylenenler bağlamında şiddetin sadece fiziksel bir olgu olarak ele alınması konunun dar anlamıyla sınırlı kalmasına hem de bazı toplumsal gelişmelerin ve sistemlerin yol açtığı zararların göz ardı edilmesine neden olabilir. Bundan dolayı şiddeti fiziksel bir olgu olarak ele almak yerine daha geniş anlamıyla ele almak gerekir (Özerkmen, 2012: 7). Şiddetin tanımı kadar “algılanması” da önemlidir. Aynı şiddet davranışına maruz kalan bireylerin bazıları, maruz kaldıkları davranışı şiddet olarak görmemekte ve gereken önlemi almamaktadır. Bu ise şiddetin düzeyini gittikçe arttırmakta ve şiddetle mücadelenin ertelenmesine neden olarak büyük bir çaresizlik yaratmaktadır (Harcar vd, 2008: 52).

Şiddet, en geniş tabirle 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun”da “Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış” olarak tanımlanmaktadır (www.mevzuat.gov.tr).

2.2. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal ve biyolojik olarak öneme sahip olan cinsiyet kavramının birçok önemli işlevi bulunmaktadır. Cinsiyet kavramı diğer bir anlatımla erkek ya da kadın olmak nüfus dağılımını değiştirmenin yanı sıra cinsiyet temeli eşitsizlik ve ayrım

konusunda da etken olan öğelerden biridir. Cinsiyet kavramı biyolojik ve toplumsal olmak üzere iki farklı şekilde değerlendirilebilir (Bingöl, 2014: 108).

Biyolojik cinsiyet doğuştan belirli olan bir kavramken toplumsal cinsiyet toplumun kadınlar ve erkekler için oluşturduğu rollerle birlikte öğrenilmiş davranışların yanı sıra beklentileri de kapsayan bir kavramdır (Günay vd, 2016: 2). Görüldüğü üzere iki kavramda yüklenen anlamlar farklıdır. Batılı kaynaklarda cinsiyet kavramı, ‘sex’ ve ‘gender’ olarak adlandırılmaktadır. Sex; kadın ile erkek arasındaki biyolojik-anatomik farkları ifade ederken gender kelimesi sosyal ve kültürel rolleri diğer bir anlatımla toplumsal cinsiyeti belirtmektedir (Akkaş, 2019: 100).

Toplumsal cinsiyet kavramı toplumun kadın ve erkek bireyler için uygun gördüğü doğal olmayan değer kalıplarıdır. Bu kavramı literatüre kazandıran AnnOakley’e “toplumsal cinsiyet” kavramını toplumsal bakımdan erkekler ile kadınlar arasındaki eşit olmayan bölünmeye atfetmiş olmasına rağmen kavramın anlamı ortaya çıkışından bu zamana genişlemiştir (Gürhan, 2010: 59). 1970’lerden itibaren feminist kuramsal çabaların artmasıyla cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki bağlantının ne olduğu farklı feminist yaklaşımlar tarafından tartışılmış ve farklı konumlar oluşturulmuştur. Fakat son kırk yıldır feminist kuramlar biyolojik beden gerçeğinin olmadığı bedene toplumsal ve kültürel değerlerin şekil verdiği noktasında buluştular. Bundan dolayı cinsiyet kavramının kendisinin toplumsal cinsiyet sistemine nasıl dahil olduğu araştırıldı (Özkazanç, 2010: 16). Sonuç olarak ise toplumsal cinsiyet kavramı sadece kişiliği ve bireysel kimliği değil, yapısal düzeyde kurumlar ve örgütlerin içindeki cinsel iş bölümünü, sembolik düzeyde ise erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ve stereotipilerini kapsamakta olduğu ifade edildi (Gürhan, 2010: 59).

Kadınla erkek arasındaki davranış farklılıklarının nedeni biyoloji değil, kültürdür. Kadınlık ve erkekliğin özelliklerinin kültürel olarak algılanma biçimi toplumsal cinsiyet kavramını ifade eder (Aslan ve Şeker, 2013: 173). Kısacası ifade edilmek istenirse biyolojik faktörler ki bunlar doğuştan itibaren gelir bu ise toplumlar tarafından kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda kadınlar ve erkekler için hangi davranış ve faaliyetlerin uygun olduğu, haklarının

neler olduğu, güce ve kaynaklara ne kadar sahip olması gerektiği veya olduğuna dair toplumsal beklentiler geliştirilir. Her toplumun kültürel özellikleri farklı olduğu için bu beklentilerin toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi toplumun farklı kesimleri arasında da farklılık gösterir (Günay vd, 2016: 2).

Simone de Beauvoir'ın “Kadın doğulmaz, kadın olunur.” toplumsal cinsiyet kavramının anlamını açığa kavuşturmuştur. Bu ifadede cinsiyetin bu dünyada yaşanan olaylarla ve toplumsal bakış açısıyla ilişkili bir şey olduğunu ifade etmiş oluruz. Yani kız bebeklerin içlerinde annelik, yumuşaklık, sevecenlik, hamaratlık, erkek bebeklerin ise savaşıklık, sertlik, alet edevat tamirine yatkınlık vb. tohumları taşıyarak dünyaya gelmediklerini ifade etmiştir (Bora, 2014: 2). Buradan da hareketle toplumsal cinsiyetin oluşumun da toplumun en küçük birimi olan aile, toplumun değer yargılarını, düşüncelerini, yaşam pratiklerini gelecek nesillere aktaran okul ve kitle iletişim araçları vb. faktörler etkilidir. Bu faktörler aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ya da ayrımının oluşumuna etki eden faktörlerdir. Birçok toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha çok kadınlara yöneliktir. Örneğin toplumsal rollerin içinde çoğu zaman genellikle kadınlara olması gerekenden daha az işlev yüklenmiştir. İki cinsin davranışların ve tutumlarında oluşan farklılıklar zamanla cinsiyet farklılıklarına önem kazandırmış, eşitsizliğin ve ayrımcılığın meşrulaşmasını sağlamıştır (Akkaş, 2019. 111).

Türk toplumundaki toplumsal cinsiyet ayrımını ve kadınlık olgusunu ele alırken, toplumun yüzyıllarca oluşturduğu kültürel dokunun genel yapısıyla beraber temsil ettiği kimlikle birlikte değerlendirmek gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde kadına uygulanan toplumsal cinsiyet ayrımı sadece erkekler tarafından uygulanmamakta toplumun geneli tarafından maruz bırakılmaktadır. Kadının toplumsal hayatta karşılaştığı tüm eşitsizlikler, yan değişkenleri içermekle birlikte tek bir kökten beslenip ‘toplumsal cinsiyet ayrımına ya da eşitsizliğine dayalı kadın olgusunu’ temel almaktadır (Bingöl, 2014: 110-112).

Toplumsal cinsiyetle ilgili temel sorun ise, toplumsal ilişkiler ağı içinde kadın ve erkeğe farklı değer atfedilmesinden öte eşitsiz koşullarda olmasıdır. Örneğin; kadının ve erkeğin aynı işte çalışmasına rağmen ücretlerinin farklılık gösterip kadına daha az ücret verilmesi, erkeklerle kıyasla sahip oldukları ekonomik güç ve statünün

daha az olması vb. Bu farklılıkların nedeni ise toplumsal organizasyonlardır. Neticede biyolojinin oluşturduğu bedenlere toplumsal cinsiyet kavramı manevi anlamlar yükleyip kültürel anlamda tanımlar ve birbirinden ayırır (Akkaş, 2019: 101).

2.3. Kadın Olgusu

Dünyanın birçok ülkesinde kadın olmak zordur. Kadının bireysel farklılıkları bile toplumsal algılara göre şekillendiği ve insan haklarına aykırı tutum ve davranışlara maruz kaldığı ve bireysel ve toplumsal açıdan başarılı olmasına izin verilmediği görülmektedir (Aras, 2015: 193). Kadının geçmişten dolayı gelen ve gelenekmişçesine günümüzde dahi yaşatılan konumu, tarihteki pozisyonun devamı niteliğindedir. Bundan dolayı tarihsel süreç içinde kadın olgusuna atfedilen değere bakılırsa:

İlk çağlar kadının egemen olduğu “anaerkil” dönemdir. Bu dönemde kadına kutsal bir önem verilmektedir. Kadınlar toplumun diğer üyelerinden ayrıcalıklı bir konuma sahip olmakla birlikte kutsal bir önemi bulunmaktadır. Ana Tanrıçaya Anadolu’ da Kubaba ve Kybele denilmekle birlikte kadın figürünü bolluk, bereket, güzellik, doğurganlığın temel kaynağı olarak görülmekteydi (Korkmaz, 2015: 232). Bu dönemde her türlü üretimin kadın kontrolünde olup hayatın devamı için gerekli olan faaliyetler; ip, dokuma, tarak, kaşık, sepet yapımı, toprak kap üretimi, ateş yakma ve yemek pişirme ile balık tutma, madeni eşya ve boncuk yapımı gibi uğraşların yanı sıra tıp alanında ilk hekimlik uygulaması olan tedavi amaçlı ot kullanımı da kadınların tekelindedir. Fakat insanoğlunun doğa olayları üzerinde hakimiyet kurmaya başlaması ile erkekler üretim alanlarını kendi hakimiyetlerine almaya başladılar. Savaş için gerekli olan araç gereçlerin üretimine başlanması ile kadın geri plana itilmiştir (Ündücü, 2016: 4).

Antik Yunanda kadın figürünün sahip olduğu fiziksel farklılıklar güçsüzlük fikriyle özdeşleşmiş, bu ise karakterdeki ve iradedeki güçsüzlüğe kapsayıp kadının zayıf olduğuna dair bir kabule dönüşmüştür. Bundan dolayı kadınlar hem idrak etme hemde iradedeki zayıf yaradılışı olmaları ile tanımlanmış “doğaları” ile tanımlanmamıştır. Antik Yunan toplumunda kadının konumu, değeri, atfedilen statü

ve roller kapsamında kadının toplumsal yaşamda belirleyici bir etken olmaması genel algıdır. Bu algı Platon'un ve Sokrates'in yaşadığı dönem de devam etmiştir (Karaaslan, 2005: 161-172). Genel olarak Antik Yunan' da kadınlar siyasal hayattan dışlanmış olup yurttaş olarak değerlendirilmemiş, yurttaşların anneleri, eşleri ve ya kızları olarak nitelendirilmiştir. Kadın ister köle olsun ister yönetici sınıfında olsun yönetimin herhangi bir alanında görev alamayıp, mal varlığı, özgürlüğü ve fikir beyan etme olasılığı olmayıp, yaşamı aile hayatı ile sınırlı olup çocuklarına bakmakla sorumludur.

Roma toplumunda kadın üzerinde tasarruf hakkı erkeğe aitti. Aile içerisinde yaşama hakkı babaya aitti ve eşini bir eşya gibi satın alırdı. Kadın evlenmeden önce babasının hakimiyetinde iken evlendikten sonra kocasının hakimiyetine girerdi. Kadınlar mal sahibi olamazlardı. Kadınlarda aranan en büyük özellik ise ciddiyet ve ev idaresi konusunda yetkin olmalarıydı (Karta, 2015: 355). Kadının yeri kısmen de olsa tarım toplumundan ticaret toplumuna evrilmesi ile değişmiş; kadın, evindeki özel konumunu korumakla beraber ticaret yaşamında yer alarak, üzerinde bulunan vesayetin kaldırılmasını sağlamıştır. Tarihsel süreçte kamusal yaşamın ve kamusal yaşamın bir parçası olarak siyasetin kapıları kadınlara kapalı kalmıştır (Erişgin, 2013: 25). Genel olarak Roma'da kadınların kendilerini sadece üreme işine adayıp namuslu kalmaları görüşü siyasal ve toplumsal düşüncede hakimdir.

Ortaçağ Avrupa'sında da kadının durumu pek farklı değildir. Kilise babaları ve Kitab-ı Mukaddes, kadınların bedenlerini tehlikeli ve bozguncu buldukları için, onları kontrol etme ve cezalandırma işini erkeklere vermektedir. Örneğin Floransalı Paolo da Certaldoya göre "İster iyi olsun ister kötü, bir atın mahmuza ihtiyacı vardır; ister iyi olsun ister kötü, bir kadının da bir sahabe ve efendiye, bazen de bir sopaya ihtiyacı vardır" atasözünü kayda geçirmiştir (Ündücü, 2016: 5). Hristiyan toplumlarında Kilise baskısı ile kadınlar değersiz olarak görülüp, şeytani ve kötülük kaynağı olarak algılanıp ağır cezalara çarptırılmışlardır. Bunun yanı sıra kadını tam bir insan olarak nitelemeyip insan ile hayvan arası bir varlık olarak ve nefis – i natiqe 'ye sahip olmadığından dolayı asla cennete giremeyeceği ifade edilmiştir. Kilise ayrıca kadınlara eşlerine itaat etmeleri gerektiğinin öğretmektedir. Bu öğretiyi kadınlara ilgili iki farklı düşünceye neden olmuştur. Kadın Meryem Ana gibi saf ve kutsal

olmalı Havva gibi güvenilmez olmamalıdır. Böylesine zıt iki düşünce bir taraftan kadını yüceltirken aynı zamanda onun aşağı görülmesine bundan dolayı erkeğin otoritesine teslim olmasına neden olmuştur (Aras, 2015: 197).

13. yüzyıla kadar kadınlar çalışma hayatında; hekimlik, sebze satıcılığı, terziilik, değirmencilik, fırıncılık vb. işleri yapabilmiş ve dini kuruluşlarda da rahatça davranabilmişlerdir (Karta, 2015: 362). 13. yüzyılın başlarında 1215 yılında İngiltere Kralı Yurtsuz John, Papa III. Innocent ve İngiltere'deki derebeyleri arasında ilan edilen Magna Carta Libertatum veya diğer adıyla Büyük Özgürlükler Sözleşmesi ile kadın hakları konusunda gelişme gösterilmiştir. Kadınların zorla evlendirilmesi yasaklandırılmış. 54. maddesine göre ise de; kadının öldürülen kocası hakkında şahitliği kabul edilmiş olup bunun dışında kadının şikayeti herhangi birinin adam öldürmesi durumunda şahitliğinin kabul edilmeyeceği zanlının sanık veya mahkum edilemeyeceği ifade edilmiştir (Erbay, 2019: 7).

Ortaçağ'dan Yeniçağ'a geçerken; 1494 yılında VI. Aleksander, 1521 yılında X. Lui, 1522 yılında VI. Adriyen, pek çok günahsız kadını şeytanla işbirliği yaptığı iddiasıyla öldürtmüştür. Kraliçe Elizabeth ve I. James döneminde binlerce kadın, aynı iddiayla diri diri yakılmıştır. Hatta İngiltere'de kadınlara ceza vermek için özel bir meclis kurulmuş, değişik işkence şekilleri ve kanunları uygulamak meclisin temel işlevi olmuştur (Ündücü, 2016: 5).

Kadının ikincil planda görülmesi yalnızca Avrupa uluslarına ait bir özellik değildir. Eski Mısır'da, Eski İran'da, Babil'de, Eski Hindistan'da kadınlar insan olarak kabul görmemiştir. Eski Mısır'da Firavunlar ve Eski İran'da kızların erkek kardeşleriyle evlendirilmeye zorlandığı, Babil'de kadınlar, evcil hayvanlarla eşit tutulduğu, Eski Hindistan'da ise kadının köle olarak kabul edildiği ifade edilmiştir (Ündücü, 2016: 6). 17. yüzyıla kadar Hindistan'da, eğer herhangi bir kadının kocası ölürse gün içerisinde kadının yaşama hakkı elinden alınmak pahasına kocasının cesedi ile yakıldığı bilinen bir gerçektir. Bu yakmalar şart olmasa da kabul görmekteydi ayrıca Sati geleneği adı altında kadınlar yakılmaktaydı (Karta, 2015: 357). Çin ve Uzak Doğu'da ise kadınlara ismi konmak yerine numaralandırıldıklarını ve öyle çağırdıkları bilinmekteyken böyle bir durum Arap toplumlarında da İslamiyet ten önce görülmüştür. Arap toplumlarında üstelik bir dönem kız çocukları canlı canlı

gömülmüş, istenildiği kadar kadına sahip olma hakkı erkeklerle verilmiştir (Ündücü, 2016: 6).

Türk toplumlarında ise Türk Örf Hukuku uygulandığı dönemlerde kadın önemli bir varlık olarak kabul edilmiştir. O dönemlerde Türk toplumundaki kadının yeri çevresinde bulunan toplumlardan yönetim ve sosyal yaşamdaki konumu çok farklı olup ileri seviyedeydi. Türk kadını yönetimde söz sahibi olup medeni haklarda örneği miras da erkeklerle eşit sayılıp ata binip ok atıp savaş meydanında da bulunurdu. Türk toplumunun farklı toplumlarla etkileşimi sonucunda kadın algısı değişmeye başlamış devlet organları ve hukuk sisteminde olan değişikliklerle zaman içinde gerilemeler meydana gelip sosyal yaşamda ise kadınlarla ilgili olumsuz yargılar oluşup gelenekleri kabullenmişlerdir (Erbay, 2019: 4).

Eski Türk devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin kurulduğu dönemde kadın üstün bir konumda olup toplumsal hayatın içinde yer almaktadır. Aileyi oluşturan en önemli unsurlardan biri olarak görülmüştür. Selçuklu zamanından kurulan Bacıyan-ı Rum teşkilatı toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olarak Osmanlı devletinin ilk yıllarına kadar varlığını ve etkinliğini sürdürmüştür (Karta, 2015: 383). Fakat Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde Türk kadını diğer kültürlerle etkileşim sonucunda toplumsal hayattan dışlanır. Sosyal hayatta ikinci plana atılan ve kamusal alanda yer almasına imkan tanınmayan kadın, Tanzimat döneminin beraberinde getirmiş olduğu Batılı akımların etkisiyle evden dışarıya yönelir ve sosyal hayatta daha fazla görülmeye başlamış olup II. Meşrutiyet döneminde modernleşme sürecinin hızlanması ile aydınlar, kadın kimliğini sorgulamaya başlamış ve öncelikle kadının sahip olduğu hakları, evlilik ve kadının eğitimi meseleleri üzerinde durmuşlardır (Avcı, 2016: 225).

Sonuç olarak kadının konumu fark etmeksizin 18. yüzyıla kadar kurallarla, yasaklarla sürekli denetlenmiş ve kontrol edilmiştir. 18. yüzyıl itibariyle kadınlar, bu kısıtlamaların içinde yaşamakla birlikte, bu kısıtlamalardan kurtulmanın yollarını aramışlardır. Fransa'da gerçekleşen "Devrim" ile kadınların yaşamında önemli değişim ve gelişmelere yol açmıştır. Kadınların hem kamusal hem de özel alanda kendilerini bir güç olarak ifade etmelerinin önünü açan Feminizm, Fransız Devrimi'nin önemli kazanımları olmuştur. Sonrasında gerçekleşen Sanayi Devrimi

ile birey; toplum karşısında öncelik kazanmıştır. Modernliğin gelişi ile kadın; özne olma yolunda ilk adımı atmış, bir birey olarak siyasal hayata katılım ve nihayetinde yurttaş olma hakkını talep etmiştir (Ündücü, 2016: 6).

Cinsiyete bağlı iş bölümünün arttığı 1960'lı yıllardan sonra ise kadın, erkek arasındaki çatışmanın artmasına zemin hazırlamıştır. İki cinsiyet arasındaki eğitim, gelir, istihdam, siyasal katılım, şiddet vb. unsurlar toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliği ortaya koymaktadır. Özellikle de toplumsal cinsiyet bağlamında dünyanın pek çok yerinde kadınların şiddet olaylarına maruz kaldığı ifade edilmektedir (Akkaş, 2019: 111). Bundan dolayı ise 1980'li yıllardan Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesini (CEDAW) üye ülkelerin imzasına açılmış Türkiye de 11.06.1985 yılında onaylanmış 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise kadın haklarını korumak için hukuksal düzenlemeler yapılmış olsa da kadına karşı uygulanan şiddetin önüne geçme konusunda çok da başarılı olamadığı görülmektedir (Ündücü, 2016: 6).

2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Temeli ve Kadına Yönelik Şiddet Kavramı

Şiddetin kaynağı ilk olarak korunma içgüdüsüne daha sonra ise toplumdaki diğer bireyler ve topluluklar üzerinde üstünlük kurma isteğine dayanır. Kadına şiddet ise kadının korunmaya muhtaç bir varlık olarak görülmesine ve güçsüz olmasına dayanmasının yanı sıra kadının davranışlarında korkuya dayalı bir kontrol sağlama isteği bulunmaktadır. Gerçekleşen hemen hemen tüm şiddet olaylarında erkek lehine bir güç dengesizliğinin olduğu ifade edilmektedir (Özbey, 2012: 38; Akkaş ve Uyanık, 2016: 36).

Kadınlara uygulanan şiddetin temelinde, kadınların eğitim, sağlık, sosyal, çalışma yaşamına katılım, siyaset ve karar alma mekanizmalarına katılımında yaşanan “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” bulunmaktadır. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)’nin birinci maddesi, Kadınların medeni durumu ne olursa olsun, sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal alanda kadın ile erkeğin eşit olması gerektiği ve bu eşitlik bağlamında temel hak ve özgürlüklerin kadınlara verilmesini kapsamaktadır. Kadınların bu haklardan yararlanma isteği ve bu hakları

kullanma talepleri şiddet görmelerine neden olabilmektedir (Aslan ve Şeker, 2013: 173).

Kadına yönelik şiddet kavramını genelde fiziksel şiddet eylemleri ile özleştirilse de kadının maruz kaldığı tek şiddet biçimi değildir. Fiziksel şiddetin yanı sıra sözel, ekonomik, psikolojik, cinsel şiddet eylemlerinin de dikkate alınması gerekmektedir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 37). Kadına yönelik şiddet kavramı ilk kez 1993 yılında Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirge’de tanımlanmıştır. Bildirgede kadınlara yönelik şiddet, “hem kamusal hayat da hem de özel hayatta tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma eylemleri de dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme sonucu doğuran veya bu ihtimalin mevcut olduğu cinsiyete dayalı her türlü eylemi şiddet” olarak tanımlanmıştır (www.un.org).

İstanbul Sözleşmesi (2011) kadına yönelik şiddeti ise, “*Kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılabacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri*” olarak tanımlamaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere kadına yönelik şiddet olgusu hem özel hem de kamusal alanı kapsamaktadır. Özel alandan kast edilen aile, yakın ve duygusal ilişkilerdir. Kamusal alandan kastedilen şey ise şiddet olgusunun; sokak, okul, iş yeri vb. ev dışı alanlarda görülmesidir.

Tüm dünyada kadına yönelik şiddet toplumsal sorunların başında gelmektedir. Tüm dünyada ve ülkemizde toplumsal bir sorun olarak kadına yönelik şiddet mücadele edilmesi gereken ciddi bir sorun olarak devam etmektedir. Dünyada ve ülkemizde kadınların birçok sosyal ihtiyaçları, fiziksel ve duygusal ihtiyaçları ya ihmal edilmekte ya da kasıtlı olarak giderilmemektedir (Tatlıhoğlu ve Küçükköse, 2015: 195).

Dünyanın hemen her ülkesinde kadınlar çeşitli nedenlerle şiddete uğramaktadır. Dünyada yaygın olarak görülen kadına yönelik şiddet türleri; genç yaşta evlendirilme, zorla evlendirilme, kadın sünneti, cinsel ilişkiye zorlama, satılmaya zorlama, dövme vb.dir. Hemen hemen her ülkede karşılaşılan kadına

yönelik şiddet olgusu ile mücadele 1970’li yıllarda görünürlik kazanmıştır. Konuyla ilgili literatür tarandığında kadına yönelik şiddetle ilgili mücadele çalışmalarının Türkiye’de 1980’li yıllardan sonra hız kazandığı görülmektedir. Türkiye’de kadınlar özellikle aile içi şiddete maruz kalmakta, eşlerinden ya da ailenin fertlerinden şiddet görmektedir. Çoğu zaman şiddetin nedenini kendileri olarak görüp utandıkları için başkalarına anlatmaktan çekinmektedirler (Oktay, 2015: 58).

2.5. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Teoriler

Erkekler tarafından kadına yöneltilen şiddetin analizinde Walby (1990: 129), liberalizm, sınıf analizi ve radikal feminizm olmak üzere üç temel teorik yaklaşım olduğunu ifade etmektedir:

Liberalizm, kadına yönelik şiddeti toplumsal veya sosyal bağlamdan ayırarak normal olmayan erkeğin psikolojik dengesizliği olarak açıklamaktadır. Bu anormal erkeğin sayısının ise az olduğu belirtilmiştir. Şiddetin nedenini erkeklerin psikolojik yapısından kaynaklandığını ifade etmiştir. Örnek olarak cinsel şiddeti ve dayatma ele alarak şiddetin bu iki türünü uygulayan erkeklerin şiddet dolu ve mutsuz aile ortamında kötü bir çocukluk deneyiminden geçerek büyüdükleri için şiddet uyguladıkları ileri sürülmektedir (Walby, 1990: 130-131).

Sınıf analizi, toplumdaki sınıf içinde dezavantajlı olarak görülen erkeklerin, içinde yaşadığı koşulların etkisinin bir sonucu olarak kadına şiddet uyguladıkları yönündedir. Sınıf hiyerarşisinin altında kalan erkekler kendi koşullarından kaynaklanan engellenme neticesinde kadına şiddet uygulamaktadır. Bu yüzden şiddet daha çok işçi sınıfına ait bir durum olarak ele alınmaktadır. Bu analiz, kadına yönelik şiddetin en çok işsizlik, barınma sorunu vb. sorunların olduğu ekonomik kriz dönemlerinde görüldüğünü ifade etmektedir. Ekonomik kriz dönemlerinde erkekler ekonomik zorluklardan dolayı kendilerine en yakın olan kişilere şiddet uygulamaktadır. Bu teori beyaz yakalılarından ziyade mavi yakalıları arasında bulunan erkeklerin şiddet uyguladığı tezini savunmakla birlikte ana kültürden daha farklı alt kültür geliştiren ve bu alt kültüre ait değerlere (maçoluk, fiziksel üstünlük gibi) önem veren erkekler sosyal sıralamanın altında sapkın bir alt kültürün de şiddeti geliştirdiğini söyler (Walby, 1990: 132-133).

Walby (1990: 133), sosyal koşulları dikkate almasından dolayı bu teorik bakış açısının önemini vurgularken. Pizzey ve Russell şiddetin sadece alt sınıflara dayandırılmasının yeterli bir argüman olmadığını ifade etmiştir. Eşlerine fiziksel ve cinsel şiddet uygulayan erkeklerin alt kültür değerlerini benimseyen ve alt sınıftan insanlar olmadığı toplumun genelini temsil edildiği söylenmiş ve sınıf analizinin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca sınıf analizinin şiddetin cinsiyete bağlı yapısını ve kadını hangi derece etkilediğini açıklama konusunda başarısızlığın yanı sıra kadınları korumak için niçin devletin müdahale etmediğini açıklamada da başarısız olduğu vurgulanmıştır.

Radikal Feminizm; kadına yönelik şiddeti ataerkil toplumda erkek iktidarı açısından açıklamakta; erkeğin denetimi ve hakimiyetinin zorunlu bir parçası olarak ele almakta, erkek şiddetini hem cinsiyete dayalı özelliklere hem de sosyal özelliklere odaklayarak açıklamaya çalışan son teoridir (Walby, 1990: 134). Radikal feminizm toplumdaki en derin ve yaygın baskı biçimi olarak kadınların ezilmesini görmektedir. Bu baskının nedenini anlamak için kavramsal bir çerçeve sunmaya çalışır. Şiddeti ise erkeklerin kadınları baskı altına alıp kontrol altında tutmak için kullandıkları bir araç olarak görür. Kadınların ezilmesi ve baskı altına alınması sistematiktir. Erkek iktidarı ve erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyetine dayanır. Bunun adı patriyarka ya da erkek egemen düzendir. Bu düzende toplumsal ilişkiler ezen ve sömüren erkek, ezilen ve sömürülen de kadın olduğu, iki toplumsal özne arasında cereyan etmektedir (Çakır, 2014: 448).

Patriyarkinin zora ve baskıya dayalı bir sistem olarak kadınları mağdur ettiği düşüncesi, şiddeti dolaysız bir şekilde erkek öznelliğinin ayrılmaz bir parçası olarak anlaşılmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda şiddet toplumsal cinsiyete dayalı evrensel bir olgu ve yapısal bir sorun olarak ele alınmıştır (Yarar, 2015: 17). Yapının temelini oluşturan ailenin tarihsel biçimde ataerkil bir kurumun parçası olduğunu ve şiddetin aile yapısına ait olduğunu vurgular. Aile yapısı içinde erkekler çocukluklarından itibaren maço bir tavırla yetiştirilmekte ve kadınlarla ya da hemcinsleriyle girdikleri tartışmalarda şiddete başvurmaktadırlar. Walby'e göre radikal feminist açıklamalar, erkek tarafından kadına yöneltilen şiddetin sosyal yapısal analizine katkı sunmaktadır. Kadına şiddet olgusunu analiz ederken erkeklerin bu davranışa yönelmesinin nedeni, kadınların şiddete yönelik tepkisini ve

devletin bu konudaki eksikliklerini ve yetersizliklerin bir arada alıp şiddet konusunda kapsamlı ve yeterli bir açıklama yapmaktadır. Ancak bu analiz türün de sınıf ve ırk ilişkilerini dikkate almadığı için eksik tarafı da mevcuttur. Ancak yine de radikal feminizm patriarkaya yaptığı vurgu nedeniyle göz ardı edilemez bir analizdir (Walby, 1990: 134-135).

2.6. Kadına Yönelik Şiddet ile Ataerkil Kültürün Birlikteliği

Patriark ya da babanın rolü anlamına gelen ataerkil kelimesi erkek egemenliğini tanımlamak için kullanılır. Bu egemenlik hem kamusal alanı hem de özel alanı kapsamaktadır. Son zamanlarda erkek egemenliğinin yanı sıra kadınların ikincilleştirildiği sistemi de anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır. Feministler ise “ataerkil” kavramını çoğunlukla erkek ile kadın arasındaki güç ilişkisini tanımlamak için kullanır (Sultana ve Altay, 2019: 418). Feminizm ise kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin olması gerektiğine vurgu yapan kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasal haklarını vurgulayan ideoloji ve hareketler toplamı olarak nitelendirilip ve toplumdaki kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği araştırmaya odaklanıp kadınları nasıl kısıtlamak için neler yapıldığı üzerinde durmaktadır (Polat, 2017: 1508).

Kadınların kendi liyakatleriyle ilerlediği modern dünyada, kontrolün erkekte olduğuna dair ilkeler barındıran ataerkillik kadınların toplumda ilerlemesi ve gelişmesi önündeki en büyük engeldir. Bunun nedeni ataerkilliğin egemen olduğu toplumlarda kadınlara insan hakları noktasında sınırlı haklar tanıyıp erkeklere tartışmasız bir öncelik verilmesidir. Bu öncelik hem sosyal hem de özel alanı içerir. Bu öncelik ise ataerkil kurumlar ve sosyal ilişkilerde kadınların hor görülmesi ya da ikinci sınıf olarak algılanmasını kapsar. Yani erkeklerin hükmetme ve kadınların ikincil olmak üzere doğduğuna inanılır. Bu inanış doğrultusunda gelenekselciler bu algının her zaman olduğu gibi gelecekte de var olmaya devam edeceğini söylerler. Bu ifadeye karşı çıkan ataerkilliğin doğal bir durum sonucu ortaya çıkmadığı erkeklerin inşa ettiği bir durum olduğu ve bundan dolayı değişebileceğini ifade edenlerde bulunmaktadır (Sultana ve Altay, 2019: 417).

Dönemler içinde toplumdan topluma bu eşitsizlik farklılık göstermesine rağmen özü aynıdır. Ataerkil düzen ve erkek egemenliği Mezopotamya’ dan bu

zamana çeşitli toplumlarda ortaya çıkarak varlığını devam ettirme konusunda önemli bir başarı gösterdi. Bu başarının temelinde kültürde esas olarak erkek egemenliğinin olması ve bu egemenliğin toplumu oluşturan bireyler tarafından çok az sorgulanması yatmaktadır. Toplumlarda erkeğin kültürü, uygarlığı ve aklı temsil ettiği için daha üstün olduğu kabul edilirken, kadının bedeninin, duyguları ve doğayı temsil ettiği öne sürülür. (Berktaş, 2004: 2-3). Bu kurgu ve algının diğer önemli bir sonucu da erkeğin zihninde, kadının varlık nedeninin soyun çoğalması ve bakılıp beslenmesiyle sınırlı kalacak şekilde doğanın düzeni içinde tanımlanmaktadır (Balkız, 2015: 2).

Walby ataerkilliği “erkeklerin kadınlara egemen olduğu, ezildiği ve sömürüldüğü bir sosyal yapılar ve uygulamalar sistemi” olarak tanımlayıp bu sistemin altı bileşenle birlikte çalıştığını ifade ediyor. Bu sistemdeki bileşenler; hanedeki üretim ilişkilerinde kadının kocasının beklentileri karşısında ücretsiz çalışması, çalışma dünyasındaki kadınlar ise ayrımcı ücrete, haksız muamele maruz kalmakta olup erkek meslektaşlarına göre daha az talepkar rollerde gördüğü bir çalışma sistemi, politikalar ve yasalar yoluyla kadınlara doğal baskı yapılan ataerkil devlet sisteminin varlığı, cinsellikte ataerkil ilişkilerin varlığı, toplumun birçok yönü olan medya, din ve eğitim, ataerkil bir bakış açısıyla kadın portreleri üretip ve sürdürdüğü ataerkil kültürel kurumlar ve sistemde var olan son bileşen ise erkeklerin uyguladığı şiddettir (Walby, 1990: 4).

Erkeklerin uyguladığı şiddet ise ataerkil düzen içinde kendine yer bulup kurumsallaşan ve normalleşen bir süreç içinde iki cins arasındaki ilk ve temel işbölümünü devam ettirmede kullanılan olağan bir araç haline gelmiştir. Kadın bedeni toplum tarafından cinselliğin ve kendi nesillerinin devamını getirmek için üreme potansiyeline sahip bir varlık olarak görüldüğü için denetime maruz kalmıştır. Bu denetim ise sınıflı toplumların oluşmasından bile daha önceleri başlamış olup çoğu durumda zor kullanımını ve şiddeti içermiştir. Bu denetim günümüzde aile ve evlilik kavramları ile sağlanmaya çalışılsa bile ataerkil tahakkümün kadını yerinde tutmak için şiddet ve zor kullanma gereksinimini ortadan kaldıramamıştır. Çünkü cinsiyet hiyerarşisinin özünde bulunan baskı koşullar ne olursa olsun zor kullanma yoluyla mümkün olmuştur. Bu ise toplumun belli bir kesimine özgü olmayıp evrensel nitelik taşır (Ertürk, 2015: 32-33).

Ataerkil toplumlarda oluşturulan toplumsal cinsiyet algısı; dışlayıcı ve ayrımcı inanç, töre, gelenek ve göreneklerle şekillenmekte olup kadınlar hakkındaki ön yargılı söylem, müzik, atasözü ve anlatılan kıssalar ile olumsuz tutum ve davranışlar her defasında pekiştirilerek sonraki nesillere aktarılmakta ve ataerkil toplumlarda şiddet uygulayan erkek adına kadının şiddeti hak ettiğine dair söylemler ile toplumu ikna etmektedir. Bu söylemler ise; “Gelinlikle girilen evden kefenle çıkılır” “Dövülmeyen kadın, tımarsız ata benzer”, “Pişmiş aştan, dövülmüş karıdan zarar gelmez”, “Erkektir. Hem sever, hem döver”, “Kızını dövmeyen dizini döver” “Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin”, “Karı koca arasına girilmez”, “Nush (söz) ile yola gelmeyi eni etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötüdür”, “Dayak cennetten çıkmaz” gibi bazı atasözlerimiz ve özdeyişler bile şiddeti normalleştirmekte, belki de teşvik etmektedir (Oktay, 2015: 58-59).

Bu söylemlerden de hareketle ataerkil düzen, hayatın bütün alanlarında kadınların erkeklere tabii olmasını ve erkeğe göre ikincilliğini savunur. Bu ikincilik anlayışı toplumda bireylerin doğuştan itibaren maruz kaldıkları bir kavram olarak karşımıza çıkar. Böyle bir düzen içinde erkeğin kadın üzerinde hakimiyet kurma isteği baş gösterir. Eğer kadın böyle bir istek karşısında boyun eğmezse erkek kendi hakimiyetini ve üstünlüğünü göstermek adına kadına gerek fiziksel gerekse psikolojik şiddet uygular.

Uygar toplumlardan günümüze kadar gelen ataerkil kavramı kadının üzerinde uygulanan tahakkümdür. Bu tahakküm anlayışı zamanla şiddeti doğurmuştur. Böyle bir tahakkümle oluşan toplumlarda ise kadına karşı gösterilen ayrımcılığın eyleme dönüşmüş hali kadına yönelik şiddettir. Böyle toplumlarda kadın birey olarak algılanmadığı için üstlenebileceğinden daha fazla bir sorumluluk beklenilmekte ve toplumun kadından beklentisi ile yerine getirilen sorumluluk eşit seviyede olmadığı zaman kadın ağır cezalara çarptırılıp şiddete maruz kalmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 6).

Tüm dünyada kadının konumunun erkek karşısında daha “zayıf” olduğu bilinmektedir. Ataerkilliğin hakim olduğu coğrafyalarda bu zayıflık sadece kadını belirli yaşam alanlarından yoksun bırakmakla kalmayıp kadının hayatını tehdit eden hatta yeri geldiğinde kadının yaşam hakkını elinden alan uygulamaların zeminini

hazırlamaktadır. Toplumsal yaşam alanında güçlü gözükten kadınlar bile bu erkek egemen kültür karşısında bulunduğu konumu fazla değişmemektedir (Kaygusuz ve Kalkan, 2012: 84).

Türkiye’de ataerkil düzen, kadının toplumsal yaşamdaki rolünü büyük ölçüde etkilemektedir. Geçmişten günümüze kadına yönelik yapılan siyasal, hukuksal ve toplumsal reformlar kadının erkeğin eşit bir statüye sahip olmasına yeterli olmamıştır. Özellikle kırsal kesimdeki aile yapılarına bakıldığında erkek ile kadının eşitliğinin bahsedilmesinden ziyade, aile içinde erkeklerin daha otoriter olduğu ve bu otoritenin bile sorgulanamadığı bir durum söz konusu olup aile bireylerin kadınlara uygulanan şiddeti bile olağan karşıladıkları görülmektedir (İnce ve Page, 2008: 86). Aile içinde özellikle de eşler arasında yaşanan ya da cinsel rollerden kaynaklanan şiddet belli bir süre sonra normal olarak algılanıp meşrulaşmaktadır. Böyle bir kabulleniş ise çözüm üretilmesi çalışmalarını olumsuz etkilemektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 6).

2.7.Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

“Şiddet çoğumuzun algıladığının aksine düşük gelirli ve eğitimsiz ailelerde veya toplumlarda yaşanmamakta, hemen her toplumda görülmekle birlikte eğitim, gelir düzeyi, mesleği ne olursa olsun, her yaştan kadın şiddete maruz kalmaktadır” (Şenol ve Yıldız, 2011: 430). Kadına yönelik şiddetin nedenleri kompleks ve çok yönlüdür. Ülkeden ülkeye şiddetin nedenleri farklılık gösterse de mevcut olan sorunlar benzer yansımalar ile farklılık göstererek yeniden ortaya çıkmaktadır (Altıparmak, 2019: 59). Kadına yönelik şiddete neden olabilecek faktörler arasında genel ve kişiye özel gerekçeleri birbirinden ayrı düşünmek gerekmektedir

Genel nedenler arasında en dikkat çekenler şöyle sıralanabilir(Karayel, 2019: 2):

- Erkek tarafından uygulanan şiddetin toplumda tarafından doğal karşılanması ,
- Şiddetin kültürel inanışlar doğrultusunda maruz görülmesi kadına güç gösterme ve üzerinde otorite kurma aracı olarak görülmesi ,
- Eğitimsizlik, alkol, madde ve kumar bağımlılığı,
- Ekonomik problemler ve beraberinde getirdiği işsizlik,

- Medyanın olumsuz etkileri, filmlerde ve dizilerdeki maço erkek tiplemesinin yücetilmesi,
- Ailevi sorunlar ve geçimsizlik,
- Yanlış çevre ve arkadaş seçimi,
- İletişimden kaynaklı eksiklikler,
- Biyolojik sorunlar.

Bireysel düzeydeki şiddet sebepleri arasında en sık görülen etkenler de şöyle sıralanabilir(Karayel, 2019: 2):

- Eğitimsizlik ,
- Çatışma sonucu ortaya çıkan sorunlara çözüm bulma noktasındaki eksiklik,
- Öfke kontrolü yapamama,
- Sosyal beceri eksikliği, engellenmişlik duygusu,
- Aşırı alınganlık, dışlanmışlık ve yalnızlık duyguları,
- Özgüven eksikliği, ilgi eksikliği,
- Aile içi iletişim eksikliği,
- Tutarsız disiplin yaklaşımı; aşırı baskıcı veya rahat aile tutumları,
- Sıklıkla engellenme ve cezalandırılma,
- Aile içi şiddete maruz kalma veya tanık olma,
- Fiziksel, psikolojik ve cinsel açıdan istismar edilme,
- Madde ve alkol bağımlılığı,
- Anti-sosyal kişilik bozukluğu.

Bu ayrımın yanı sıra kadına yönelik şiddetin sebepleri biyolojik, psikolojik, sosyal, ekonomik ve cinsel sebepler olmak üzere genellikle beş temel başlık altında toplanmaktadır.

Biyolojik nedenler, erkeklik hormonlarının etkisi, şizofreni, paranoid (Başkalarına karşı duyulan güvensizlik ve aşırı kuşkuculuk) gibi bazı akıl hastalıkları ile anti sosyal kişilik bozukluğu gibi nedenler sayılmakla birlikte genellikle bireyin genlerinde var olduğu düşünülen ve onu şiddete sürüklediği varsayılan hormonlardır. Şiddetin nedenini biyolojik faktörlerle açıklamaya çalışan teoriler Y kromozomu fazlalığı olanların saldırganlık hormonunun fazla olduğunu ifade edip bunun yanı

sıra biyolojik yapılarında farklılıklara sahip olanların otokontrol noktasında birtakım sıkıntılar yaşadıkları için bilinçsiz bir şekilde istem dışı ve plansız bir şekilde şiddet uyguladığını varsaymaktadır (Şenol ve Yılmaz, 2013: 7; Özbey, 2012: 39).

Psikolojik nedenler, psikotik, non-psikotik bozuklukları olanlar ve anti-sosyal ve paranoid kişilik bozuklukları, vb. bazı ruhsal bozukluklar ve psikolojik rahatsızlıkları olanların da şiddet uygulama meyli içinde oldukları kabul edilmektedir (Subaşı ve Akın, 2003: 2). Şiddet uygulayanların bu gibi psikolojik sıkıntılar içinde olduğu için şiddet uyguladıklarını, bilinçli bir şekilde şiddet eylemlerinde bulunmadıklarını, yaptıkları eylemi kontrol edebilecek durumda olsalar, bu tür eylemlerde bulunmayacakları savunulmaktadır. Psikolojik faktörler açıklanırken hem şiddeti uygulayanın hem de şiddete maruz kalanın psikolojisini göz önüne almak gerekir. Şiddete maruz kalan taraf genellikle şiddet uygulayana tepki verebilecek güçte olmayıp pasif kişilik yapısına sahiptir. Böyle bir durumun varlığı ise şiddet uygulayan tarafı cesaretlendirmekte ve eylemini arttırmasına neden olmaktadır (Şenol ve Yılmaz, 2013: 7).

Şiddetin sosyal boyutu, bugün üzerinde durulan en önemli şiddet nedenlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Sosyal boyutun içinde anne ve babanın zayıf bir benliğe sahip olması, aile içerisinde şiddet içerikli tutum ve davranış sergilemeleri ya da çocuklarında var olan şiddet içerikli davranış ve tutumlara karşı ilgisiz olmaları durumunda oluşan kötü aile koşullarının yanı sıra içinde bulunulan grubun şiddete eğimli olması vb faktörleri sıralanabilir (Oktay, 2015: 64) Bu gibi faktörler toplum içinde bulunan hem erkeğin hem de kadının davranışı üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Çünkü bireylerin davranış biçimi içinde bulundukları toplumun öngördüğü davranış modelidir. Böyle bir toplumun gözünde ise erkek etken ve özne konumundayken kadın edilgen ve nesne konumundadır. Erkeğe atfedilen kavramlar; aile ekonomisini yönetme, rasyonel kararlar vermek zorunda olma, koşullar ne olursa olsun duygusal olmama, ağlamama ve güçlü olma gibi iş bölümleri ve roller erkek olmakla özdeşleştirilirken kadının iş bölümü kocasına ve çocuğuna bakmak, ev işleri yapmak, bazı durumlarda çalışmak iken toplumsal rolleri ise, duygusal, anaç, sevgi dolu, şefkatli, hassas ve itaatkar olmaktır. Böyle oluşturulan yükümlülükler kapsamında ise erkek kadının üzerinde

daha çok baskı kurar (Artun, 2012: 265). Bunun yanı sıra pek çok kültürde sosyalleşme süreci şiddetin olağan olarak algılanmasına zemin hazırlamaktadır. Çünkü erkeğe kadına şiddet uygulama hakkının olduğunu öğretilerek büyütülürken, kadına da erkeğin şiddet uygulamasını normal bir davranış olduğu düşüncesini öğretirek büyütülmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 8).

Kadına yönelik şiddetin en önemli nedenlerinden bir diğeri de ekonomik kökenlidir. Ailelerin gelir seviyesi düştükçe hayata dair beklentiler tam olarak karşılanamamakta bu da gerilime neden olup şiddeti körüklediği kabul edilmektedir. Ama herhangi bir ekonomik sıkıntının mevcut olmadığı durumda şiddetin olmadığı ya da olmayacağını düşünmek doğru değildir. Erkekler kadınlara oranla daha fazla çalışma hayatının içindedir ve ekonomik özgürlüğe sahiptir. Böyle bir durumda ise kadın erkeğe hayatla mücadele ederken bağımlıdır bu bağımlılık is erkeğe kadın üzerinde yaptırım gücü vermektedir. Geleneksel erkek evin ihtiyaçlarını karşılamak ister bu ihtiyacı karşılayamadığında ise kendini aciz bir insan gibi hissedip travmalar yaşamaktadır. Böyle bir durumda ise fiziksel gücünü kullanarak tüketici konumunda gördükleri kadın üzerinde otorite kurmak için şiddete başvurmaktadır. Sonuç olarak kadın üzerindeki egemenliğini ekonomik olmasa bile fiziksel olarak devam ettirmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 8).

Son olarak ifade edilen neden ise cinsel kaynaklı şiddettir. Bu neden geleneksel toplumlarda çok konuşulmasa da aile içinde kadına şiddet uygulanmasının nedenidir. Eşler arasında cinsel uyumun sağlanamaması veya eşlerden birisinin cinsel kaynaklı rahatsızlıklarının olması durumunda aile içi şiddete neden olmaktadır. Aile içinde yaşanan bu tür problemlerin şiddete etkisi çok fazla bilinmemesine rağmen büyüktür (Şenol ve Yıldız, 2013: 8).

2.8. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Dünya genelinde yaygınlaşan ve neredeyse tüm toplumları derin bir biçimde etkileyen bir konu haline gelen kadına şiddet, son yıllarda ülkemizde de sıklıkla gündeme gelmektedir. Dünyada ve ülkemizde şiddet denilince ilk akla gelen kuşkusuz bireylerin birbirlerine fiziksel güç kullanarak zarar vermesi olsa da şiddeti

sadece fiziksel güç sonucu zarar verme eylemi olarak ifade etmemümkün değildir (Karayel, 2019: 1).

Kadına yönelik şiddet ele alındığında da çoğunlukla bu algıda fiziksel şiddeti kapsasa da kadının maruz kaldığı şiddet çok yönlüdür. Bundan dolayı şiddeti yalnızca “fiziksel zarar” ile açıklamak doğru olmayıp yeterli de değildir. Şiddetin yol açtığı zarar kişisel olarak veya toplumun belli bir kısmını ilgilendiriyor gibi görünse de genel olarak tüm toplumu ilgilendiren toplumsal bir meseledir. Ruhsal anlamda bireyde ya da toplum üzerindeki etkileri farklı sürelerde ortaya çıkabileceği gibi, zaman içinde kalıcı etkileri de ortaya çıkabilir (Karal ve Aydemir, 2012: 21).

Bu bağlamda kadına yönelik şiddeti birkaç alt kategoride ele almak sorunun boyutlarını anlamada yardımcı olmaktadır. Bu kategoriler; fiziksel, ekonomik, psikolojik, cinsel şiddettir. Bazı çalışmalarda psikolojik şiddet ile sözel şiddeti ayrı olarak ele alınmakta ise bu çalışmada psikolojik şiddet altında değerlendirilecektir. Ayrıca bu şiddet türleri tek başlarına görülmeyebilir. Kadının maruz kaldığı şiddet türü aynı anda fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet ya da başka şiddet türlerinin bileşimi şeklinde olabilmektedir (Afşar, 2015: 729).

2.8.1. Fiziksel Şiddet

Şiddet, çeşitli tür ve biçimlerde toplumsal yaşamın içinde var olmaya devam ederken en yaygın görülen türü olarak fiziksel şiddet; başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren, ona acı çektiren her türlü saldırı olarak tanımlanmaktadır. Vurma, yaralama, tekmeleme, saç çekme, tokat atma ve benzeri eylemler fiziksel şiddet türü olarak ifade edilmektedir (Özbey, 2012: 38). En geniş anlatım ile “*Tokat, tekme ve yumruk atmak, sarsmak, hırpalamak, boğaz sıkma, bağlamak, saç çekmek, herhangi bir cisim atmak, kesici ve delici aletler ya da ateşli silahlarla yaralamak, işkence yapmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlamak, sağlık hizmetlerinden yararlanmayı engellemek ve öldürmek gibi eylemler fiziksel şiddet tanımına dâhildir*” (www.kadinininsanhaklari.org).

Önemli mücadele alanlarından biri olan fiziksel şiddetin etkileri gözle görülür hasarlar bırakması nedeniyle saklanamaz. Ekonomik ya da kültürel bir takım etkiler

nedeniyle toplum tarafından kabul gören yıkıcı ve yaşamsak tehlikeler barındıran bir şiddet türüdür. Fiziksel şiddet, onu destekleyen birçok faktörün ki bunlar genelde erkekteki alkol sorunu, psikolojik rahatsızlıklar, ekonomik yetersizlikler, aile baskısı, iletişim kopukluğu gibi sorunların etkisiyle ortaya çıkıp oldukça yaygın olarak görülmektedir. Kadında yaralanmalara, sakatlıklara neden olan ve hatta ölümlerle sonuçlanabilen fiziksel eylemleri de kapsayan geniş bir yelpazede fiziksel şiddet gerçekleştirilir (Altıparmak, 2019: 61).

Şiddetli geçimsizlik, kıskançlık, ailevi ya da kişisel durumlar gibi çeşitli nedenlerden dolayı ortaya çıkan kadına yönelik şiddetin en trajik olanı kadın cinayetleridir. Geleneksel toplumlarda namus gerekçesiyle işlense de toplumsal, ekonomik ve kültürel nedenleri de olabilir (Çetin, 2012: 7). Erkek egemen toplumda, erkeğin fiziksel gücünün de kadına göre daha fazla olması, erkeğin kadına şiddet uygulamasına zemin hazırlamaktadır. Kadın, hayatının ilk yıllarından itibaren farklı şekillerde de olsa şiddete uğramaktadır. Uğranılan şiddet karşısında kadının itiraz edememesi, haklarını bilmemesi bilse bile uygulamaya koyamaması fiziksel şiddetin artarak devam etmesini sağlamaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 9).

Fiziksel şiddetin neden olduğu fiziksel, fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik sonuçları değerlendirdiğimiz zaman şiddetin boyutunu değerlendirdiğimizde bazen geriye dönülmesi imkansız kalıcı sonuçlarla karşılaşmak söz konusudur. Fiziksel sonuçlar deride oluşan morluklar, ödemler, kesikler vb hasarlara neden olup gözle görülür sonuçla oluşturmaktadır. Fizyolojik sonuçlarında gözle görülemeyen nörolojik, jinekolojik, darbe sonucunda iç fizyolojiye zarar veren ve kalıcı hasarlardan oluşmaktadır. Fiziksel şiddet maruz kalan kadınlar yaşadıkları şiddet sonucunun sosyolojik sonuçları da oluşmaktadır (Kılıç, 2019: 3). Bu sosyolojik sonuçlar arasında, topluma katılamama, intihar, çekinme, özgüven eksikliği, öfke birikimi nedeniyle başkalarını kırmak, Psikolojik sonuçlar ise ruhta tahribat yani korku, endişe, depresyon ve uykusuzluk vb. durumlara neden olmaktadır (Demirtürk, 2014: 3). Fiziksel şiddete maruz kalan kadın bunun psikolojik sonuçlarını sadece tek başına yaşamakta olduğu düşünülmemelidir. Kendiyle birlikte hem ailesini varsa çocuklarını, sosyal çevresi, herhangi bir işte çalışıyorsa çalıştığı iş arkadaşları ve iş performansına da etkilediği unutulmamalıdır (Fraim, 2012: 3).

2.8.2.Ekonomik Şiddet

Dünyanın hemen hemen her yerinde kadınların ekonomik imkânlarla, fırsatlara ve güce erişimi engellenmektedir. Toplumun kültürel ve sosyal yapısı, dini inançlar, sosyal izolasyon, katı toplumsal roller, fakirlik, kadın-erkek eşitsizliği, kendi kendini kontrol yetersizliği ve zayıf kişilik gibi kişisel karakterler ekonomik şiddet riskini artırmaktadır (Gürkan ve Coşar, 2009: 125). Ekonomik şiddet ise ekonomik kaynakların ve özellikle de paranın kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak düzenli bir şekilde kullanılıyor olması ve kadının birey olarak ekonomik özgürlüğünün elinden alınmasıdır (Şenol ve Yıldız, 2013: 11).

Kadının para harcamasının kısıtlanması, ekonomik bağımsızlığını kazanabileceği, statü elde edebileceği bir işte çalışmasına izin verilmemesi, zorla çalıştırılması, ekonomik konulardaki kararların erkek tarafından tek başına alınması, kadının parasının elinden alınması ve ya kazandığı para üzerinde tasarruf hakkı tanımamak, iş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olunması, kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerilerinin geliştirilmesinin engellenmesi, ev ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması, engelli kadını zorla dilendirme gibi birini kontrol etmek ya da cezalandırmak amacıyla ekonomik olarak sınırlamak için yapılan her türlü eylemler ekonomik şiddet eylemleri olarak özetlenebilir (www.ailevecalisma.gov.tr).

Ekonomik şiddet olarak tanımlanan eylemlere bakıldığında şiddet türleri içerisinde iki zıt davranışı içinde bulunduran bir şiddet türü olarak ekonomik şiddet çok dikkat çekmektedir. Hem kadının istemediği bir işte çalışmaya zorlamak, kazandığı parayı elinden almak ekonomik şiddetin alt başlığı olarak ifade edilirken hem de tam tersi çalışabilecek kadının ekonomik özgürlüğünü kısıtlamak ve onun çalışmasına müdahale ederek izin vermemek de yine ekonomik şiddetin diğer önemli alt başlığını oluşturmaktadır (Polat, 2017: 33). Bu şiddet türünün tezahürleri hemen hemen kadınlar tarafından bir şiddet biçimi olarak algılanmamaktadır. Fiziksel, psikolojik ve/veya cinsel şiddetle iç içe yaşanıyor olması genellikle bu şiddet türünün şiddete uğrayan kadınlar tarafından fark edilmesini engellemekte ve daha az konuşulmaktadır (Kılıç, 2019: 5).

Toplumsal yapı içinde kadınların görmüş olduğu ekonomik şiddet, daha az konuşulsa da diğer şiddet türlerinin temelini oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan kadınların bağımlı kılınması diğer şiddet türlerine kadınların maruz kalmasını kolaylaştırmaktadır. Kadının ekonomik açıdan emeğinin sömürülmesi ilk aile içinde olur. Toplumsallaşma sürecinde kız çocukları ezik olmaya, verilenle yetinmeye alıştırılıp, eğitimden yoksun bırakılarak, çalışma yaşamına entegre olamamaktadır. Eğitim alamayan kadın ve kız çocukları ekonomik bağımsızlıklarını kazanamayıp evde yapılması gereken çok sayıda işin baş sorumlusu olup emeğinin karşılığını alamamakta ve emeği sömürülmekte olup sosyal güvenceden yoksun bırakılmaktadırlar (Gökkaya, 2011: 104).

Bazı ailelerde miras paylaştırılırken kadınların elde ettiği mirastan yoksun bırakmanın yolları aranmakta ve bulunan yollar zorla kadınlara kabul ettirilmeye çalışılmaktadır bunun yanı sıra akrabalık ilişkilerinde de kadınının ekonomik anlamda zarar görmesine neden olan davranışlar bulunmaktadır. Boşanma söz konusu olduğu durumda malların bölüşülmesi sırasında kadınların yıllar boyunca evin içinde yaptığı hizmetler kristalleşerek yok sayılmakta ekonomik şiddete uğramaktadır. Kadınlar aile içinde ekonomik şiddete maruz kalmanın yanı sıra kamusal alanda da kadınlar mevcut olan yasal düzenlemeler, yönetmelikler, genel kabul görmüş kurallar aracılığı ile ekonomik şiddete maruz kalabilmektedirler. Bu uygulamalar yapısal ekonomik şiddet olarak tanımlanır ve etki alanı geniştir. Örneğin; kadınların enformel sektöre itilmesi, sigortasız çalıştırılması, iş verirken cinsiyet ayrımı yapılması, eşit işe eşit ücret verilmemesi, işyerinde taciz edilerek çalışmasının engellenmesi gibi uygulamalar ekonomik şiddet türü olarak kamusal alanda kadınların karşısına çıkmaktadır (Eşkinat, 2013: 292).

Kadınlar hem ailevi ya da toplumsal yapıdaki mevcut sosyal ve kültürel faktörlerden kaynaklı hem de devletin mevcut yapıdaki uygulamalarından kaynaklı ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Kadınların karşılaştıkları bu durum ise tahmin edileceği gibi kadınlar için hem yıkıcı hem de yıpratıcı olabilmektedir (Gökkaya, 2011: 104). Çünkü ekonomik açıdan bağımlı olan ve bu şiddet türüne maruz bırakılan kadın diğer şiddet türlerine maruz kalma noktasında zayıf düşmekte ve diğer şiddet türlerine daha açık hale gelecektir. Bu yüzden şiddetten kaçan ve içinde

bulunduğu ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyen koşullara karşı çıkma noktasında kadının elini kolunu bağlayan ekonomik sorunun çözümüne katkıda bulunmak başta devlet olmak üzere kadına yönelik politikalar üreten kurumların ve sivil toplum örgütlerinin öncelikli hedefi olmalıdır (Eşkinat, 2013: 292).

2.8.3.Psikolojik şiddet

Fiziksel bir eylemde bulunmaksızın uygulamaksızın kişinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecek davranışlarda bulunma psikolojik şiddet olarak adlandırılmaktadır. Karşı tarafı aşağılama, bağırma, gururunu incitecek sözlü davranışlarda azarlama, alay etme, lakap takma ve benzeri hareketleri psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilir (Özbey, 2012: 38).

Psikolojik şiddete neden olan başlıca davranışlar şunlardır (Polat, 2017: 32):

- Reddetme (Rejection); Bireyin ihtiyaçlarının karşılanmaması, ona fiziksel temastan kaçınarak yakınlığın belli edilmemesinin yanı sıra o yokmuş gibi davranılıp onu ayrı bir birey olarak kabul edilmemesidir.
- Tek başına bırakmak (Isolating): Kişi partnerini kendinden ve toplumsal ilişkilerden uzak tutması, kasıtlı olarak bu tip ilişkilere girmesinin engellenmesi ve kişinin yalnız olduğuna inandırılmasıdır.
- Yıldırma (Terrorizing): Bireyi fiziksel saldırılar ile korkutmanın yanı sıra tehdit etme yoluyla birey üzerinde korku hissi uyandırarak korku dolu bir ortamda yaşamasına neden olmasıdır.
- Suça yöneltme (Corrupting): Bireyi kötü örnek olunarak veya kötü örnekler göstererek o yola yöneltilmesinin yanı sıra anti sosyal davranışlara yöneltilmesidir.
- Duygusal tepki vermeyi reddetme (Denying emotional responsiveness): Bireyin sağlıklı bir şekilde gelişmesi için gerekli olan duygusal ve sosyal gelişimi sağlayacak tepkilerden yoksun bırakılmasıdır.
- Aşağılama (Degrading): Bireyin onurunu zedeleyecek şekilde ve küçük düşmesine neden olacak davranışlarda düzenli olarak bulunup takma isimlerle çağırarak onda yetersizlik hissi uyandırmadır

- Kendi çıkarları doğrultusunda kullanma(Exploiting): Kişinin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için karşısındakini kullanmasıdır. Bu olayın en bariz örneği sorun bulunan evliliklerde çocuğun evliliği kurtarmak için kullanılmasıdır.
- Vaktinden önce yetişkin rol verme (Adultifying): Bireyin yaş gelişimi ile paralel olmayan sorumlulukların verilerek yapması imkansız olan işler için bireyin üzerinde baskı kurarak bu işleri yapmasını beklemektir.

Kadın üzerinde psikolojik baskı ise; kadının sosyal çevresiyle ilişkilerine zarar vererek onu ailesiyle, akrabalarıyla, komşularıyla, arkadaşlarıyla ya da başkalarıyla görüştürmemek, yalnızlaştırmak, yok saymak, tehdit etmek, eve kapatmak, küçük düşürmek, korkutmak, hakaret etmek, çocuklarından uzaklaştırmak, kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak, kadının kendini geliştirmesine engel olmak, kıskançlık bahanesiyle sürekli kontrol altında tutmak, mail-telefon-mesaj gibi iletişim kanallarını kontrol etmek, sokakta, evinde, işinde ısrarlı şekilde takip etmek, gücüne ve becerilerine uygun olmayan işlerden ve iş yükünden sorumlu tutmak, başka kadınlarla kıyaslamak, kadının nasıl giyineceği, nereye gideceği ve kimlerle görüşeceği konusunda baskı yapmak gibi sayısız saldırgan davranışı içermektedir (www.ailevecalisma.gov.tr; Keskin, 2012: 92).

Kadınlar maruz kaldıkları psikolojik şiddet karşısında inkar yoluyla yok saymaya çalışmaktadır. Bu inkar etme süreci hiç de kolay olmamaktadır, kolay olduğunda da ise insan üzerindeki yıkıcı etkisi yükselmektedir çünkü kişinin kendine karşı inkar etmesi başkalarına karşı inkar etmekten daha zor olmaktadır. Kadın hak etmediği bir muameleye maruz kaldığında kendisine olan özsaygısını ve güvenini kaybederek büyük travmalar yaşayabilmektedir. Travmaların yıkıcı etkisine maruz kalan kadın kendisini şiddete karşı koruyamamakta bu da şiddetin artarak devam etmesine neden olmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 9). Psikolojik şiddet, fiziksel şiddet ve cinsel şiddet gibi bedene yönelik açık bir saldırıyı içermediği için günlük hayatta sıklıkla daha önemsiz olarak görülür. Fakat kadının psikolojik sağlığı üzerindeki yıkıcı etkileri, toplumdaki yaygınlığı, diğer şiddet türlerini kolaylaştırıcı etkisi ile önemsizmesi gereken bir konudur (Boyacıoğlu, 2015: 246).

2.8.4. Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet somut olarak gözlenmesi ve bir eyleme bağlı olarak gerçekleştiği için yakın zamana kadar fiziksel şiddetin bir uzantısı olarak ele alınmaktaydı. Günümüzde ise bir eyleme bağlı olarak gerçekleştiği için fiziksel şiddet adı altında değerlendirilmesi söz konusu değildir (Kılıç, 2019: 4). Cinsel şiddetin temelinde; erkeğin ihtiyaçlarının olduğu, kadının da bu ihtiyaçları sorgulamaksızın karşılamasının gerekliliğine olan inanç, toplumdaki kadının istek ve beklentilerinin ikincil planda olması gerektiği yönündeki inanış, psikolojik problemler, cinsel fonksiyon bozuklukları, sosyo-kültürel uyumsuzluklar, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı vb. bulunmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 11). Cinsel şiddet; birini istemediği yerde, zamanda veya şekilde cinsel ilişkiye zorlamak; kişinin rızası olmaksızın cinsel nitelikli eylemlerde bulunmak; cinselliği bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanmaktır (www.ailevecalisma.gov.tr).

1970’li yıllardan önce cinsel şiddet suç olarak değerlendirilmemekte önemsiz bir konu olarak algılanmaktaydı. Cinsel şiddet eylemlerini kadının suçu olarak düşünülmekteydi. 1970’li yılların ortalarından başlayarak, bu eylemleri geleneksel görüşün aksine kadının suçu olarak görülmekten vazgeçilip kadınlara karşı bir suç olarak algılanmaya başlanmıştır (Gilroy and Carrol, 2009: 374). Ancak daha önceki tarihlere bakıldığında tamamen bu durum karşısında sessiz kalınmamıştır. 19. yüzyılın sonlarında ahlak reformcuları ile kadın hakları aktivistlerinin başlatmış olduğu cinsel şiddeti anlama ve çözüm üretme girişimleri mevcuttu. Bu reformcular, kadın ve kız çocuklarının sanayileşme ortamındaki benzersiz cinsel güvenlik açıklarını ve cinsel şiddet yoluyla ifade edilen cinsiyet eşitsizliklerini gündeme getirmiştir (Curran, 2014: 374).

Cinsel şiddetin olduğuna işaret eden davranışlar; cinselliği cezalandırma yöntemi olarak kullanma aşırı şüpheli davranışlar, karşıdakine cinsel obje gibi davranmak, açık bir şekilde başka kadınlara ilgi gösterme aldatma, kaba kuvvet veya duygusal baskı kurarak cinsel ilişkiye zorlama, gözle ya da sözle kadının taciz edilmesi vb. davranışlardır (Yetim ve Şahin, 2005: 49). Bu davranışların yanı sıra cinsel gelişimini tamamlayamadan cinsel ilişkiye zorlanma veya erken yaşta evlendirilme ve bu evlilik sonucunda çocuk yaşta gebe kalmış ve doğum yapmış

kadınların durumları da bir cinsel şiddet şekli olarak değerlendirilmektedir. Bazı kültürlerde kız çocuklarının erken yaşta kendilerinden yaşça büyük yaşlardaki erkekler ile evlendirilmelerinin normal olarak algılanması küçük kadının destek bulmasını zorlaştırmakla kalmayıp şiddetin kadın üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Tüm bunlar kadına cinselliği, bir şiddet aracı olarak algılabilmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 12).

Kadına yönelik cinsel şiddet olgusu, kadın cinselliğin tabu olarak görüldüğü ve kadının cinselliği üzerinden şeref, namus gibi kavramların tanımlandığı toplumlarda, cinsel şiddet kavramının kabul görmesi zordur (Akkaş ve Uyanık, 2016: 39). Kadınların çoğunun hayatının herhangi bir anında cinsel şiddet gördüğü kabul edilmektedir. Kadınların maruz olduğu bu şiddet çeşidinde, çocukluk yıllarında birincil derece kan hısımlarının babaları, erkek kardeşleri, amcaları, dedeleri gibi aile bireyleri tarafından cinsel şiddete maruz kalan kız çocukları, ilerleyen yaşlarında akraba erkekleri, eşleri, kayınpederleri, kayınları, vb. tarafından mağdur edilebilmektedirler. Böyle bir durumda cinsel şiddete maruz kalan kadının seçim hakkının olmaması, şiddete tepki gösterememesi, direnç gösterse bile fiziksel şiddet başta olmak üzere şiddete maruz kalması şiddetin boyutunu arttırmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2013: 11).

İstmeden cinsel ilişkiye zorlanma, eşler ve birbirlerini tanıyanlar arasında daha fazla yaşanmasına rağmen cinsel şiddetin sadece aile arasında olduğunu düşünmek doğru değildir. Çünkü sosyal yaşamda birbirleriyle birincil ilişkileri olmayan ya da birbirini tanımayan insanlar arasında da oldukça fazla yaşanan şiddet türüdür (Kılıç, 2019: 4). Cinsel şiddete maruz kalan kadınların yaş aralığı diğer şiddet türlerine maruz kalan kadınların yaş aralığından daha geniştir. Bu da cinsel şiddet türünü diğerlerine göre ön plana taşımaktadır (Ediz ve Altan, 2017: 401).

2.9. Dünyada Kadına Yönelik Şiddetin Boyutları

Toplumda var olan kadına yönelik şiddet çok yakın zamana kadar bireysel bir sorun olarak algılanmıştır. Sorunun bireysel olarak algılanmasından vazgeçilip toplumun bir sorunu olarak algılanması son yarım yüzyılı kapsamaktadır. Tarihi binlerce yıl öncesine kadar uzanan kadına yönelik şiddetin her toplumda her

dönemde olduğu bilinen bir gerçektir. Kadınların binlerce yıl öncesinde de fiziksel şiddete uğradıklarına dair veriler bulunmaktadır. Arkeolojik veriler erkek mumyaların kemiklerinde ortalama % 9-20 oranında kırık bulunurken, bu oranın kadınlar arasında % 30-50 oranlarında olduğunu ortaya koymuştur (Köse ve Beşer, 2007: 65). Bu kırıkların nedeninin ise fiziksel şiddet olduğu düşünülmektedir. Yapılan arkeolojik çalışmalara göre Papua Yeni Gine'deki bazı yerli kabileler dışında, dünyadaki hemen hemen tüm toplumlarda, kadına yönelik fiziksel şiddetin görüldüğü iddia edilmektedir (Çivi vd, 2008: 35).

Kadınlara şiddet uygulayan kişilerin ise çoğunlukla onlarla yakın ilişkilere sahip kişiler, kocaları veya eskiden birlikte oldukları erkekler olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya çapında kadınların %35'i fiziksel ve cinsel şiddet görmekte ve bunların %30'u partnerleri %7'si ise partneri olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır (www.who.int). Birleşmiş Milletlere göre ise, kadınların %35'i hayatında en az bir kez şiddete maruz kalmıştır 15-49 yaş aralığındaki her beş kadın ve kız çocuğundan biri yakınları tarafından fiziksel ve cinsel şiddet gördüğü ifade edilmektedir. Kısacası tüm dünyada ister en gelişmiş toplum olsun ister en fakir toplumun yarısı şiddetle yaşamaya devam etmektedir (www.un.org). Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'na göre ise kıtadaki her üç kadından biri on beş yaş ve sonrasında şiddet gördüğünü ifade etmektedir. Yönetici pozisyonun ve ya nitelikli kadınlarda ise bu oran %75' iken hizmet sektöründe çalışan kadınların ise % 66' sı cinsel şiddete uğradıklarını ifade etmektedirler

TÜİK verilerine göre ülkemizde kadına yönelik şiddet istatistikleri şu şekildedir (www.tuik.gov.tr):

Yaşamının herhangi bir döneminde eşi dışındaki herhangi biri tarafından cinsel şiddete uğrayan kentli kadın oranı %3,6 olup fiziksel şiddete uğrayan kentli kadın oranı % 18,0'dır. Bu oran ise kırsal alanda düşmekte olup cinsel şiddete uğrayan kadın oranı kırsalda oranı % 2,3 olarak ifade edilirken fiziksel şiddete uğrayan kırsal yaşamda kadın oranı % 17,1'dir. Yaşamının herhangi bir döneminde eşi tarafından cinsel şiddete veya fiziksel şiddete uğrayan kentli kadın oranı % 40, 3 olup son 12 ayda ise % 13,5'dir. Bu oran kırsal alanda ise cinsel şiddete veya fiziksel şiddete uğrayan kırsal yaşamda kadın oranı % 46, 6 olup son 12 ayda ise % 14, 1'dir.

Bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında ise yaşamının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın yüzdesi Batı’ da % 35,2, Güney’de % 44,0, Orta Anadolu’da % 47, 2, Kuzey’ de % 43, 0, Doğu’ da ise bu oran% 52,2’dir. Yaşamının herhangi bir döneminde eşi tarafından psikolojik şiddete maruz kalmış kadın oranı % 43.9, ekonomik şiddet uygulama biçimi olan işten çıkarılma veya çalışmasına engel olunmuş kadın oranı % 23.4’tür.

Bunlara ek olarak Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun 2019 yılında yayınlamış olduğu rapora göre ise 2019 yılında 474 kadın öldürülmüşken, bu sayı 2018 yılında 440, 2017 yılında 409, 2016 yılında 328 ve 2015 yılında 303’tür (www.kadincinayetleriniurduracagiz.net). Her geçen gün daha da artan sadece Türkiye’ye özgü olmayan kadına yönelik şiddet problemi evrensel bir problem olmakla birlikte insan hakkı ihlalidir. Şiddetin yaşı, dili, dini ve ırkı bulunmamakta şiddete uğramak için kadın olmak yeterli olmaktadır. Bu sorun yıllardan beri devam edip süratini kesmemekle birlikte araştırılıp üzerinde çalışmalar gerçekleştirilerek politikalara üretilerek önlenmeye çalışılmaktadır (Afşar, 2015: 748).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE MEVCUT DURUM: SÜREÇ MODELİ ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Sorunu, Amacı ve Önemi

Bu çalışmada; ülkemizde son zamanlarda artarak devam eden ve bir sorun haline gelen kadına yönelik şiddet konusundaki mevcut olan politikalar nelerdir? Bu sorun cümlesinden hareket edilmiştir. Bu sorun cümlesinden hareketle kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ülkemizde uygulanan kamu politikalarının neler olduğu kamu politikası analiz modellerinden biri olan süreç modeli kapsamında analiz edilmesi bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın soruları ise;

- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda hangi politikalar mevcuttur?
- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunun gündeme gelmesinde hangi aktörler etkili olmuştur?
- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının oluşturulma sürecini şekillendiren en güçlü etkenler nelerdir?
- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda politika yapım sürecine dahil olan aktör veya aktörler hangileridir?
- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele politikası oluşturulurken Dünyadaki uygulanan politikalardan etkilenmiş midir etkilendi ise bunun sonucu olarak somut çıktılar mevcut mudur?
- Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele politikası kapsamında uygulanan politikaların çıktıları nelerdir?

Kadına yönelik şiddet olgusu günümüzde toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmakta bu bağlamda mevcut sorunun çözümüne yönelik kamu politikalarında ve sunulan hizmetlerde değişim ve dönüşümlere gidilmektedir. Ancak, uzun vadede yapılan politikalar ne ölçüde yarar sağladığına ilişkin

gerçekleştirilen çalışmalar yok denecek azdır. Bu açıdan bu araştırmanın literatüre katkı sağlaması ve gelecekteki araştırmalar için kaynak olması açısından önemlidir.

3.2. Kamu Politikası Sorunun Tanımlanması ve Gündeme Gelmesi

Tüm dünyada olduğu gibi kadına yönelik şiddet ülkemizde de tüm toplumu etkileyen biyolojik, psikolojik ve toplumsal boyutları olan bir sorundur. Dünya Sağlık Örgütü ve Birleşmiş Milletler verilerine göre tüm dünyada kadına yönelik şiddet her geçen gün artmaktadır. Kamu politikası olarak kadına yönelik şiddet algısının ülkemizde yer bulması iki farklı döneme ayrılmaktadır. Kadına şiddetin aile içerisinde gerçekleşen bir olay olduğu düşünülüp aile içindeki şiddetle mücadele edildiği dönem, kadına şiddetle aile içi şiddet kavramının birbirinden ayrılmaya başladığı ve kadına şiddetin aile içi şiddeti kapsadığı dönem olarak ifade edilmektedir (Yıldız ve Yıldız, 2018: 27).

1960-1990 yılları arasında feminist örgütlerin çalışmaları sonucunda kadına yönelik şiddet uluslararası alanda konuşulmaya başlanmıştır. Feminist örgütler bu dönemde şiddeti önlemek için sivil alanda sığınma evleri ve dayanışma merkezleri açarak mücadele vermişlerdir. 1990'lı yıllarla birlikte ise kadına yönelik şiddet olgusu kamu politikası olabilme ve politikaların etkin uygulama alanı olma sürecine başlamış ve uluslararası sözleşmelerin devletler üzerindeki yaptırımını ile kamusal bir sorun olarak görüp kamu politikası olarak gündeme taşınmıştır (Gül vd, 2018: 675).

Kamuya ilişkin bir sorunun ilgili aktörlerce çözülmek için bir amaca dönüşmesi için o sorunun bir kamu politikası sorununa dönüşmesi gerekmektedir. Sorunun tanımlanması ve gündeme gelmesi olarak ifade edilen bu ilk basamak kamu politikasını başlatan basamak olmasından dolayı önemlidir (Göçoğlu ve Aydın, 2018: 219).

Kadına yönelik şiddet konusunu, bir kamu politikası sorunu olarak ele alındığında kamu politikası sorunu oluşturacak nedenler İstanbul Sözleşmesinin birinci maddesinde belirtilmiş olup. Sözleşmede sorun şu şekilde belirtilmiştir; “Kadına karşı şiddetten”, kadınlara karşı bir insan hakları ihlali ve ayrımcılık anlaşılacak ve bu terim, ister kamu ister özel yaşamda meydana gelsinler, söz konusu

eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama veya özgürlüğün rastgele bir biçimde kısıtlanması da dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar ve acı verilmesi sonucunu doğuracak toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet eylemleri olarak anlaşılabacaktır.

Genel sorunu yansıtan bu metnin yanı sıra Türkiye’de 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna bakıldığında da içerik olarak aynı sorun üzerinde durulmakta olup kadına yönelik şiddet “*kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadın insan hakları ihlaline yol açan ve bu kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranış*” olarak tanımlanmıştır.

Kadına yönelik şiddet konusunun uluslar arası alanda gündeme gelmesinde İkinci Dünya Savaşı’nın sonunda oluşan ortamın ve yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan kadın hareketlerinin tetiklemesi ile ortaya çıkan başkaldırıları etken olmuştur ve insan hakları kavramı ekseninde uluslar arası toplum gündeminde yer almıştır. Feminist kadın örgütleri ilk olarak mücadeleyi başlatıp kadınların toplumsal ve siyasal alanda karşılaştıkları ayrımcılığı dile getirerek toplumun gündemine taşımıştır. 21.06.1946 tarihinde Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu kurulmuştur. Uluslar arası kuruluşlardan biri olan Birleşmiş Milletler kadının toplum tarafından ikincilleştirilmesi kuruluşundan itibaren inceledikleri bir konu olup ayrımcılık temelinde sorgulanmıştır. Ayrımcılığın temel kaynağının ise kadına şiddet olduğu fark edilip kadın hareketlerinin çabaları neticesinde Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı (1975-1985) süresince gündeme taşınmıştır. 1975 yılında Meksika’da yapılan Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı’nda ise sivil toplum kuruluşu tarafından kadına şiddet konusu gündeme getirilmeye çalışılsa da başka bir kurum tarafından ifade edilmemiş ve şiddet konusu aile içinde yaşanan bir olgu olarak ele alınmakla kalmıştır (Şen, 2018: 144).

Ülkemizde kadına yönelik şiddetin ülke ve devlet gündemine girmesinde; Avrupa Birliği uyum süreci ve kadın hareketleri etkin rol oynamıştır. 1980’li yıllarda kadınların toplumsal statüsünü yükseltmesine yönelik kurumsallaşma süreçleri kadın hareketinin çabasıyla hız kazanmış ve kadına karşı şiddet olgusu politika sürecine taşınmıştır. İlk olarak Türk hükümeti tarafından 11.06. 1985 tarihinde imzalanmış

olan 1979 yılında Avrupa Kadın Hareketinin öncülüğünde başlatılmış Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) dir. Bu sözleşme kadın haklarının anayasası niteliğinde olmakla birlikte şiddetin sadece aile ait bir sorun olmadığı, durdurulması gerektiği ve uygulayanların cezalandırılması gerektiği resmen kabul edilmiştir. Bu sözleşmeyi imzalayan devletler kadınlara uygulanan ayrımcılığın her türü ile mücadele edip erkeklerin sahip olduğu haklardan kadınlarında sahip olması konusunda olanak yaratmak zorunda kalmışlardır. Bunun yanı sıra CEDAW komitesine düzenli aralıklarla raporlar sunmakla yükümlüdürler. Bu sunulan raporlar neticesinde ise komite tavsiyelerde bulunur. Bu doğrultu da devletler gerekli düzenlemeleri yaparlar (Gül vd, 2018: 677). Bu durum oluşturulan uluslar arası politikanın ulusal politikaya yansımaları şeklinde oluşmuştur.

1987 yılında eşi tarafından fiziksel şiddete maruz kalan bir kadının boşanma davası Çankırı’da bir hakim tarafından reddedilmiş bunun sonucunda kadınlar tarafından davayı reddeden hakime karşı açılan manevi tazminat bugünkü hareketlerin itici gücü olmuştur (Altınay ve Arat, 2007: 17). Feminist örgütler tarafından başlatılan kadın dayağını meşrulaştıran bir yargı kararını protesto etmek için kadınların sokaklara dökülmesi ve şiddeti kınamaları “Dayağa Hayır” kampanyasıyla başlamıştır. Bu sürecin devamında 1989 yılında kadın hareketleri şiddet konusunu tabu olmaktan çıkarıp toplumsal ve kamusal bir sorun olarak algılanması için “Bedenimiz Bizimdir – Cinsel Tacize Hayır” ve Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın başlattığı “Mor İğne” kampanyalarıyla devam etmiştir (Gül vd, 2018: 677). Bu kampanyada feminist kadınlar iğnenin geleneksel işlevlerinden; kadınlarının evlerini güzelleştirmek, çocuklarının söküğünü dikmek için ayırarak mor kurdelelerle birleştirerek cinsel tacize karşı bir başkaldırı için satışa sunulmuş ve araçsallaştırılmıştır. Bu araçsallaştırmada iğne şiddete karşı sembolik bir savunma aracı olmuş ve cinsel tacizin bir saldırı olduğuna dikkat çekilmiştir (Altınay ve Arat, 2007: 18).

1980’li yıllarda boyunca kadın hareketleri kampanya yapıp, sokağa dökülüp seslerini duyurmaya çalıştığı görülmektedir. 1990’lı yıllara gelindiğinde ise kadın hareketleri kurumsallaşmaya başlamış ve kadına yönelik şiddet 90’lı yıllar boyunca

sürekli dile getirilip gündemde tutulmaya çalışılmıştır. Bu dönemde uluslararası alandaki gelişmeler; 1994 yılında Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Komisyonu' na özel bir raportör atayarak şiddet konusunu derinden inceleyip analiz etmesi ve ardından 1995 yılında Pekinde gerçekleştirilen Pekin Deklarasyonu sonucu şiddet konusu ülkelerin çözmesi gereken bir sorun olarak görülüp ülkelerin kalkınma planlarına dahil edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu gelişmeler ise iç dinamikleri etkilemiştir ayrıca kadın kuruluşları yurt dışından şiddetle mücadele konusunda fon arayışına girip fon bulmuşlardır. Kadın kuruluşları, 1980'li yıllar boyunca devlet ve kurumlarına karşı mücadele ederken, 1990'lı yıllarda devlet kurumlarıyla işbirliği yapmaya başlamışlardır. Bu dönemde öne çıkan önemli kadın kuruluşları; İstanbul'da Mor Çatı, Ankara'da Kadın Dayanışma Vakfı ve Diyarbakır'da KAMER (Kadın Merkezi) olmuştur. Bu kurumlar kadına yönelik şiddet kavramının halka duyurulmasını sağlamanın yanı sıra kadın sığınakları konusuna da dikkat çekmişlerdir (Ündücü, 2016: 9).

Bu kampanyaların ve kurumların üç önemli amacı bulunmaktadır. İlki bu sorunun sadece kadınların ya da kadın kuruluşlarının bir sorunu olmadığı vurgulanarak; devletin, sivil toplumun, medyanın ve bireylerin bu konudaki bilinçlerini yükselterek sorumluluklarını hatırlatmaktır. İkincisi devletin kadına yönelik şiddet konusunu ciddiye almaları için baskı oluşturmaktır. Üçüncüsü ise kadına yönelik şiddetin kamuoyunda ve devlet nezninde çözülmesi gereken bir sorun olarak algılanmasına katkı sağlamaktır (Altınay ve Arat, 2007: 31).

1990'lı yılların başından itibaren sivil toplum örgütleri kadın haklarını savunan sivil toplum örgütleri kamuoyunda kadına şiddet konusu hakkında gündem oluşturma çabasında olmalarına rağmen, hukuki ve siyasi bir karşılık bulamamışlardı. 1997 senesinin Ocak ayında dönemin Aileden Sorumlu Bakanı Işıl Saygın Birleşmiş Milletler'e rapor sunmak için New York'ta bulunmuştur Rapor sunulup komite üyelerinin soruları cevaplandırılmıştır. Komite üyeleri tarafından kadına yönelik şiddet konusunda Türkiye'de herhangi bir yasal düzenlemenin olmaması konusunda çok fazla soru sorulmuş yöneltilen sorular ve verilen talimat sonrası sorun kamuoyu gündemine taşınmıştır (Karal ve Aydemir, 2012: 92)

Bu doğrultuda bir kamu politikası olarak kadına şiddet konusunun aile içi şiddet kapsamında Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti ve Demokrat Türkiye Partisi'nin oluşturduğu III. Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.1999) tarafından değinilerek kamu gündemine gelmiştir “...Ayrıca toplumumuzu ve aile bütünlüğünü sarsan sorunlarla gerekli mücadele yapılacaktır, özellikle aile içinde şiddetin önlenmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Kadının toplumsal konumunun yükseltilmesi için Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve diğer mevzuatta yer alan ayrımcılık içeren maddelerin günün şartlarına uygun olarak düzenlenmesi başta olmak üzere gerekli yasal ve idari düzenlemeler ivedilikle yapılacaktır. Tüm bu görevleri ülke genelinde etkin bir biçimde yerine getirecek ulusal mekanizmanın Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanması için gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir” (www.tbmm.gov.tr) şeklinde ifade edilmiştir.

İlerleyen dönemlerde kadına şiddeti sadece aile içinde yaşanan bir olay olmaktan çıkıp toplumdaki tüm kadınları ilgilendiren bir toplumsal sorun olarak kamu gündeminde yer alması 58. Hükümet Programında olmuştur. Kadına yönelik şiddet konusuna doğrudan değinilerek kamu gündemine gelmiştir. Hükümet Programında kadınlara yönelik olarak spesifik hükümler mevcuttur: “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır. Kadına yönelik şiddetin, cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi, muhtaç durumdaki kadınların desteklenmesi ve korunması öncelikli politikalarımız arasında yer alacaktır.” (www.tbmm.gov.tr).

Alıntının da ortaya koyduğu gibi, 58. hükümet programında kadınlara uygulanan şiddetin, cinsel istismarın önlenmesi hükümetin temel önceliklerinden biri olarak ifade edilmiş ve hükümet programı aracılığıyla bir kamu politikası gündemi oluşturulmuştur.

Türkiye’deki kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının ciddi bir öneme sahip olmasını iç ve dış nedenler olarak iki temel başlıkta toplanabilir. İç etken olarak Türkiye’de ki kadına yönelik uygulanan şiddetin gün geçtikçe artması, dış etken olarak ise Türkiye’nin Avrupa Birliğine giriş süreciyle başlayan uyum

paketleri ve ilgili kuruluşlarla başlatılan işbirliği çalışmaları kadına yönelik şiddet sorununu gün yüzüne çıkarmıştır.

3.3. Kamu Politikasının Şekillendirilmesi (Formüle Edilmesi)

Kadına yönelik şiddetle mücadelede, emniyet güçleri, adalet sistemi, sosyal hizmetler, hastaneler vb. birçok kurumun birlikte çalışması gerektiren teknik bir konu olarak ifade edilmektedir (Çelebi vd, 2014: 120). Kadına yönelik şiddetle mücadele politikaları sorunun üstesinden gelmeye yönelik sistematik ve uzun dönemli stratejilerden ziyade birkaç yılı kapsayan projeler ekseninde geliştirilmiştir. Bunların içeriğindeki hedef kitle genelde şiddete maruz kalanlar olarak görülüp onları korumaya ve tekrar olmasını önlemeye yönelik stratejilerken şiddet uygulayanları uyguladıkları şiddetten caydırmaya yönelik politikalar çok sınırlı olup az kalmıştır (Yıldız ve Yıldız, 2016: 28).

15.07.1985 tarihinde Nairobi’de yapılan Üçüncü Dünya Kadın Konferansı İleriye Dönük Stratejileri’nin Barış bölümünde, kadına yönelik şiddet ele alınmış, kadın konusunda ülke düzeyinde politikalar oluşturmak ve oluşturulan politikaları uygulanmaya geçilmesi için ulusal düzeyde örgütlenme gerçekleştirilmesi istenmiştir. Bu kapsamda kadınlar ekonomik, sosyal, siyasi ve kültürel alanda eşitliği sağlamak ve hak ettikleri statüyü kazandırmak için şimdiki adı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü 20.04.1990 tarihli Resmi Gazete’ de yayımlanan 422 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı adıyla Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Bu kurum kadına yönelik şiddetin önlenmesi için uygulanan kamu politikasının şekillenmesinde rol oynamıştır (www.sp.gov.tr)

2000’li yıllara kadar kadın ayrı bir birey olarak değil, aile kavramıyla birlikte düşünülen bir unsur olduğu için kadına yönelik şiddet konusu da sadece aile içinde var olunan bir olgu olarak görülmüş olup kadının aile içinde gördüğü şiddeti önlemeye yönelik politika söz konusudur. Şiddetin nedeni olarak ise ekonomik zorluklar görülmüştür. İşsizlik, enflasyon vb. ekonomik sıkıntılar yoksulluğa neden olup aileleri zor duruma düşürmüştür. Bu da aile içinde kadına yönelik şiddete neden olmuştur. TBMM’de ise çalışmalar kadınların aile içinde yaşadığı mağduriyeti, ailenin şiddetten korunması adı altında yapılmıştır. Kamu politikasının

şekillenmesinde kadın hareketi ve örgütlerinin (Kadın İnsan Hakları için Yeni Çözümler Vakfı, Mor Çatı, Kadın Dayanışma Vakfı) çabaları yanı sıra, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üye olma hedefi doğrultusunda; Avrupa Birliği'ni Türkiye'ye yönelik eleştiri raporları etkili olmuştur (Ündücü, 2016:14).

Raporlarda kadınlara yönelik şiddet konusunda evlilik kurumu içinde yaşanan şiddetle ilgili özel hükümler olmayıp, genel hükümlerin uygulanması, bunun yanı sıra 1985 yılında Kadınlara Karşı Her Türden Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'ni onaylanmasına rağmen bu sözleşme ile henüz uyumlu hale getirilmemiş mevzuat ve medeni hukuktaki evlilik hakları ve ödevleri konusunda ayrımcı hükümlerin bulunması eleştirilmiştir (www.ab.gov.tr).

2000'li yıllara kadar kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının şekillendirilmesi kadına eşi tarafından uygulanan şiddeti sonlandırmak, şiddet uygulayan eşe cezai yaptırımlar uygulamak, şiddete uğrayan kadını koruma emrinin çıkması vb. şeklinde olmuştur.

2000'li yıllardan sonra kadına karşı şiddetle mücadele politikalarının belirleyici aktörü 08. 06. 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile ASPB'nin ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)'dür. Bununla birlikte diğer bakanlıkların, sivil toplum örgütlerinin ve uluslararası örgütlerin paydaşlar olarak bu politikaların gerçekleştirilmesinde önemli rolleri bulunmaktadır. KSGM, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ile işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Bunların dışında çeşitli kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve üniversiteler ile ortak faaliyetler ve projeler gerçekleştirmektedir (Altunok vd, 2015: 10). Bu kurumlar arası işbirliğinin olması önemlidir. Ayrıca bu konuda hizmet veren, polis memurundan, avukat ve savcıya, hakimden sosyal hizmetler çalışanına, sağlık personeline kadar bir çok kişinin kadına yönelik şiddet hakkında duyarlılığın artırılması ve ülke çapında böyle bir mücadeleye başlanmış olduğu algısının yerleşmesi mücadelenin etkinliğini artırması beklenmektedir (Çelebi vd, 2014: 120).

28.12.2005 tarihinde “Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi” amacıyla meclis araştırma komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonda şiddet mağduru kadınlara sunulan hizmetlerdeki sorunlar tespit edilmiş ve bunun sonucunda oluşturulan raporda şiddeti önleyici ve müdahaleye yönelik öneriler sunulmuştur. 04.07.2006 tarihinde “Çocuk ve Kadına Yönelik Şiddet Hareketleri ile Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi için Alınacak Tedbirler” konulu 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır. Genelge ile kadına yönelik şiddet ve töre ve namus cinayetleri konusunda alınacak önlemlere ilişkin öneriler ve bu önerilerin hayata geçirilmesinden sorumlu kurum ve kuruluşlar belirlenmiştir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ise bu konuda koordinatör kurum olarak belirlenmiştir. Şiddete maruz kalan kadınlara hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan personelin “kadına karşı şiddet, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddet mağdurlarına yaklaşım tarzı gibi konularda farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır (Tatlilioğlu, 2014: 118).

Kadına karşı şiddetle mücadelede AB uyum süreci bağlamında, yerel kamusal aktörlerin daha fazla sorumluluk almalarını sağlamak ve müdahalelerini güçlendirmek için 2005 yılında yerel yönetim düzleminde sığınma evlerinin açılması teşvik edilmiştir. Sığınma evlerinde temelde geçici bakım ve korunma hizmeti verilmektedir (Gül vd, 2015: 698). 24 Mart 2009 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, kurulmasını takiben çalışmalarına hızla başlamış, Komisyon bünyesinde “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine İlişkin Uygulamaların İncelenmesi” üzere alt komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonlar raporlarını hazırlayarak ilgili kişilere ve birimlere göndermişlerdir. Bu raporla kadın ve erkek eşitliğinin uygulanması konusunda ve şiddete yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması konusunda önemli role sahiptir. Bu da devletin bu sorunu ciddi şekilde ele aldığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır (Tatlilioğlu, 2014: 118).

Böylelikle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın önderliğinde, TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu ve yaklaşık 237 kadın örgütünden oluşan Şiddete Son Kadın Platformu oluşturulmuş ve konuyla ilgili kamu politikasının şekillenme sürecine dahil olmuşlardır. Bu süreçte, kadın araştırma ve uygulama

merkezleri, bilim çevreleri ve feminist hukukçuların önerileri de alınarak bir kanun (8 Mart 2012 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun) hazırlanmaya çalışılmıştır (Öztürk, 2017: 5).

Kadına yönelik şiddetle ilgili politika talepleri ise şunlardır (Altunok vd, 2015: 18):

- Kadına yönelik şiddet eyleminin açık bir şekilde insan haklarına aykırı bir eylem olduğunun ifade edilmesi,
- Sadece şiddet eylemine yönelik düzenlemelere yer vermek yerine şiddetin temelini oluşturan ayrımcılık ve fiili eşitsizlik gibi konularda da düzenlemeler yapılması,
- Temel ilkeler bölümünde uluslararası sözleşmelere ve özellikle İstanbul Sözleşmesi'ne atıf yapılması,
- Sadece mağduru koruma kapsamına almak yerine şiddete tanıklık eden ve şiddete maruz kalan kadınların yakınlarını da koruma kapsamına dahil edilmesi,
- Kadın örgütlerinin şiddet ile ilgili her türlü davada müdahilliklerinin kabul edilmesi,
- Sığınaklar ve cinsel şiddet kriz merkezlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmesi,
- Tedbir kararlarının gerektiğinde süresiz verilebilmesi,
- Çocukların velayet hakkının koruma süresince, kadının talebi ile şiddet mağduru tarafından kullanılacağı, çocukların şiddet uygulayan ile kişisel ilişkisinin bu süre boyunca kaldırılacağı veya denetime tabi tutulacağı düzenlemesine yer verilmesi,
- Şiddet uygulayanların yanı sıra, şiddeti azmettirenlere ve yardım edenlere karşı da tedbir alınması ve bu kişilerin de tedbir kararına aykırılıktan ötürü cezalandırılması,

- Hâkim ve savcılar dâhil olmak üzere bu vakalarda görev alacak herkese yönelik kadının insan hakları, toplumsal cinsiyet, kadın erkek eşitliği konularını içeren eğitimler verilmesi,
- Şiddet ile ilgili yasal başvuru süreçlerinde taraflar arasında arabuluculuk ve uzlaşma girişiminde bulunulamayacağının düzenlenmesi,
- Şiddet mağdurlarının zararlarının tazmin edilmesi,
- Hakkında koruyucu tedbir kararı verilen şiddet mağduru kişilerin sosyal güvencesinin şiddet uygulayan kişiye dayandığı hallerde, gizliliği ihlal etmemek için tedbir süresi boyunca mağdur lehine ücretsiz sağlık tedbirine karar verilmesi,
- Yasanın uygulamasını etkili şekilde izleyecek ve denetleyecek Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin kurulması,
- Sadece şiddet görenin değil şiddet görenin çevresindeki kişilerin de şikayetçi olabilmesi,
- Hâkimlerin dosya üzerinden ve şiddetin yazılı olarak belgelenmesini aramaksızın, dosyanın kaydedildiği gün tedbir kararı verebilmesi istenmektedir bu düzenleme ile kadınlar maruz kaldıkları şiddeti ispatlamak zorunda kalmamaktadır

Formüle edilmiş, bazen yasa tasarısı şeklinde olabileceği gibi bazen de yeni bir oluşum yeni bir yapılanma ihtiyacı şeklinde de kendisini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet konusu ise Kadın ve Aile Bireylerinin Şiddetten Korunması Yasa Tasarısı olarak sonuçlanmıştır.

3.4. Politikanın Kanunlaşması

Politikaların uygulamaya geçmeden önceki son aşaması kanunlaşma aşamasıdır. Türkiye'nin yürütmüş olduğu kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının temelini, 17 Ocak 1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunla atılmıştır. Bu kanun Almanya'da 2002, Avusturya'da 1997 yılında aynı adla çıkmıştır (Moroğlu, 2016: 368). Esas olarak kadını şiddetten

korumak amacıyla düzenlense de “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” adıyla çıkarılmıştır. Kadın örgütlerinin yıllardır dile getirdiği sadece resmi olarak evli kadınları korumaya çalışan, evli olmayan ya da sadece dini evlilik yapmış olan kadınları kapsam dışında bırakan 4320 sayılı kanun da 2007 yılında değişiklikler yapılmasına rağmen mevcut soruna karşı eksik görülmüş, bu eksikliği gidermeye dönük 6284 Sayılı Ailenin Korunmasına ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiş ve şiddete karşı sıfır tolerans anlayışı ile hareket edilmeye başlanmıştır (Çelebi vd, 2014: 119).

6284 sayılı Kanun önemli ölçüde İstanbul Sözleşmesine dayanmaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 7 Nisan 2011 tarihinde Strazburg’da onaylanan kanun 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da “Kadına Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme” adıyla imzaya açılmıştır. Türkiye, bu sözleşmeyi ilk imzalayan devlettir. Sözleşme Türkiye tarafından 24 Kasım 2011 tarihinde kabul edilmiş, 8 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sözleşme İstanbul’da imzalandığı için İstanbul Sözleşmesi olarak adlandırılmaktadır (Canikoğlu, 2015: 365). Sözleşmenin kadına yönelik şiddetle mücadelede; önleme, koruma ve cezalandırma boyutları mevcuttur. Ayrıca devletlere özen yükümlülüğü kapsamında hareket etme zorunluluğu yüklemiştir bu zorunluluk kapsamında devlet, önleyemediği kadına yönelik şiddetten sorumlu tutulacak ve tazminat ödemek zorunda kalacaktır (Sevil vd, 2015: 612).

Sözleşme uluslararası platformda kadına şiddeti insan hakları ihlali ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunu olarak görmekte, kadın güçlendirmeye yönelik politikaları öne çıkarmaktadır. Sözleşme, kadınların sünnet edilmesi, zorla evlendirme, taciz, kürtaja zorlama ve kısırlaştırmaya zorlama gibi olguların bir suç olarak düzenlenmesini ve cezalandırılmasını öngörmektedir. Bu da devletlerin bu ciddi suçları ilk kez hukuk sistemine dahil etme zorunluluğunu getirmiştir. Şiddetle mücadelede kurumsal yapıların oluşturulması, oluşturulan kurumsal yapıların koordinasyonu ve işbirliği süreçlerinin geliştirilmesi ve düzenlenmesinin devletin organlarının asli sorumluluğu olarak belirlemekte ve buna yönelik hükümler sunmaktadır (Şen, 2018: 142-143).

Sözleşmenin devlet düzeyinden talepleri ise önleme, koruma, yargılama ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül politikaların uygulanmasını öngörmektedir. Önleme kapsamında devletlerden beklenen faaliyetler ise kadınlara yönelik şiddetin kabullenilmesine neden olan tutumların, toplumsal cinsiyet rollerinin ve klişelerin değiştirilmesi, farklı şiddet türleri ve bunların insan üzerindeki etkisi hakkında farkındalık yaratılması, eğitim müfredatına cinsiyet eşitliğini ele alan derslerin eklenmesinin yanı sıra şiddet gören kitlenin yanı sıra halka ulaşabilmek için stk, medyanın ve ilgili kurum ve kuruluşların işbirliği yapmasıdır. Koruma kapsamında ise şiddet mağduru olan kadının güven içinde olmasını sağlamakla kalmayıp mağdurlara ve çocuklarına psikolojik ve hukuki danışmanlığın yanı sıra tıbbi yardım da sağlayan özelleşmiş destek hizmetlerinin düzenlenmesi, yeterli sayıda sığınma evinin tahsis edilmesi ve günün her saati kullanılabilecek ücretsiz telefon yardım hatları sağlanmasıdır. Yargılama kapsamında ise kültürel bahaneler ile kadına şiddet olgusunun meşrulaştırılmasının önlenmesi, mağdurların soruşturma ve yargılama sürecinde özel koruma tedbirlerinden yararlanmalarının sağlanması, kolluk kuvvetlerinin yardım isteyenlere anında yardıma gidebilmelerinin ve tehlikeli müdahale etmelerine imkan sağlanmasını kapsamaktadır(Sevil vd, 2015: 612).

Bu sözleşme kapsamında yürürlüğe konulan 6284 sayılı yasa, esas itibariyle 4320 sayılı Kanunda düzenlenmiş olan koruma tedbirlerini içermektedir. Ancak, yeni yasa gerek şiddet mağdurlarının kapsamı açısından, gerek şiddetin önlenmesi, koruma kararı verilmesi ve kurumlar arası koordinasyon sağlanması açısından daha kapsamlı düzenlemiştir (Moroğlu, 2016: 375).

4320 sayılı yasadaki farklı olarak şiddetin önlenmesinde evlilik temelli birliktelik aramamakla birlikte kadını kadın olduğu için korumaktadır. Kanun; şiddete uğrayan ya da tehlikede olan kadını koruma ve şiddeti önleme çerçevesinde hazırlanıp; şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılmasını, kendisine yaklaşmasının engellenmesini, mağdurun adresinin gizlenmesini, işyerinin değiştirilmesi, kimlik ve ilgili diğer bilgilerin değiştirilmesini isteyebilip, geçici koruma (yakın koruma) talep edebilir, şiddet gören kadına barınma yerinin sağlanması, rehberlik ve danışmanlık hizmeti, geçici koruma altına alma, çocuğu varsa kreş imkanı sağlanması, geçici

velayet ve tedbir nafakası, geçici maddi yardım, oturduğu eve aile konutu şerhi konulmasını talep edebilme imkanı sunmaktadır(www.resmigazete.gov.tr).

Ayrıca şiddet uygulandığında delil ve belge aramadan derhal gerekli tedbirleri alınmasına olanak sağlamış, eğer fail tedbir kararına aykırı davranırsa derhal uygulanacak zorlama hapsi getirilmiş böylece yıllarca süren ceza yargılamasının önüne geçilmiştir. Israrlı takip kavramı da yasaya dahil edilmiştir (Sevil vd, 2015: 613).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadelede kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve kurumsal yapıların oluşturulması amacıyla Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri'nin (ŞÖNİM) açılması yasal bir zorunluluk olarak kanunda yer almış bununla birlikte kurumlar arası koordinasyon ve eğitim öngörülmüştür. İlköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulması öngörülmüştür(Şen, 2018: 143).8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 18 Ocak 2013 tarihindeyse Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği kabul edilmiştir.

Kanunların yanı sıra politikaların uygulanmasına yön veren eylem planlarından bahsedilecek olursa: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan ulusal eylem planlarında kadına yönelik şiddet konusu 2007 yılında söz edilmeye başlanmıştır. Bu tarihten sonra çıkarılan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ulusal Eylem Planı 2007 ve 2010 tarihlerini kapsamakta olup şiddet konusunu söylemsel düzeyde tartışma konusu olarak ele almıştır. O dönemde kadına şiddet sorunu aile içinde ele alınıp ailenin sağlıklı bir şekilde devamı için mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak görülmüştü. Temel hedef olarak ise; kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapılması ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak, kadının ekonomik durumunu güçlendirici faaliyet de bulunmayı, aile içinde şiddet gören kadını ve varsa çocuklarını korumaya yönelik tedbir alınması, rehabilitasyon hizmetleri düzenlemek ve bu hizmetlerin sunumunda kurum ve kuruluşlar arası işbirliği mekanizması kurmayı belirlenmiştir. 2012-2015 tarihlerini kapsayan eylem planında ise Kadına

Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı olarak çıkarılmıştır. Bir önceki eylem planının isminde geçen aile kavramı bu eylem planının isminden çıkarılmış olup şiddet konusunun salt aileye özgü bir sorun olarak görülmekten vazgeçilmiştir (Yıldız ve Yıldız, 2016: 27).

Bu eylem planında öncelikli amaç kadına uygulanan her türlü şiddetin ortadan kaybolması ve bunun için ilgili tüm tarafların uyum içinde çalışılmasını sağlamaktır. Planın hedefleri ise(www.ailevecalisma.gov.tr):

- Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayıp, kadına yönelik şiddeti ve ev içi şiddeti önlemek amacıyla yasal düzenlemeler yapıp yasanın uygulanması konusunda oluşan aksaklıkları önlemek,
- Kadına yönelik şiddeti oluşturan ve durumu pekiştiren olumsuz tutum ve davranışları ortadan kaldırmak için bu konularda toplumsal farkındalık oluşturup zihinsel dönüşümü sağlamak,
- Hem şiddet mağduru olan kadına varsa yanındaki çocuklarına hem de şiddet uygulayan kişilere yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenip uygulanması,
- Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk veya çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek üzere ilgili kurum ve kuruluşların ve ilgili sektörler arasındaki işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.

Toplumsal ihtiyaç ve gelişmeler göz önüne alınarak hazırlan 2016 – 2020 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planı 23.12.2016 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Eylem Planının etkin biçimde uygulanması kapsamında koordinasyon ve izleme süreci Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca; 3.Ulusal Eylem Planının 81 il düzeyinde daha etkin biçimde uygulanması için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları hazırlanmıştır. Mevzuat düzenlemeleri, farkındalık yaratma ve zihniyet dönüşümü, koruyucu ve önleyici hizmet sunumu ve şiddet mağdurlarının güçlenmesi, sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması, kurum ve kuruluşlar arası işbirliği ve politika geliştirme olmak üzere beş temel alanda iyileştirmelerin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (www.ailevecalisma.gov.tr)

2016-2020 arası dönemi kapsayan eylem planında kadına yönelik şiddeti önlemek için altı tane temel hedef yer almaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr):

- Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında mevzuatta düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,
- Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak,
- Şiddete uğrayan ve uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, varsa çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu ve önleyici hizmetlerin daha etkili verilmesi ve yaygınlaştırılması ile bu kişilerin sosyoekonomik olarak güçlenmelerini sağlamak,
- Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak,
- Kadına yönelik şiddetle mücadelede etkin hizmet sunumunun gerçekleştirilmesi amacıyla kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek ve politika geliştirmek.

Hazırlanan eylem planlarında dünya kadın konferanslarının CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmelerin de etkisi bulunmaktadır. Ülkemizde 2020 yılında hazırlanan Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programında kadınların eşit fırsatlardan yararlanması ve toplumsal konumunun güçlendirilmesi, ekonomik, sosyal ve kültürel etkinlik alanlarının genişletilmesine, kalkınma sürecine, iş hayatına ve karar alma mekanizmalarına daha fazla katılımlarının sağlanmasına ve kadına karşı şiddetin önlenmesine dair çalışmalara devam edilmekte olduğu belirtilmiştir (www.tccb.gov.tr).

3.5. Politikanın Uygulanması

Türkiye'nin kadına yönelik şiddetle mücadele politikasında onaylanan politikaların uygulanması kapsamında sorumluluk verilmiş olan birçok bakanlık aktif çalışmalara başlamıştır. Kadına karşı şiddetle mücadele kurumsal düzeyde kolluk, adalet, sağlık ve sosyal hizmet olmak üzere dört temel kolda düşünülebilir. Uygulama noktasında ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı rol oynamaktadır.

3.5.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

6284 Sayılı kanun ve eylem planları kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda uygulanan politikalar kapsamında da İlk Kabul Birimleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM-KOZA) kurulmuş, şiddet mağduru kadınlar ve çocukları için kadın konukevleri (kadın sığınma evleri) açılmıştır. Bunların yanı sıra 7 gün 24 saat hizmet veren “ALO 183 Aile, Kadın Çocuk ve Engelli Danışma Hattı” şiddete uğrayan ya da uğrama tehlikesi altında olan kişilere hakları ile başvuru mekanizmaları hakkında bilgi verilmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü işbirliğiyle ‘Şiddet Mağdurlarının Korunmasında Elektronik Destek Sistemi’ kapsamında Panik Butonu veya Kadın Destek uygulaması başlatılmıştır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı töre cinayetleri, aile içi şiddet, çocuk gelin ve her türlü kadın istismarına ilişkin davaya dahil olmaya başlamıştır. Bu kapsamda, mağdurlara hem hukuki desteğin yanı sıra yaşamlarını normal akışına döndürmek için maddi ve psikolojik yardım yapılmaktadır (www.kdk.gov.tr).

Önemli sosyal sorunlardan biri olarak görülen kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kadına yönelik şiddetle mücadelede önleyici ve koruyucu hizmetler sunma kapsamında birçok proje ve eğitim programı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmiştir. Projeler arasında; Şiddetle Mücadele Projesi, Şiddete Maruz Kalan Kadınların Güçlendirilmesi, Şiddetle Mücadele İçin Kadın

Konukevleri Projesi, Şiddetle Mücadele İçin Kadın Konukevleri Teknik Destek Projeleri bulunmaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr).

2012 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) bünyesinde her gün ve her saat hizmet veren Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kurulması olmuştur. Şönim’lerde koruyucu ve önleyici tedbir kararları ile zorlama hapsinin verilmesi ile ilişkili olarak veri toplanıp bilgi bankası oluşturulur. Şönimler acil bir şekilde şiddet ortamından ayrılması ve sığınacak bir yer bulması gereken kadınların, bir sığınma evine yerleştirilmeden önce kalabilecekleri ve yardım alabilecekleri ara istasyonlar gibi bir işlevi olduğu düşünülebilir. Burası, bir kadının sığınma evine yerleştirilebilme olanağı olup olmadığına, yerleştirilebilecekse hangi sığınma evine yerleştirileceğine karar verilene kadar barındığı ve acil ihtiyaçlarının karşılandığı yerler olarak tasarlanmıştır. Kimlik kartı olmayan ya da şiddet ortamından acilen kaçmak durumunda olduğu için yanına kartını alamamış olan bir kadına kimlik kartı çıkarma gibi işlevleri de bulunmaktadır (Çelebivd,2014: 122). Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, Ocak 2020 tarihi itibarıyla Türkiye genelinde tüm illerde hizmet vermektedir.

İlk kabul birimleri ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet İl Müdürlüklerine ya da ŞÖNİM’ lere başvuran ve barınma ihtiyacı bulunan şiddet mağduru kadınların iki haftaya kadar kaldığı bu süre boyunca psiko-sosyal ve ekonomik durumları hakkında gözlemlerin yapıldığı birimdir (www.resmigazete.gov.tr).

Kadın konuk evleri ise fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik istismara ya da şiddete maruz kalan kadınların şiddetten korunması, ekonomik durumunun güçlendirilmesi ve ekonomik sorunlarının çözülmesi ve psikolojik sorunları için destek sağlanır. Bu dönemde mağdur olan kadın ve varsa çocuğunun barınma ve diğer ihtiyaçları karşılanır. Kadın konukevlerinde psiko-sosyal destek hizmetlerle birlikte hukuksal destek hizmetleri için barolarla, iş ve meslek desteği için ise gerek Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı Halk Eğitim Merkezleri ile gerekse Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri ile işbirliği yapılmaktadır (www.ailevecalisma.gov.tr).

3.5.2.Adalet Bakanlığı

Diğer kurum ve kuruluşlar tarafından şiddete maruz kalan kadınlar yasal haklarından faydalanmak için adli kurumlara yönlendirilir. Adli kurumlar arasında, özellikle Cumhuriyet Başsavcılığı, Aile Mahkemeleri ve Adli Tıp Kurumu şiddetle mücadele konusunda etkin çalışan kurumlardır. 27.06. 2011 tarihinde ise Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde aile içinde kadına karşı işlenen suçları soruşturmak için Aile içi Şiddet Suçları Soruşturma Bürosu kurulmuştur (www.adalet.gov.tr).

Adalet Bakanlığı tarafından hükümlü psiko-sosyal uzmanları tarafından Öfke Kontrol Programı uygulanmaktadır. Denetimli serbestlik müdürlüklerine başvuran ya da yönlendirmesi yapılan mağdurlara Mağdur Temel Müdahale Programı, Mağdurlar İçin Psiko-Sosyal Destek Müdahale Programı, Aile İçi Şiddet Mağdurları Müdahale Programı ve Cinsel Şiddet Mağdurları Müdahale Programı aracılığıyla destek verilmektedir (Altunok vd, 2012: 30).

6284 sayılı Kanun kapsamında şiddet gören kadın doğrudan Cumhuriyet Savcılığına başvurabilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle büyükşehirlerde savcılıklar bünyesinde “Aile İçi Şiddet Suçları Soruşturma Büroları” kurulmaya başlanmıştır. Söz konusu büroların görevleri arasında; şiddete karşı işlenen suçların soruşturmalarını takip etmek ve sonuçlandırmak, 6284 sayılı Kanun kapsamında iş ve işlemleri gerçekleştirmek, koruyucu-önleyici tedbir kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasını denetleyip, takip etmek yer almaktadır. 6284 sayılı Kanun kapsamındaki başvurular, Aile Mahkemesi tarafından karara bağlanmaktadır. Şiddet mağdurları Kanun'dan yararlanmak için bir dilekçe ile Aile Mahkemesine başvurulabilmektedir. Bulunulan yerde Aile Mahkemesi yoksa Asliye Hukuk Mahkemesi yetkili ve görevli mahkemedir (Yıldız ve Yıldız, 2016: 54).

Kanunda teknik yöntemlerle takip maddesine işlerlik kazandırmak amacıyla ilki 08.03.2015, ikincisi 19.04. 2016 tarihlerinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı tarafından imzalanan “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Yönelik Pilot Uygulama İşbirliği Protokolü” kapsamında elektronik

kelepçe kilit uygulaması başlatılmıştır. 2013 yılında Ankara ve İzmir’de pilot çalışma olarak başlanmış olan uygulama şuan Ankara, Antalya, Bursa, İstanbul, İzmir, Gaziantep, Adana, Aydın, Eskişehir, Denizli, Malatya, Mersin, Samsun, Sakarya ve Trabzon olmak üzere on beş ilde uygulanmaktadır (www.adalet.gov.tr).

Mahkemelerin verdiği karar doğrultusunda, şiddet uygulayan kişinin şiddet mağduruna yaklaşmasını önlemek amacıyla başlatılan bir uygulamadır. Adalet Bakanlığı’nın Ankara’da merkez binasında bulunan izleme merkezinde elektronik kelepçe uygulamasına tabi olan kişiler, ilgili bakanlık görevlilerince izlenmektedir. Kurumlararası işbirliği kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş iki personel, Emniyet Genel Müdürlüğünden bir ve Jandarma Genel Komutanlığı’ndan bir olmak üzere dört personel, 7/24 vardiya usulüne göre çalışmaktadır. Coğrafi bilgi sistemleri üzerinden denetimli serbestlik alt yapısı kullanılarak elektronik kelepçe uygulaması yürütülmektedir (Yıldız ve Yıldız, 2016: 55-56).

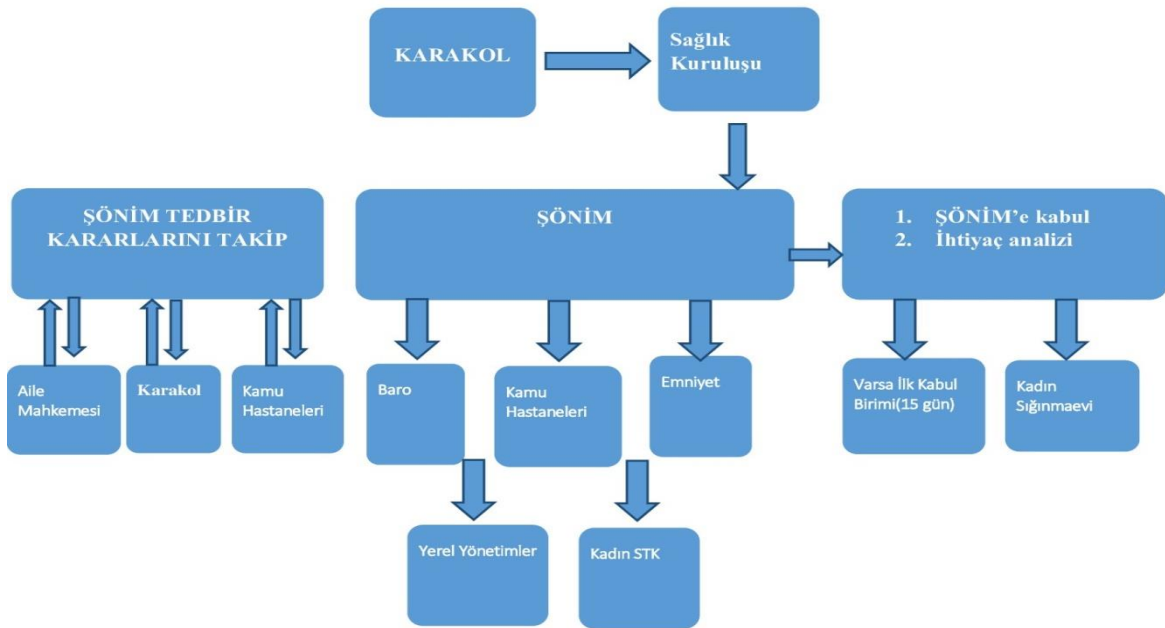
Aile hukuku dışında, hem cumhuriyet savcılarına hem aile mahkemesi hâkimlerine yönelik ya da aile mahkemesi sıfatıyla bu işe bakanlara yönelik eğitim çalışmaları mevcuttur. İki ya da üç hafta boyunca hâkim adaylarına, meslek içi eğitim kurslarıyla hâkim olarak ya da savcı olarak görev yapan kişilere ders verilmektedir (Yıldız ve Yıldız, 2016: 48).

Kadının insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve belgeler çerçevesinde Anayasa ve ilgili temel kanunlarda değişiklik yapılması kapsamında şiddet mağduru kadına yönelik önemli hak ve hizmetler öngören Mağdur Hakları Kanunu 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Adalet Bakanlığı ile Türkiye Adalet Akademisi tarafından yürütülen “Kadınların Şiddetten Korunması” başlıklı Matra Projesi kapsamında; çeşitli AB ülkelerine çalışma ziyaretleri düzenlenmiş, Türkiye’de çeşitli çalıştay ve bölgesel seminerler gerçekleştirilmiştir (Altunok vd, 2012: 33).

3.5.3.İçişleri Bakanlığı

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde, 08.12.2015 tarihi itibarıyla, 81 ilin İl Emniyet Müdürlüğünde de “Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirlikleri” kurulmuştur. 6284 sayılı Kanun kapsamında şiddete uğrayan kadın emniyet güçlerine başvurdıklarında adli soruşturma yapılması için Cumhuriyet savcılığı bilgilendirilir. Sonrasında şiddete uğrayan kadın hangi şiddet türüne maruz kaldığı ve derecesinin anlaşılması için doktora başvurulur. Cinsel şiddete uğramışsa destek için Şönim aranır. Şönim’in hukuksal, ekonomik ve psikolojik destek sağlayacağı konusunda bilgi verilir. Polnet ağı içinde kadına karşı şiddet olaylarına ilişkin kayıt formu doldurulup kadının risk düzeyi belirlenir. Bu formun sonucu hem adliyeye hem de ilgili Şönim’e gönderilir. Risk düzeyi belirlendikten sonra koruyucu ve önleyici tedbirler alınır.

Tablo 3.1. Şiddet Mağduru Kadının Başvuru Süreci ve Takibi

Kaynak: (Gül vd, 2018: 692).

Kadına uygun bir barınma yeri, geçici maddi yardım, sosyal, hukuki ve mesleki destek, şayet kadın evli ise ve varsa çocuğuna uygun barınma yeri ve kreş imkanı sağlama ve can güvenliğine dair tehlikeli bir durum varsa geçici olarak

koruma altına alınmasına ilişkin tedbir kararı mülki amirler tarafından verilebilmektedir. Şiddet mağdurları bulundukları yerdeki valilik ve kaymakamlıklara başvurarak koruyucu tedbir kararlarının alınması talebinde de bulunabilmektedir. Kolluk kuvvetlerinin şiddeti önleme ve gereken tedbirleri alma konusundaki rolü çok önemlidir. Polis ya da jandarma şiddete maruz kalan kadınların ilk başvurdukları kurumlar arasında yer almaktadır. Bunun yanı sıra, 6284 sayılı Kanun kapsamında kolluk kuvvetlerinin tedbir kararı alabilme, karar alınmasını talep edebilme, kararların yerine getirilmesini sağlama gibi çok geniş ve önemli görevleri bulunmaktadır(www.tuseb.gov.tr).

Merkezde Emniyet Genel Müdürlüğü, Asayiş Daire Başkanlığı'na bağlı Aile İçi Şiddetle Mücadele Şube Müdürlüğü, ülke çapında kadına şiddetle mücadelede mevcut hizmetlerin iyileştirilmesinden, ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinden, şiddete maruz kalan kişiler için tedbirlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili güvenlik hizmetlerinin koordinasyonundan sorumludur. Yerelde ise il ve ilçe merkezlerinde polis merkezleri mevcuttur (www.ailevecalisiya.gov.tr).

Kadına karşı şiddet olaylarına ilişkin polis tarafından yürütülen hizmetleri geliştirmek ve kurumlar arası koordinasyonu sağlamak amacıyla 11.11.2015 tarihinde 81 İl Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şube Müdürlüğü bünyesinde "Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği" kurulmuştur (www.ailevecalisiya.gov.tr).

2015 yılı itibariyle (37) İl Jandarma Komutanlığı'nda “Çocuk ve Kadın Kısım Amirliği”, (44) İl Jandarma Komutanlığı'nda “Çocuk ve Kadın Suçları İşlem Astsubaylığı” kadrosu teşkil edilmiş olup. 2019 yılında “Çocuk ve Kadın Kısım Amirlikleri 81 İl Jandarma Komutanlığı'nda kurulmuş ve 6284 sayılı Kanun kapsamında uygulamadaki sorunlar ve iyi uygulamanın nasıl yapılabileceğine ilişkin 14.500 personel eğitim almıştır (Yıldız ve Yıldız, 2016: 56).

2016 -2020 eylem planı kapsamında kadına yönelik şiddet eylemini koruyucu ve önleyici hizmet sunumu amacı kapsamında kadın destek uygulaması (kades) başlatılmıştır. Şiddete maruz kalan veya kalma ihtimali olan kadın telefonuna indireceği uygulama Kadın Acil Destek İhbar Sistemi'ne ulaşılmaktadır.

Uygulamakurulurken T.C kimlik numarasını girerek EGM serverlarından gelen aktivasyon kodu ile uygulamaya girip acil durumlarda cihaz konum bilgisini açarak bir tuşla Polis İmdat Acil Çağrı Merkezine ulaşp, yardım çağrısının yapıldığı olay yerine en yakın ekip veya devriyenin sevk edilmesiyle olaya müdahale edilebilmektedir (www.icisleri.gov.tr).

3.5.4.Sağlık Bakanlığı

2016-2020 eylem planı kapsamında şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk ya da çocuklarına, şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlama amacı kapsamında Sağlık Bakanlığı merkez teşkilatlanmasında kadına yönelik şiddetle ilgili olarak Türkiye Halk Sağlığı Kurumu, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu ve Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü – 112 Acil Sağlık Hizmetleri Daire Başkanlığı olarak hizmet sunmaktadır. İllerde Aile Sağlığı Merkezi (ASM), Toplum Sağlığı Merkezi (TSM), hastaneler kadına yönelik şiddet konusunda hizmet veren kurum ve kuruluşlardır. Şiddet mağdurlarının hastanelere geldikleri süreçte, özellikle cinsel şiddet mağdurlarına, sağlık merkezlerinde uzman kişiler tarafından destek verilmekle birlikte şiddet uygulayanlara yönelik öfke kontrolü, iyileştirme programları uygulanmaktadır (www.tuseb.gov.tr).

Ulusal eylem planı çerçevesinde kadına şiddet konusunda bilinçlendirme çalışması kapsamında personele yönelik eğitim verilmesi önemlidir. Eğitimin içeriği ise neyle mücadele edildiği nasıl mücadele edileceği ve niteliği hakkında bilgi vermektir. 2008 yılından itibaren kadına yönelik aile içi şiddet konusunda eğitici eğitimler vermeye başlanmış, 2012 yılından itibaren ise kadına yönelik şiddet konusunda eğitimler vermeye başlanmıştır (www.saglik.gov.tr).

3.5.5.Diyanet İşleri Başkanlığı

Diyanet İşleri Başkanlığının yaptığı çalışmalar önleyici çalışmalar kapsamında değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar eylem planlarındaki temel hedeflerden biri olan zihniyet dönüşümünü sağlama kapsamında toplum tarafından

şiddet konusunda farkındalık oluşturulma hedeflenmektedir. Farkındalık, doğru olmayan alışkanlıkların doğrusuyla değiştirilmesi ve hatanın telafî edilmesine yardımcı olma açısından önemli bir kavramdır. İnsan yanlış davranışlarını değiştirebilmesi için ilk önce o davranışın yanlış olduğuna inanması gerekir. İnanıldıktan sonra ise davranışın doğrusunu benimseyip alışkanlık haline getirmesi gerekir. Alışkanlık haline gelmesi için değişim gayretini tetikleme ise diyanetin önemli görevlerindendir. Diyanet İşleri Başkanlığı şiddeti bir hak ihlali olarak nitelendirip şiddet konusunda ısrarla vurguladığı mesaj“Yaratıcımıza biz Cenab-ı Hak deriz. Onu, hakkın ve hakikatin kaynağı olarak görürüz. Bu sebeple hak ihlalleri hakkın gayretine dokunan en büyük günahlardandır. Yani insan hakkı ihlali Gayretullah’a dokunur” ifadesidir. Bu mesaj çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı şiddet alışkanlığının son bulması için zihin kalıplarının keşfederek doğrularıyla değiştirerek davranışı düzeltebilme adına uygulamalarda bulunmaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2016: 58).

Bu tutum doğrultusunda Diyanet İşleri Bakanlığı; Kadına Karşı Ayrımcılık ve Şiddetin Durdurulması Projesi kapsamında zihniyet dönüşümü sağlamak amacıyla Öfke ve Şiddet Kontrolü, İslam Geleneğinde Kadın Hakları Tarihi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve CEDAW Sözleşmesi başlıklarında seminerler vermiş, toplantılar düzenlemiştir (www.diyamet.gov.tr).

3.6. Politikanın Değerlendirilmesi

Politika değerlendirilmesinin en son aşaması, yürütülen politikanın değerlendirilmesidir. Yıllar içinde kadına yönelik şiddet politikasında güncellemeler yapılarak ulaşılmak istenen hedeflere uygun hale gelmesi için çaba sarf edilmiştir. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikaları değerlendirildiğinde genellikle bakanlıkların ve politika yapıcıların kanunlara ve eylem planlarına uygun şekilde faaliyetlerini yürüttükleri görülmektedir.

Bir politikanın belirlenen hedefler doğrultusunda uygulanabilmesi için üst yönetim tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Devletin ve politika yapıcıların kadına yönelik şiddetle mücadeleye önem vermesi ve çözülmesi gereken önemli bir

sorun olarak görmesi amaç ve hedefler doğrultusunda politikanın uygulanması yönünde olumlu rol oynamaktadır.

Bakanlıklar tarafından verilen kadına yönelik şiddetle mücadele eğitimlerine katılan katılımcı sayısındaki artış, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kapsamında faaliyetini sürdüren ŞÖNİM ve kadın sığınma evlerinin sayısındaki ve hizmet kalitesindeki artış, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı kurumlarının bilinçlendirme eğitimlerinde ulaştığı kişi sayısındaki artış buna kanıt gösterilebilir.

6284 sayılı Kanunda, ulusal ve uluslararası mevzuat kapsamında, verilecek destek ve hizmetlerin şekilleneceği, özellikle mağdurlara yönelik destek ve hizmetlerde etkili ve süratli olunacağı belirtilmektedir. Çok aktörlü çözüm noktasında kurumlar arası koordinasyon ve eğitim öngörülmektedir. Ayrıca kanunda koruyucu ve önleyici tedbir kararlara yer verilmesi, zorlama hapis gibi uygulamaların yanı sıra geçici maddi yardım yapılması, ilköğretim ve ortaöğretim müfredatına, kadının insan hakları ve kadın erkek eşitliği konusunda eğitime yönelik dersler konulması, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması hedeflenmiştir (Çalı, 2012: 20).

Bu hedeflerin genel olarak yerine getirildiği görülmektedir. Fakat Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından başlangıçta 14 ilde pilot uygulama olarak açılan ve daha sonra 81 ilde yaygınlaştırılan Şönimler'de ve kadın sığınma evlerinde her türlü şiddete maruz kalanlar; fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet mağdurlarının aynı yerde kalması hizmet sunumunda ve etkinliğinde sorun oluşturabilmektedir. Özgün ihtiyaçlara uygun hizmet sunulmasına engel teşkil etmektedir (Gül vd, 2015: 701).

Önleyici ve koruyucu politikalar kapsamında bakıldığında ise korumaya yönelik politikalarda da niceliksel anlamda somut verilere ulaşılabilirken önleyici politikalarda daha genel ifadelerin bulunduğu görülmektedir. 6284 sayılı kanun kapsamında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre 2012-2016 yılları arasında koruyucu tedbir kararı verilen kadın sayısı

69. 953 iken 2016 – 2020 yılları arasında 70. 453'tür. 2012 yılı içinde 31 bin 38 kadınla ilgili koruma kararı çıkarken 2018 yılına gelindiğinde bir yıl içinde koruma kararı alan kadın sayısı 83 bin 987 kişidir(www.ailevecalisi.gov.tr).

Mahkeme kararı sonucunda gerçekleştirilen kimlik değişimi sonucunda yeni kimliğe sahip olan kadınların şiddet gördükleri kişi tarafından tekrar izlerine ulaşamadığı vurgulanmıştır. Bu durum şiddetten korunmak isteyen kadınların en üst düzeyde koruma almak durumunda kaldıklarının bir göstergesidir (Şen, 2018: 149).

Kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının uygulanmasında halkı bilinçlendirmek için kitapçıklar ve broşürler hazırlanmış medya aktif şekilde kullanılıp kamu spotlarıyla halkın bilgi düzeyi artırılmıştır. Kitapçıklarda ve broşürlerde hangi davranışların şiddet kapsamında değerlendirileceği konusunda bilgi verilmiş, böyle bir davranışa maruz kalma riskinin olduğu durumda ve maruz kalındığında neler yapılması gerektiği net bir şekilde ifade edilmiştir.

Şiddetin önlenmesi noktasında; hukuk alanında uygulanan; 6284 sayılı Kanun ve İstanbul Sözleşmesinde gerekli önlemlerin alınması önemlidir ancak tek başına yeterli değildir. Bunlara ek olarak kadına yönelik şiddetle mücadelede etkili adımlar atmak için oluşturulan kurumsal yapılar ve kurumlar tek başına hizmet sunmayıp kurumlar arası koordinasyon sağlanıp kurumsal işbirliği çerçevesinde hareket edilmesi ve buna yönelik projeler ve uygulamaların artırılması sorunun çözümüne önemli katkılar sağlayacağından bu tür faaliyetler artırılmalıdır.

Bu tür uygulamalardan biri olan elektronik kelepçe uygulaması ile şiddet uygulayan birey ve kadın arasındaki mesafe korunarak şiddet uygulanmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. 24 Mart 2018 tarihinde uygulanmaya başlayan Kadın Destek Uygulaması (KADES) ile de akıllı telefona indirilen bu uygulama ile merkeze alarm düştüğünü ve alarmın geldiği yere ekip sevk edildiğini ve böylece 8 bin kadının tehlikeden kurtarıldığı ifade edilmiştir. Bu tür uygulamaların yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bir politikanın istenilen amaca ulaşıp ulaşmadığını anlamak için politika hakkında doğru verilerin zamanında elde edilmesi gerekmektedir (Anderson, 2003: 57). Ülkemizde kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının analizi hakkındaki

Çalışmaların azlığı ve kadına şiddet konusunu ölçen çalışmalarda belirli bir standardın olmaması ve düzenli olarak bu çalışmaların tekrarlanmaması, uygulanan politikanın amaçlara ne derecede ulaştığının belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca uygulanan politikaların genel olarak şiddet gören kadınları korumaya yönelik olması şiddet uygulayan tarafı bu eylemden vazgeçirmeye dönük politikaların sınırlı kalması başka bir sorundur.

SONUÇ

Bu çalışmada, Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele politikası süreç analizi modeliyle çözümlenmiştir. Süreç modeli analizi geçmiş zamanlarda altılı ya da yedili aşamalara ayrılıp analiz edilse de bu çalışmada sorunun tanımlanması ve gündeme gelmesi, formüle edilmesi, formüle edilen politikanın kanunlaşması, kanunlaşan politikanın uygulanması ve son olarak da uygulanan politikanın değerlendirilmesini kapsayan beş aşama şeklinde analiz edilmiştir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının analizi yapılırken ilk olarak kamu politikası tanımlanıp gündeme geliş aşaması ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Herhangi bir sorunun toplumsal bir sorun olmaktan çıkıp kamusal bir sorun haline gelmesinde birçok aktör etkili olmaktadır. Bu aktörler ise ulusal ve uluslar arası aktörler olarak ikiye ayrılır. Ulusal aktörler ise resmi ve gayri resmi aktörleri kapsamaktadır. Resmi aktörleri ise yasama, yürütme ve yargı organları oluşturmaktadır. Gayri resmi aktörler ise siyasi partiler, vatandaşlar, medya, baskı grupları, düşünce kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Kadına yönelik şiddet konusunun kamu gündemine gelmesi konusunda kadın haklarını savunan sivil toplum örgütlerinin ciddi manada çabasının olmasına rağmen siyasi karşılık bulunamamış Uluslar arası aktörlerden biri olan Birleşmiş Milletlerin baskısı ile kadına yönelik şiddet konusu politika gündemine taşınmıştır.

Süreç modeli analizinin ikinci aşaması formüle ediliş evresidir. Bu evre bir sorunun gündeme taşındıktan sonra bu sorunu çözebilmek için ne yapılması gerektiği, soruna yönelik alternatif çözümlerin tartışıldığı ve politikaya yönelik tekliflerin değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu aşamada politik güçlerle birlikte vatandaşlar, medya, sivil toplum kuruluşları, düşünce kuruluşları vb. aktörlerle birlikte uluslar arası aktörlerde yer almaktadır. Bu aşamaya katılan aktörlerin fazlalığı demokratik bir devlet için önemli bir unsurdur. Bu yüzden formüle ediliş aşamasında birçok farklı aktörün görüşüne başvurulmalıdır. Oluşturulmak istenen kamu politikasının formülasyonu için yeterince süre tanınmalı, sempozyum, çalıştaylar ve paneller düzenlenmeli ve gerekirse kamuoyu yoklamalarına başvurulmalıdır. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının formülasyon

aşaması ise 2000’li yıllara kadar kadına uygulanan şiddeti aile içinde sonlandırmak için çalışmalar yapıp şiddeti aile içinde bir sorun olarak görüp azaltmak ve önlemek için politika formülasyonu gerçekleştirilmiştir. 2000’li yıllardan sonra ise kadına yönelik şiddet sorunu aile içinde gerçekleşen bir sorun olmaktan çıkarılıp kadına karşı herhangi bir birey tarafından kadına uygulanan şiddeti ortadan kaldırmak için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın önderliğinde TBMM Kadın-Erkek Eşitliği komisyonu ve yaklaşık 237 kadın örgütünün bir araya gelerek oluşturduğu Şiddete Son Kadın Platformu kamu politikasının şekillenme sürecine dahil olmuştur. Bu süreçte kadın araştırma ve uygulama merkezleri, bilim çevresi ve feminist hukukçularında önerileri alınmıştır.

Süreç modeli analizinin üçüncü aşaması kanunlaştırma aşamasıdır. Formüle edilen kamu politikası yasama organı tarafından kanunlaştırılmaktadır. Kanunlaştırılma aşamasında ise hangi partiden olursa olsun milletvekilleri aktif rol oynamalı ve bu sürecin gerçekleşmesini ise halk kitle iletişim araçlarından takip edebilmelidir. Türkiye’nin yürütmüş olduğu kadına yönelik şiddetle mücadele politikasının temeli 17.01.1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun oluşturmıştır. Sadece evli olan kadınları şiddetten korumaya yönelik hazırlanmış olan bu kanun 2007 yılında değiştirilmiş olmasına rağmen mevcut sorunu çözme noktasında eksik görülmüş ve 08.03.2012 tarihinde 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir. Bu kanun ise önemli ölçüde İstanbul Sözleşmesine dayanmaktadır. Bu sözleşmeyi ise Türkiye 24.11.2011 tarihinde kabul etmiştir. Sözleşme toplumsal cinsiyet ayrımının tanımını yapan ilk uluslar arası anlaşma olmakla birlikte kadınların sünnet edilmesi, zorla evlendirme, taciz, kürtaja zorlama ve kısırlaştırmaya zorlama gibi olguların bir suç olarak düzenlenmesini ve ilk kez bu suçların sözleşmeyi imzalayan ülkelerin hukuk sistemine dahil etme zorunluluğunu getirmiştir.

Sözleşmenin devlet düzeyinden talepleri ise kadına yönelik şiddeti önleme, koruma, yargılama ve kadına karşı şiddete karşı bütüncül politikaların uygulanmasını öngörmektedir. Sözleşme devletlere önleyemediği kadına yönelik şiddet olaylarına karşı tazminat yükümlülüğü getirmektedir. Bunun yanı sıra şiddet mağduru olan

kadının şiddet gördüğünün delili olmaksızın müdahale edilebilmesini, mesai saatleri dışında da yirmi dört saat boyunca şiddet gören kadını koruma yükümlülüğü getirmekte, kadına karşı uygulanan her türlü şiddeti önlemek, kovuşturmak ve ortadan kaldırmayı amaçlayarak uluslararası işbirliğini yaygınlaştırmayı içermekle birlikte ulusal alanda kurum ve kuruluşların işbirliği içinde olmasını öngörmektedir.

Sözleşmeye ait hükümlerin ne ölçüde uygulandığının değerlendirilebilmesi için bir izleme mekanizması bulunmaktadır. Bu mekanizmayı bağımsız uzmanların oluşturduğu kadınlara yönelik şiddetle ve ev içi şiddetle mücadele konusunda uzmanlar grubu ve sözleşmeye taraf olan temsilcilerinin oluşturduğu taraflar komitesi olmak üzere iki başlıdır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun şiddetin önlenmesinde evlilik temelli birliktelik aramamakla birlikte kadını kadın olduğu için korumaktadır. Şiddet mağduru olan kadına birtakım haklar sunmaktadır. Bu haklar ise şiddet gören veya tehdit edilen kadın geçici koruma talep edebilmesi, sığınak talep edebilmesi, şiddet uygulayan kişinin evden uzaklaştırılmasının istenebilmesi ve adresini gizleyebilmesinin yanı sıra kimlik ve diğer bilgilerinin de değiştirilmesini isteyebilmekte, geçici velayet ve tedbir nafakası, geçici maddi yardım, oturduğu eve aile konutu şerhi konulmasını talep edebilmektedir. 6284 sayılı kanun kadına yönelik şiddeti önlemek için oluşturulan önleyici ve korucu tedbirlerin alınması noktasında İstanbul Sözleşmesi ile birebir aynı olmasa da paralellik bulunmaktadır. Fakat şiddetin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilişkisi konusunda herhangi bir düzenleme yoktur.

Kanunların yanı sıra kamu politikasına yön veren eylem planları yapılmıştır. İlk olarak 2007 yılında yapılmıştır. Bu zamana kadar üç tane eylem planı yapılmıştır. 2007 yılında yapılan eylem planı 2007 yılı ile 2010 yılları arasını kapsamaktadır. Diğerleri 2012-2015 yılları ve 2016-2020 yılları arasındaki dönemleri kapsamaktadır. Eylem planları genel olarak: mevzuat düzenlemesi, koruyucu ve önleyici hizmet sunumu, sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanması, kurum ve kuruluşlara arası işbirliğini geliştirerek politika oluşturma, toplumsal farkındalık yaratarak zihniyet dönüşümü sağlamak üzere toplam beş alanda iyileştirilmenin gerçekleştirilmesini hedeflemektedir.

Süreç modeli analizinin dördüncü aşaması uygulama aşamasıdır. Kanunlaşan politikanın yürütülmesi amacıyla planlanan faaliyetlerin ilgili aktörlerce faaliyete geçerek yürütüldüğü aşamadır. Uygulama aşaması literatürde bahsedilirken farklı perspektiflerde ortaya konmuştur. Bunlar yukarıdan aşağıya uygulama modeli, aşağıdan yukarıya uygulama modeli ve melez model olarak üç gruba ayrılır. Yukardan aşağıya uygulama model net politikalar üretilip ve uygulanan politikayı kontrol etmeye büyük önem verirken aşağıdan yukarı uygulama modelinde ise ademi merkeziyetçi bir çözüm arayışı içinde ve politikanın uygulama noktasında katılımcı bir bakış açısı vardır. Bu iki modelden daha sonra ortaya çıkan melez uygulama modelinde ise süreci uygulayan sadece üst ya da alt kesime odaklanmayıp her aktörün önem derecesine göre değerlendirme yapmaktadır.

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ise melez uygulama modeline göre değerlendirilmiştir. Uygulama noktasında Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı aktif rol almaktadır.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun ve eylem planları kapsamında yürütmüş olduğu faaliyetler: ŞÖNİM (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri) kurma, Alo 183 hattı 7/24 hizmet verilmesini sağlama, kadın sığınma evlerinin sayısını artırma, elektronik destek sistemli panik butonu uygulaması yapılmıştır.

Adalet Bakanlığı, kanun kapsamında yürütmüş olduğu uygulamalara bakıldığında şiddet mağdurlarının mahkeme ortamında olmadan ifadelerinin alınabilmesi için 03.04.2017 tarihinde “adli görüşme odaları” kuruldu. Bunun yanı sıra Cinsel Şiddet Mağdurları Müdahale Programı, Öfke Kontrol Programı, Aile İçi Şiddet Mağdurları Koruma Programı, elektronik kelepçe uygulaması ve Mağdur Hakları Kanunu çıkarılmıştır.

İçişleri Bakanlığı, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun eylem planları kapsamında yürütmüş olduğu uygulamalar ise kadına yönelik şiddet eylemine karşı koruyucu ve önleyici hizmet sunmaya yöneliktir. Bu amaç doğrultusunda ise 27.06.2012 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde aile içinde kadına

karşı işlenen suçları soruşturmak için Aile içi Şiddet Suçları Soruşturma bürosu kurulmuş, 2015 yılında Aile İç ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Büro Amirliği kurulmuş, 2019 yılında Çocuk ve Kadın Kısım Amirlikleri kurulmuş, Kades uygulaması başlatılmıştır.

Sağlık Bakanlığı'nın yapmış olduğu faaliyetler ise eylem planlarında belirtilen sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasına yönelik olup şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmeti düzenlenmesi ve uygulanmasına yöneliktir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yürütmüş olduğu faaliyetler ise önleyici çalışmalar kapsamında değerlendirilmektedir. Yapılan çalışmalar eylem planlarındaki ana hedeflerden biri olan zihniyet dönüşümünün sağlanmasına yöneliktir.

Tüm bakanlıklar ve Diyanet İşleri Başkanlığı kanunlaşan politikanın uygulanması kapsamında kadına şiddet konusunda bilinçlendirme çalışmaları kapsamında personeline eğitim vermekte, seminer ve toplantılar düzenlenmektedir.

Süreç modeli analizinin son aşaması değerlendirme aşamasıdır. Yürütülen politikanın amacına ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirildiği bu değerlendirme sonucuna göre ise yürütülen politikanın devam edip etmeyeceğine ya da etkisinin azaltılıp ya da artırılmasına karar verildiği aşamadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele politikası değerlendirildiğinde ise kurumlar arası işbirliğine dönük projelerin artırılması, toplumsal farkındalık yaratılıp zihniyet dönüşümünün sağlanması bu zihniyet dönüşümünün kurumların kendi personelinin yanı sıra halkı da sürece dahil etmesi, elektronik destek sistemli uygulamaların artırılması, aile içinde gerçekleşen kadına yönelik şiddeti önleyebilmek için ise rehabilitasyon ve destek hizmetlerinin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR**, Osman Kürşat ve Elvettin Akman; “Türkiye’de Kamu Personel Politikalarının Süreç Modeli Çerçevesinde Analizi”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 11, Sayı 11, 2019, ss.203-217.
- AFŞAR**, Selda; “Türkiye’ de Şiddetin Kadın Yüzü”, **Sosyoloji Konferansları**, 2015, ss. 715- 753.
- AKDOĞAN**, Argun; **Gündem Belirleme**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı,Kamu Politikası Kuram ve Uygulama 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.
- AKGÜL**, Arif ve Alican Kaptı; “Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi”, **Yerelde Küresele Sınırlaşan Suçlar Dergisi**, 2010, ss. 75- 98.
- AKINCI**, Berat; “Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturma Sürecinde Yeni Aktör: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları”, **Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi**, Cilt 9, Sayı 16, 2018, ss.2130- 2146.
- AKKAŞ**, İbrahimve Zeki Uyanık,“Kadına Yönelik Şiddet”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, Cilt, 6, Sayı 1, 2016, ss. 32- 42.
- AKKAŞ**, İbrahim; “Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”,**Ekev Akademi Dergisi**, ICOAEF Özel Sayısı, 2019, ss. 97- 118.
- AKMAN**, Elvettin; **Kamu Politikası**, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2019a.
- AKMAN**, Elvettin; “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Kamu Politikası Aktörleri”, **Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Cilt 15, Sayı 1, 2019, ss. 35- 54.
- ALTINAY**, Ayşegül ve Yeşim Arat; **Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet**, 1. Baskı, İstanbul,2007
- ALTIPARMAK**, İpek Beyza; “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği”, **International Journal of Social Science**, Sayı 36, 2019, ss. 449 – 464.
- ALTUNOK**, Hatice, Hakan Aydın, Fatma Gül Gedikkaya; “Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Politikasında Çıktılar Üzerine Bir Değerlendirme”, **Yasama Dergisi**, Sayı 30, 2015, ss. 1 – 17.
- ANDERSON**, James; **Public Policymaking**, Seventh Edition, Elm Street Publishing Services, Wadsworth, Boston, 2003.
- ARAP**, İbrahim ve Veysel Erat; “Bir Kamu Politikasının Analizi: Türkiye’de Geçici Köy Koruculuğu”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt 39, Sayı 4, 2015, ss.73-108.
- ARAS**, Gökşen; **Kadın ve Kadın Algısı**, M. Korkmaz, E.Demiray, Ü. Sevil vd (Editörler), **Dünyada ve Türkiye’ de Kadın ve Şiddet**, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015.

- ARIKOĞLU**, Cemile; “TBMM’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Tarihi”, **Leges Siyaset Bilimi Dergisi**, Sayı 1, 2016, ss. 1- 21.
- ARTUN**, İpek; “Masallar ve Toplumsal Cinsiyet: Kadın Kimliğinin Ataerkil Söylemlerle Yeniden Yapılandırılması”, <http://iletisim.ieu.edu.tr/karine/>?, 2012, (Erişim Tarihi:1.03.2020).
- ATABEK**, Nejdett “ Gündem Belirleme Yaklaşımı”, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, Sayı 7,1998, ss. 155 – 174.
- AVCI**, Müşerref; “Osmanlı Devleti’nde Kadın Hakları Ve Kadın Haklarının Gelişimi İçin Mücadele Eden Öncü Kadınlar”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 55, 2016, ss. 225- 254.
- AYAN**, Sezer; “Şiddet ve Fanatizm”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 2, 2006, ss.191- 209.
- BABAOĞLU**, Cenay ve Elvettin Akman; **Kamu Politikası Analizi Türkiye Uygulamaları**, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018.
- BABAOĞLU**, Cenay: “Kamu Politikası Analizine Yönelik Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve”, **Yönetim Bilimleri Dergisi**, 2017, ss.511-532
- BALKIZ**, Neval Oğan;“Toplumsal Cinsiyet Kurgusu, Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk”,<http://bianet.org/bianet/kadin/162865-toplumsal-cinsiyetkurgusu-kadina-yonelik-siddet-ve-hukuk> ,2015, (Erişim Tarihi:1.03.2020).
- BERKTAY**, Fatmagül; “Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye”, **Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları**, 2004, ss.1- 31.
- BİÇER**, Mustafa ve H. Hakan Yılmaz; “Parlamentonun Kamu Politikası Oluşturma ve Planlama Sürecindeki Konumunun Yeni Kamu Mali Yönetim Sistemi Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yasama Dergisi**, Sayı 13, 2009, ss. 45-84.
- BİNGÖL**, Orhan; “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”, **KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, ss. 108-114.
- BİRKLAND**, Thomas; **An Introduction to the Policy Process Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making**, Third Edition, Taylor and Francis Group, London and New York, 2010.
- BORA**, Aksu; “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık”, **Çok Boyutlu Yaklaşımlar Dergisi**, 2014, ss. 1 -14.
- BOYACIOĞLU**, İnci; “Dünden Bugüne Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet ve Ulusal Kadın Çalışmaları: Psikolojik Araştırmalara Davet”, **Türk Psikoloji Yazıları**, Sayı 19, 2015, ss. 126 -145 .
- BRAUD**, Philippe; **Siyaset Sosyolojisi**, 1. Baskı, İmaj Kitapevi, Ankara, 2017.
- BULUT**, Yakup, Soner Akın, Ömer Fuad Kahraman, “Kamu Politikalarının Oluşturulmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi”, **Strategic Public Management Journal**, Cilt 3, Sayı 6, 2017, ss. 24- 36.

- CAHN**, Mathew Alan; **İnstitutional and Noninstitutional Actors in the Policy Process**, T. Stella ve M. A. Cahn (Ed), Public Policy: The Essential Readings, First Edition, Pearson College Division, London, 1995.
- CANİKOĞLU**, Seher; “Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesine Dair Ulusal ve Uluslararası Mevzuat”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 3, 2015, ss. 357 – 378.
- CURRAN**, Laura; “Sexual violence in theera of suffrage ands egregation”, **Afillia – Journal of Women and Social Work**, Number 10, Vol 20, 2014, ss. 163- 169.
- ÇALI**, Hasan Hüseyin; “Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 16, Sayı 2, 2012, ss. 1-25.
- ÇELEBİ**, Elif, Didem Havlioğlu, Ebru Kayaalp; **Sınır Bilgisi Siyasal İktidar, Toplumsal Mekan ve Kadına Yönelik Şiddet**, 1. Baskı, Ayizi Yayınlar, Ankara, 2014.
- ÇELİK**, Süleyman; “Kamu Politikası Analizinde Doğrusal Modelin Yetersizliği: Karmaşık Bir Model Önerisi”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2010, ss. 217-234.
- ÇETİN**, İhsan; “Bir Bataklik Olarak Namusun Temizlenmesi Mefhumu”, **Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu**, 2012,ss. 5-12.
- ÇEVİK**, Hasan Hüseyin ve Süleyman Demirci; **Kamu Politikası Kavramlar, Aktörler, Süreç, Modeller, Analiz, Karar Verme**, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.
- ÇEVİK**, Hasan Hüseyin; “Kamu Politikaları Analizi Çalışmaları Üzerine Türkiye Açısından Bir Değerlendirme”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 31, Sayı 2, Haziran 1998, ss. 103-112.
- DEEGAN**, Jason; “An Evaluation Of BothThe ‘Rational’ and The ‘Incremental’ Approaches To Policy-Making”, **Jornal of Public Policy**, Volume 2, Number 3, 2017, pp. 1- 9.
- Demir**, Fatih; “Kamu Politikası ve Politika Analizi Çalışmalarının Teorik Çerçevesi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 30, 2011, ss. 107- 119.
- DEMİR**, Fatih; **Kamu Politikası Sürecinde Müzakerenin Rolü ve Sürecin Demokratikleştirilmesi**, A. Kaptı (Editör), Kamu Politika Süreci, Seçkin Yayınları, Ankara, 2011.
- DEMİR**, Fatih; **Kamu Politikasına Giriş**, 1. Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2018.
- DEMİRHAN**, Yılmaz; **Kamu Politikaları: Kavramsal ve Kuramsal Bir Çerçeve**, S. Aslan ve Y. Demirhan (Editörler), Türk Siyasi Hayatında Ak Parti Dönemi, 1. Baskı, Ekin Basın Yayım Dağıtım, Bursa, 2016.
- DEMİRKAYA**, Yüksel; **Kamu Yönetiminde Değişim**, 1. Baskı, Hiper Yayıncılık, İstanbul, 2018.

- DEMİRTÜRK, Nurdan;** “Kadına Yönelik Aile İçi Fiziksel Şiddet”, https://www.researchgate.net/publication/265964552_Kadina_Yonelik_Aile_Ici_FizikselSiddet, 2014,(Erişim Tarihi:11.04.2020).
- DİLAVEROĞLU, Arzu;** “Kamu Politika Sürecinin Politik Çevre Bağlamında Değerlendirilmesi”, **İşletme ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2,2017, ss.37- 51.
- DİLEKÇİ, Nuri;**“Farklı Kamu Yönetimi Örneklerinde Politika Analizi Deneyimleri”, **Yasama Dergisi**, Sayı 29, 2015, ss.109 -127.
- DURNA,Tuncay;**“KamuPolitikasıAktörüOlarakDüşünceKuruluşlarıveDeğişenRolleri”,**UluslararasıİktisadiveİdariİncelemelerDergisi**, Sayı 25, 2019, ss. 199- 214.
- DYE, Thomas R.;****Understanding Public Policy**, Fourteenth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs New Jersey, 2013.
- EDİZ, Ayşe ve Şenol Altan,** “ Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması”,**TBB Dergisi**, Özel Sayı,2017 ss. 397- 409.
- ERAT, Veysel ve Yakup Özkaya;** “Kamu Politikalarında Yasalaştırma Süreci: 6360 Sayılı Yasa Üzerinden Bir İnceleme”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 32, Sayı 2, 2017, ss. 263- 288.
- ERBAY, Hüral;** “ Tarihsel Süreçte Dünyada Ve Türk Toplumunda Kadın Algısı Ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”, **Ege Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2019, ss. 1 – 25.
- EREN, Veysel ve Ömer Fuad Kahraman;** **Kamu Politikası Perspektifinden Cumhurbaşkanlığı ve Parlamenter Sistem Karşılaştırması: Aktörler, Süreçler ve Sonuçlar**, Y. Demirkaya (Editör), Kamu Yönetiminde Değişim, 1. Baskı, Hiper Yayıncılık, İstanbul, 2018.
- EREN, Veysel;** **Kamu Politikası**, Ö. Kutlu(Editör), Siyaset Bilimine Giriş, 1. Baskı, Lisans Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ERİŞGİN, Özlem;** “Roma Toplumunda Kadının Konumu”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2013, ss. 1 – 31.
- EROĞLU, Hacer Tuğba;** “Türkiye’de Kamu Politikası Oluşturulmasında Uluslararası Aktörlerin Rolü”, **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.
- ERTÜRK, Yakın;** **Sınır Tanımayan Şiddet Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu**, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul, 2015.
- ERYILMAZ, Bilal;** **Bürokrasi ve Siyaset: Bürokratik Devletten Etkin Yönetime** 7. Baskı. Alfa Yayınları, İstanbul, 2016.
- EŞKİNAT, Rana;** “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 37, 2013, ss. 289 – 302.
- FRAİM, Nalan Linda;** “Kadına Karşı Fiziksel Şiddetin Biyopsikososyal Sonuçları”, **Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu**, 2012, ss. 1- 5.

- GENÇ**, Elif; **Kamu Politikasında Değerlendirme**, R.Şengül (Editör), Kamu Politikası, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2018
- GİLROY**, Paula ve Lynne Carroll; “Woman to Woman Sexual Violence”, **Woman and Therapy Journal**, Number 32, 2009, pp. 423- 435.
- GÖÇOĞLU**, Volkan ve Mehmet Devrim Aydın; “Rasyonel Kamu Politikası Analizi Perspektifinden Türkiye’deki İklim Değişikliği Politikaları”, **Alternatif Politika Dergisi**, Cilt 10, Sayı 2, 2018, ss. 210 – 230.
- GÖKKAYA**, Veda Bilican; “Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 12, Sayı 2, 2011, ss. 101- 112.
- GÜL**, Hüseyin “ Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri”, **Yasama Dergisi**, Sayı 29, 2015, ss.1 – 27.
- GÜL**, Songül Sallan, Ayşe Alican Şen, Bülent Şen; **Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele Politikaları: Şönim Modeli**, C. Babaoğlu ve E. Akman (Editörler), Kamu Politikası Analizi Türkiye Uygulamaları, 1. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2018.
- GÜL**, Songül ve Ayşe Alican Şen; “Türkiye’de Aile içi Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınma evleri ve Sığınma evlerinin Unutulan Yüzü: Çocuklar”, **Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu**, 2012, ss. 630- 643.
- GÜLEÇ**, Hüseyin, Mürüvvet Topaloğlu, Demet Ünsal vd; “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi**, Özel Sayı, 2012, ss.112- 132
- GÜNAL**, Cihan Necmi; **Kamu Politikasında Karar Alma**, R.Şengül (Editör), Kamu Politikası, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2018
- GÜNAY**, Gülay, Aybala Aksoy, Özgün Bener; “ Dünyada Kadın Sorunları”, 2016 https://www.researchgate.net/publication/321457903_Dunyada_kadin_sorunlari(Erişim Tarihi:1.04.2020).
- GÜRCÜOĞLU**, Sinan; “Milli Eğitim Bakanlığı Sözleşmeli Öğretmenlik Uygulamasının Kamu Politikası Açısından Değerlendirilmesi”, **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt 19, Sayı 37, 2019, ss. 26 -48.
- GÜRER**, Cüneyt, Arif Akgül, Hamza Tosun; “Kamu Politikalarının Yayılımı: Kuramsal Bir İnceleme”, **International Journal of Economic and Administrative Studies**, Sayı 16, 2016, ss. 23 – 44.
- GÜRHAN**, Nazife ; “Toplumsal Cinsiyet ve Din”, **e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, Sayı 4, 2010, ss.58 – 80.
- GÜRKAN**, Özlem Gürkan ve Fatma Coşar; “Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri”, **Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi**, Cilt 2, Sayı 3, 2009, ss. 124- 130.
- HARCAR**, Tijen, Özlem Çakır, Olca Sürgevil vd; “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, **Toplum ve Demokrasi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 4, 2008, ss. 51-70.

- HEYWOOD, Andrew; Siyaset**, 20. Baskı, Felix Kitapevi, Ankara, 2019.
- İNCE, Merve ve Ayten Zara Page; “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”**, Türk Psikoloji Yazıları, Cilt 11, Sayı 22, 2008, ss. 81- 94.
- JANN Werner and Kai Wegrich; Theories of the Policy Cycle**, F. Fischer, Gerald J. Miller, M. Sidney (Edit), Handbook of Public Policy Analysis, Theory, Politics, and Methods, First Edition, CRC Press, Boca Raton, 2006.
- KAPTI, Alican ve Ali Erkan Alaç; Kamu Politikasında Uygulama Aşaması**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, Kamu Politikası Kuram ve Uygulama 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.
- KARAARSLAN, Derya; “Antik Yunanda Kadın Olmak”**, Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2005, ss. 159 – 174.
- KARAL, Dilek ve Elvan Aydemir; Türkiye’ de Kadına Yönelik Şiddet**, 1. Baskı, Usak Yayınevi, Ankara, 2012.
- KARAYEL, Hümeysra; “Kadına Yönelik Şiddet”**, İnsamer Dergisi, 2019, ss. 1- 10.
- KARTA, Nurullah; İlk Çağlardan Günümüze Kadının Konumu**, M. Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil vd (Editörler), Dünyada ve Türkiye’ de Kadın ve Şiddet, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015.
- KAYGUSUZ, Canani ve Melek Kalkan; “Kadına Yönelik Şiddete Psikoloji İçinden Bakmak”**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, 2012, ss. 84- 92.
- KESER, Ahmet ve Cumali Özbek; “Suriyeli Çocukların Türkiye’deki Ulusal Eğitim Sistemine Uyumu Üzerine Kamu Politikası Analizi”**, İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 36, 2018, ss. 105- 131.
- KESKİN, Ömer; “Kadına Yönelik Psikolojik Şiddetin Boyutlarının Belirlenmesi ve Değişken Durumlara Göre Değerlendirilmesi Rize İl Örneği”**, Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, 2012, ss. 92- 103.
- KILIÇ, Gülden; “Kadın Akademisyenlerin Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet Algısı: Düzce Üniversitesi Örneği”**, Muhakeme Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2019, ss. 1 -33.
- KOCACIK, Faruk ve Mustafa Çağlayandereli; “Ailede kadına yönelik şiddet: Denizli ili örneği”**, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, 2005, ss. 25- 45.
- KORKMAZ, Murat; Kadının Çalışma Hayatı İçindeki Yeri ve Önemi**, M. Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil vd (Editörler), Dünyada ve Türkiye’ de Kadın ve Şiddet, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015.
- KÖSE, Aslı ve Ayşe Beşer; “Kadının değiştirilebilir yazgısı “Şiddet”**, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt 10, Sayı 4, 2007, ss. 114 - 121.
- KÖSEOĞLU, Özer; Kamu Politikası Sürecinde Karar Verme Modelleri**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet Zahid Sobacı, Kamu Politikası Kuram ve Uygulama, 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.

- KULAÇ**, Onur ve Hüseyin Serhan Çalhan; “Bir Kamu Politikası Süreci Analizi: Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Yurtdışı Lisansüstü Bursları”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 10, 2013, ss. 205-225.
- MAATLAND**, Richard; “Synthesizing the Implementation Literature: The Ambiguity-Conflict Model of Policy Implementation”, **Journal of Public Administration Research and Theory: J-PART**, Volume 5, Number 2, 1995, pp. 145-174.
- MEMİŞOĞLU**, Dilek “ Bir Kamu Politikası Analiz Örneği: Sağlıkta Dönüşüm Programı”, **Yasama Dergisi**, Sayı 34, 2016, ss. 63- 93.
- MOROĞLU**, Nazan ; “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa Ve İstanbul Sözleşmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Cilt 4, Sayı 1, 2016, ss. 357 - 379.
- MUTAHHARİ**, Murtaza; **Cinsel Ahlak**, 1. Baskı, Kitapsever Yayınları, İstanbul, 2007.
- MÜLAZIMOĞLU**, Maksud Emre; **Kamu Politikasında Aktörler**, R.Şengül (Editör), Kamu Politikası, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2018.
- NEWTON**, Kenneth and Jan W. Van Deth; **Karşılaştırmalı Siyasetin Temelleri**, 1. Baskı, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2014.
- OKTAY**, Elif Yüksel; “Türkiye’nin ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 64, 2015, ss. 57 – 118.
- ONİ**, Ebenezer; “Fundamentals of Politics and Governance”, **Jornal of Public Policy**, Volume 4, Number 3, 2019, pp. 320- 353.
- ÖRSELLİ**, Erhan, Veysel Babahanoğlu, Zekeriya Bilici; “Kamu Politikalarında Yeni Aktörler: Cumhurbaşkanlığı Politika Kurulları ve Ofisleri”, **Economics, Finance and Politics Dergisi**, Cilt 13, Sayı 30, 2018, ss. 303-318.
- ÖZBEY**, Orhan; “Kadına Yönelik Şiddet, Şiddetin Temelleri”, **Hukuk Gündemi**, Sayı 2, 2012, ss. 36- 40.
- ÖZERKMEN**, Necmettin; “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, **İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, Sayı 28, 2012, ss. 1 – 19.
- ÖZKAZANÇ**, Alev; **2. Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı Kongresi Kadını Görmeyen Bilim ve Sağlık Politikaları**, 1. Baskı, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Kongre Kitabı, 2010 .
- ÖZTÜRK**, Nejla; “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 8, Sayı 1, 2017, ss. 1 -32.
- PARLAK**, Bekir ve Kadir Caner Doğan; **Kamu Yönetimi: Kamu Yönetimi Disiplininin Gelişmesinde Rol Oynayan Kuramsal Yönler Üzerine Bir Giriş**, 1. Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2016.

- PETERS**, Guy; “From Social Theory to Policy Design”, **Jornal of PublicPolicy**, Volume 4, Number 3, 2019, pp. 237 – 359.
- POLAT**, Oğuz; “Şiddet”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 1, 2017, ss.15- 34.
- PÜZL**, Helga and Oliver Treib; **İmplementation Public Policy**, Oneth Edition, F. Fischer, G. Miller, M. Sidney (Ed), Handbook Of Public Policy Analysis, First Edition, CRC Press, Boca Raton, 2007.
- SABERTİER**, Paul; “Top Down and Bottom up Approaches to Implementation Research: A Critical Analysis and Suggested Synthesis”, **Journal Of Public Policy**, Volume 6, Number 1, 2005, pp. 21- 48.
- SABERTİER**, Paul; **Political Science and Public Policy**, S. Z. Theodoulou, M. A. Cahn (Ed.) Public Policy: The Essential Readings New Jersey, Prentice-Hall, Inc, 1999.
- SCHOFİELD**, Jill and Sausman Charlotte; “Symposium On Implementing Public Policy: Learning From Theory and Practice Introduction”, **Public Administration Journal**, Volume 82, Number 2, 2004, pp. 235- 248.
- SEVİL**, Ümran, Emre Yanikkerem, Sevgi Özkan vd; **Türkiye’ de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, M. Korkmaz, E.Demiray, Ü. Sevil vd (Editörler), Dünyada ve Türkiye’ de Kadın ve Şiddet, 1. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2015.
- SMİTH**, Kevin and Christopher W.Larimer; **The Public Policy Theory Primer**, First Edition, Westview Press, United States, 2009.
- STONE**, Diane; **Public Policy Analysis and Think Tanks**, F. Fischer, G. J. Miller and M. S. Sidney (Ed.) , Handbook of PublicPolicy Analysis , First Edition, CRC Press, Boca Raton2007.
- SUBAŞI**, Nüket ve Ayşe Akın; **Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları**, (içinde) Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2003
- SULTANA**, Abeda ve Trc. Saadet Altay; “Ataerkillik Ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz”, **e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1,2019, ss. 417- 427.
- ŞEN**, Ayşe Alican;“Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği” , **Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 22, 2018, ss. 141-161.
- ŞENGÜL**, Ramazan; **Kamu Politikası**, 1. Baskı, Umuttepe Yayınları, İzmit, 2018.
- ŞENOL**, Dolunay ve Sıtkı Yıldız; “Kadına Yönelik Şiddet”, **Kadına ve Çocuğa Şiddet Sempozyumu**, 2013, ss.1 -20.
- TATLILIOĞLU**, Kasım ve İsmail Küçükköse; “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme Ve Müdahale Hizmetleri”, **Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 13, 2015, ss.194 – 209.

TOPBAŞ, Hasan “DavidEaston’un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”, **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, Sayı 30, 2010, ss. 81 – 111.

ULUTAŞ, Çağla ve Tevfik Barbaros Ulutaş; “ Türkiye’nin Çocuk İşçiliği Politikası: Kamu Politikası Süreç Analizi”,**Çalışma ve Toplum Dergisi**, Sayı 4, 2019, ss. 2565 – 2584.

USTA, Aydın; “Kamu Politikaları Analizine Kuramsal Bir Bakış”, **Yasama Dergisi**, Sayı 24, 2013, ss 78- 102.

WALBY, Sylvia; “ **Theorizing Patriarchy**”, First Edition, Basil Blackwell, USA, 1990.

YARAR, Betül; “Yakın İlişki İçinde Şiddeti Feminist Bakışla Yeniden Düşünmek”, Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri, Der. Betül Yazar, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, 2015.

YETİM, Dilek ve Erkan Melih Şahin; “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, **Aile Hekimliği Dergisi**, Cilt 2, Sayı 2, 2005, ss.48- 53.

YILDIZ, Aslıhan ve Seda Yıldız; Aile İçi Ve Kadına Karşı Şiddetle Mücadele <https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/aile-ici-ve-kadina-karsi-siddetle-mucadele.pdf>, 2018, (Erişim Tarihi:1.05.2020).

YILDIZ, Mete vd; **Kamu Politikalarında Düşünce Üretim Kuruluşlarının Rolü: Genel Çerçeve ve Türkiye’den Örnekler**, Der. Mete Yıldız ve Mehmet ZahidSobacı,Kamu Politikası Kuram ve Uygulama, 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.

YILDIZ, Mete ve Mehmet Zahid Sobacı; **Kamu Politikası Kuram ve Uygulama**, 2. Baskı, Adres Yayınları, Ankara, 2015.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.cte.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/592019113230p52.pdf>(Erişim Tarihi:22.05.2020).

http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/RySPo+KADININ_GUCLENME_SI_STRATEJI_BELGESI_VE_EYLEM_PLANI_2018-2023_.pdf(Erişim Tarihi:1.05.2020).

http://www.tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=31&ust_id=109(ErişimTarihi:18.04.2020).

<http://www.who.int/reproductivehealth/topics/violence/en> (Erişim Tarihi:1.04.2020).

<https://ailevecalisma.gov.tr/ksgm/siddete-maruz-kalindiginda/>(Erişim Tarihi:4.05.2020).

<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> (Erişim Tarihi:1.05.2020).

<https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani-2012-2015-icin-tiklayiniz.pdf>(Erişim Tarihi:1.05.2020).

<https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/aismelkitabi.pdf>(Erişim Tarihi:12.05.2020).

https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/Turkiye_Ilerleme_Rap_1998.pdf(Erişim Tarihi:24.04.2020).

<https://www.ailevecalisma.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-plani/>(Erişim Tarihi:1.05.2020).

<https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>(Erişim Tarihi:1.05.2020).

<https://www.kadinininsanhaklari.org/category/genel/> (ErişimTarihi:7.03.2020).

<https://www.kdk.gov.tr> (Erişim Tarihi:1.05.2020).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf> (ErişimTarihi:21.03.2020).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>
(ErişimTarihi:4.05.2020).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-8.htm>(Erişim Tarihi:17.05.2020).

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.tutanaklar?pKomKod=1014 (ErişimTarihi:1.03.2020).

<https://www.tccb.gov.tr/Search?s=kad%C4%B1na%20%C5%9Fiddet&langText=tr>
(ErişimTarihi:1.05.2020).

<https://www.tuseb.gov.tr/arama/kadina-siddet>(Erişim Tarihi:21.05.2020).

<https://www.un.org/en/sections/general/documents/index.html>(EriřimTarihi:1.03.2020).

<https://www2.diyanet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/YaziliYayinlar/Di%C4%9Fer%20Yay%C4%B1nlar%C4%B1m%C4%B1z/Ailenin%20Korunmas%C4%B1%20ve%20Kad%C4%B1na%20Y%C3%B6nelik%20%C5%9Fiddetin%20%C3%96nlene%C5%9Fmesi%20Konusunda%20G%C3%B6r%C3%BC%C5%9F%20ve%20Yakla%C5%9F%C4%B1mlar%C4%B1.pdf>(Erişim Tarihi:10.05.2020).

<http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/veriler/2887/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-kasim-2019-raporu>(EriřimTarihi:1.03.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Özgeçmiş Adı Soyadı:		Tuğba Salman		
Doğum Yeri:		Osmaniye		
Doğum Tarihi:		04.01.1995		
Medeni Durumu:		Bekar		
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Atatürk İlköğretim	İlkokul	Bahçe/ Osmaniye	2008
Lise	Anadolu Teknik ve Meslek	Lise	Bahçe/ Osmaniye	2012
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Kamu Yönetimi Çift anadal İktisat	Konya	2017
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Konya	2020